

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KIBRIS SORUNU VE ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahar MARAL

Siyaset Çalışmaları Anabilim Dalı

Siyaset Çalışmaları Programı

NİSAN 2014

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KIBRIS SORUNU VE ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE
TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Bahar MARAL
(419101001)**

Siyaset Çalışmaları Anabilim Dalı

Siyaset Çalışmaları Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Umut UZER

NİSAN 2014

İTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 419101001 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi, **Bahar MARAL**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**KIBRIS SORUNU VE ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ**” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Umut UZER**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Fatih ÖZBAY**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Şükrü Sina GÜREL
İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Gürcan KOÇAN (Yedek)
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Yaprak GÜRSOY (Yedek)
İstanbul Bilgi Üniversitesi

Teslim Tarihi : **16 Nisan 2014**
Savunma Tarihi : **7 Mayıs 2014**

ÖNSÖZ

Kıbrıs Meselesi tarihsel olarak insanların tahayyülünde çözümsüzlükle eşdeğer görülmüş, bazen de umut dolu beklentilere sahne olmuştur. Değişik evrimsel süreçler geçiren Ada'da izole kalmışlık bu hissin doğmasına sebep olmuştur.

Çalışma 6 farklı başlık altında irdelenmiş olup, senkronize edilerek sunulmaya çalışılmıştır. İlk kısımda bir nevi girizgah mahiyetinde, Kıbrıs hakkında genel bir profil çizilmeye çalışılmıştır. İkinci kısımda, değişik bir bakış açısı sunabilmek amacı ile uyumsuzluk analizi adlı interdisipliner bir sahadan yararlanılmaya çalışılmıştır. Analizin önemli dört başlığı: neo-psikanalitik yaklaşım, göreceli mahrumiyet, sistemsal çöküş ile sosyal değişim teorilerin argümanları ile anlatılmaya çalışılarak, somut örneklerle desteklenen teze soyut örneklerde referans gösterilmeye çalışılmıştır. 3. Kısımda, taraflar arası ilişkilerin dinamikleri anlamlandırılabilme maksadı ile Türkiye, Yunanistan ve Avrupa Birliği için Kıbrıs'ın önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Dördüncü kısımda ada hakkında sorunu anlamlandırabilmek hususunda derinlemesine bilgiler verilmiş, Kıbrıs'ın önemini ortaya koyan noktalar vurgulanmıştır. Adadaki gelişmeler ve çok konuşulan belki de uluslararası arenada Türkiye'nin irredentist politikalarının sonucu olarak görülen Kıbrıs harekâtı anlatılmıştır. Beşinci kısımda çözüm arayışları adına süre gelen diplomatik gelişmelere değinilmiş, Avrupa Birliği ilişkileri ile Birleşmiş Milletler arasındaki ilişkiler masaya yatırılmış ve Annan Planı anlatılmaya çalışılmış; bazı noktalarda önemi vurgulanıp, bazı noktalarda da iç dinamikler belki de biraz göz ardı edilmiş gibi görülüp, kritik edilmiştir. Altıncı kısımda ise aktüaliteye dönülmüş, konu muhatabı toplumların Annan Planı çerçevesi temel alınarak günümüze kadar bakış açıları ve taraflar arası ilişkiler sorgulanmıştır.

Tez çalışmamda sorularımı en ufak ayrıntısına kadar çekinmeden sorabildiğim ve karşılığında adeta bir hazine misali mücevherler sunan sayın danışmanım Sayın Doç. Dr. Umut Uzer' e teşekkürü bir borç bilirim ve saygılarımı sunarım.

Sanırım çalışma boyunca demek kâfi gelmeyecektir, hayatımın her deminde yanımda olan canım aileme de sonsuz teşekkür ederim.

Nisan 2014

Bahar MARAL

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
KIBRIS SORUNU VE ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ	xi
ÖZET.....	xi
SUMMARY	xii
1.GİRİŞ	1
2. UYUŞMAZLIK ANALİZİ PERSPEKTİFİNDEN ADAYA BAKIŞ.	5
2.1. Neo –Psikanalitik Yaklaşım.....	6
2.2. Göreceli Mahrumiyet Teorisi.....	8
2.2.1. Azalan Kapasiteye Dayalı Mahrumiyet	9
2.2.2. Yükselen Beklentiye Dayalı Mahrumiyet.....	9
2.2.3. İlerlemeye Dayalı Mahrumiyet	9
2.3. Sistemsel Çöküş Teorisi.....	10
2.4. Sosyal Değişim Teorisi	11
3. TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İÇİN KIBRIS	13
3.1. Türkiye İçin Kıbrıs'ın Önemi	14
3.2. Yunanistan İçin Kıbrıs'ın Önemi	18
3.3. Avrupa Birliği İçin Kıbrıs'ın Önemi.....	22
4. KIBRIS'IN TARİHÇESİ.....	25
4.1. Osmanlı Öncesi Kıbrıs	25
4.2. Osmanlı Dönemi'nde Kıbrıs	26
4.3. İngilizler Dönemi'nde Kıbrıs	28
4.4. EOKA'nın Kuruluşu ve Eylemleri	32
4.5. Zürih-Londra ve Garanti Antlaşmaları.....	34
4.6. Kıbrıs Devleti.....	39
Kıbrıs Devletinin Kuruluşu Sonrası Adadaki Durum	39
4.7. Kıbrıs Barış Harekâtı.....	43
4.8. Cenevre Konferansı ve II. Barış Harekâtı	48
4.9. KKTC'nin Kuruluşu ve Kıbrıs.....	52
5. KIBRIS SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞLARI.....	55
5.1. Avrupa Birliği'nin 1983-2003 Arası Çözüm Yaklaşımı.....	55
5.2. Birleşmiş Milletlerin 1983-2003 Arası Çözüm Yaklaşımı	61
5.3. Annan Planı ve Görüşmeler	65
5.3.1. Annan Planının Ön gördüğü Düzen	69
5.3.2. Referandum Süreci.....	76
6. ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ.....	83
6.1. Annan Planı Çerçevesinde Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Yunanistan İlişkileri	83
6.2. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri	93
6.3. Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Avrupa Birliği İlişkileri	96

SONUÇ VE ÖNERİLER	101
EK 1. GARANTİ VE İTTİFAK ANTLAŞMALARI.....	107
EK 2 KIBRIS CUMHURİYETİ, YUNANİSTAN VE TÜRKİYE ARASINDA İMZALANAN İTTİFAK ANTLAŞMASI (ZÜRİH, 11 ŞUBAT 1959)	109
EK 3 ŞEKİL A.1. Türkiye’den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne İçme Suyu Götürme Projesi.....	111
KAYNAKÇA	113
ÖZGEÇMİŞ.....	123

KISALTMALAR

A.B.	: Avrupa Birliği
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
AKEL	: Anorthotikon Komma Ergazomenou Laou (Emekçi Halkın İlerici Partisi)
A.P.	: Avrupa Parlamentosu
B.D.H.	: Barış ve Demokrasi Hareketi Partisi
B.M.	: Birleşmiş Milletler
C.T.P.	: Cumhuriyetçi Türk Partisi
D.P.	: Demokrat Parti
E.O.K.A.	: Ethniki Organosis Kypriou Agoniston (Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü)
G.K.R.Y.	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
K.K.T.C.	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M.Ö.	: Milattan Önce
U.B.P.	: Ulusal Birlik Partisi

KIBRIS SORUNU VE ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

ÖZET

Bütün tarih boyunca birçok dünya ülkeleri ve özellikle de Ortadoğu ve Anadolu bölgesinde Kıbrıs adası stratejik bir öneme sahip olmuştur. Ada: Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk kesimleri yönünden ve bununla birlikte uluslararası arenada söz sahibi birçok gelişmiş ülke için yıllardır güncelliğini koruyan sorunlar nedeniyle çalışma içeriğine konu edilmiştir. Kıbrıs adasından kaynaklı sorunlar için Türk ve Yunan devletleri üzerinden Kıbrıs Rum ve Türk toplumları, Avrupa Birliği ve özellikle de Birleşmiş Milletler birçok çözüm projesi üretmiş; ancak hiçbir zaman tam anlamıyla bir uzlaşma sağlanamamıştır. Kıbrıs sorununun çözümü için hayata geçirilen ve hazırlanan plan ve projeler arasında önemli bir yere sahip olan Annan Planı da öncesi ve sonrası ile plan sürecinde yaşanan tüm ayrıntıları ve sonuçları araştırılarak çalışma konusu içerisinde anlatılmaya çalışılmıştır.

Kıbrıs sorununun devamında ada için birincil taraf rolünde olan Türk ve Yunan devletlerinin tarihsel sürecin akışına göre izlediği politikalar, milli hedefler ve diplomatik girişimlerde tetkik edilerek yorumlanmıştır. Kıbrıs adasında yaşayan Rum ve Türk topluluklarının birbirleriyle olan ilişkileri araştırılmış, buna bağlı olarak gelişen Türk ve Yunan ilişkileri de analiz edilmiştir.

Çalışma hazırlanırken daha önce bu konuda yapılmış akademik çalışma ve akademik makaleler literatür incelemesi yapılarak incelenmiştir. Ayrıca bu konu üzerine yazılmış birçok kitap temin edilmiş, çalışmadaki konu başlıklarına göre yararlanılmaya çalışılmıştır. Bunlar dışında, ilgili uluslararası alanda ve ulusal anlamda yapılan birçok görüşme, toplantı, panel gibi çalışmalar incelenmiş, konu ile bağlantılı bölümlerde bu hususlardan da yararlanılmaya çalışılmıştır.

Kıbrıs adasının Türk – Yunan devletleri açısından olan sorunun uzun yıllardır devam ettiği, bu sorunun özellikle adada yaşayan her iki toplum için de büyük kayıp ve sıkıntılar verdiği görülmektedir. Ancak, konuya objektif olarak bakıldığında, sorundan daha çok etkilenen, dışlanan ve birçok ülke tarafından ambargo uygulanan taraf adada yaşayan Türk halkı ve varlığı hala kabul edilmeyen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Annan Planı, Avrupa Birliği, Kıbrıs Sorunu, Rauf Denktaş.

RELATIONS BETWEEN TURKEY, GREECE AND THE EUROPEAN UNION WITHIN THE CONTEXT OF THE CYPRUS ISSUE AND THE ANNAN PLAN

SUMMARY

Throughout history Cyprus has always had strategic significance for numerous countries of the world, especially in the Middle East and the Anatolia region. The island has been chosen as subject of this study mainly because the Cyprus dispute has always been significant over the years for Turkey, Greece, Greek Cypriots and Turkish Cypriots. For the resolution of the issue many projects had been developed by Turkish and Greek governments, by the Turkish and Greek Cypriot communities, the European Union and especially the United Nations. However, a full reconciliation has never been achieved. The Annan Plan which has an important place among other plans and projects dealing with the Cyprus issue, is explicated in this study in detail as well as the developments prior to its adoption as well as its aftermath.

This thesis interpreted the policies, national goals and diplomatic initiatives pursued by the Turkish and Greek governments regarding the Cyprus problem. Relations between Greek and Turkish communities living in Cyprus has been explored and consequently evolving relations between Turkey and Greece has been analyzed.

During the preparation of this study, previous academic studies and articles related to this subject were examined as a part of literature review. Also the thesis utilized many books in accordance with main topics in this study. Apart from these, national and international interviews, meetings and panels related to this subject have been studied.

The dispute over the island in terms of Turkish and Greek governments has been ongoing for quite a long time and has caused severe difficulties for both communities. However, when objectively analyzed, the more affected, excluded, embargoed side was the Turkish people and the Turkish Republic of Northern Cyprus whose existence is yet to be accepted.

Keywords: The Annan Plan, European Union, Cyprus Problem, Rauf Denktaş.

1.GİRİŞ

Geçmişten 21. Yüzyıla kadar çözümlenememiş uluslararası sorunlardan birisi olan Kıbrıs uyuşmazlığı son yıllarda, özellikle de Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliği sürecinde, gündemin ön sıralarında yer almaya devam etmektedir. Bir tarafta Kıbrıslı Türkler ve Türkiye diğer tarafta ise Kıbrıs Rum kesimi, Yunanistan ile şekillenen Kıbrıs sorunu; yerküredeki konumu itibariyle uluslararası aktörlerin ve bölgesel aktörlerin devreye girmesiyle çözülemez hal almıştır. Çalışmadaki amaç, uzun yıllardır süre gelen Kıbrıs sorununu taraflar bağlamında irdeleyerek çözülememesine neden olan sebepleri sunabilmeye çalışmaktır.

Çalışma içerisinde ilişkiler temel alınması sebebi ile Türkiye, Yunanistan ve Avrupa Birliği için Kıbrıs'ın önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. Türkiye için ahde vefa ile birlikte jeostratejisi ile önem arz eden Kıbrıs; Yunanistan için Enosis ülküsü doğrultusunda Rum kesiminin ivedilikle Yunanistan'a bağlanması olarak yorumlanabilir. Avrupa Birliği için ise önemi son derece yüksek olduğu metin içerisinde vurgulanmaya çalışılmıştır. Sanayileşme ile beraber petrolün önemi vurgulanarak, Kıbrıs'ın önemli enerji nakil hatları üzerinde yer alması bölgesel ve uluslararası aktörlerin dikkatlerini çeken noktalar arasında yer almıştır.

Kıbrıs Sorununun çıkış noktası ile taraflar arası hizipleşmeleri anlamlandırılabilme maksadı ile çalışma içerisinde tarihi geçmiş, neden-sonuç cümleleri ile sorgulanmaya çalışılarak; Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türklerine negatif ayrımcılık yapıldığı hususu üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çalışma içerisinde özel bir yer verilerek anlatılmaya çalışılan Zürih ve Londra Anlaşmalarının muhtevası vurgulanarak, Türkiye ile Türk tarafına kanuni anlamda tanınan haklar anlatılmaya çalışılmıştır. Öte yandan Rum kesimi lideri Makarios'un Türk halkına tanınan hakları yok edebilmek amacı ile 1960 anayasasında tanınan 13 maddeyi değiştirme girişimi; akabinde Rum kesiminin 1963 yılında Yunanistan'dan destek alarak Türk halkını

katletmeye başladığı etnik temizlik¹ vukuatı anlatılmaya çalışılmıştır. Adada süregelen haksızlığa dur demek maksadı ile 1974 yılında gerçekleştirilen Barış Harekâtı üzerinde durulmuş ve Garanti ve İttifak anlaşmaları referans gösterilerek, meşru bir zemine dayandığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Metin çerçevesinde uluslararası örgütlerin ve bölgesel güçlerin Kıbrıs sorunsalına yaklaşımı anlatılmaya çalışılarak; uygulanan politikaların objektivitesi sorgulanmamıştır. Annan Planı, müzakere süreci ve planın öngördüğü düzen ayrıntılı bir şekilde anlatılmaya çalışılarak, belirtilen süreçte Avrupa Birliği ile Birleşmiş Milletlerin Annan Planı çerçevesinde koordineli çalışmaları ve sundukları çözüm önerilerinin, kendi çıkarlarını korumak ve artırmak üzere endekslendiği; Rum tarafı ile Yunanistan'a kayırmacı yaklaşımları altı çizilen konular arasında yer almıştır.

Annan Planı sonrası ilişkilerin yeni bir boyut kazandığı üzerinde durularak; Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, Avrupa Birliğine üye olması ile tehditkâr zeminini karadan, denize ve hava sahasına yaydığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Güney Kıbrıs'ın, Yunanistan'ın izinden gittiği ifade edilmiş; uzun yıllardır Ege denizini ve hava sahasını zapturapt altına almaya çalışan Yunanistan misali; Rum kesiminin de sorunu Akdeniz'e nasıl taşıdığı anlatılmaya çalışılmıştır. Bu durumun Yunanistan destekli olduğu vurgulanarak; Ege ve Akdeniz'de gücünü arttırmak istediği anlatılmış ve son raddede Rum kesimi ile Yunanistan'ın asıl amaçlarının birleşmek olduğu vurgulanmıştır.

Kıbrıs sorunu ve taraflar arası ilişkiler somut örneklerle açıklanmaya çalışılarak, konu detaylı bir şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır. Öte yandan çalışma içerisinde “uyuşmazlık analizi perspektifinden adaya bakış” adlı bir başlık eklenerek, sorunun soyut yönleri olabildiğince üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Bahsedilen uyuşmazlık analizinin kesinlik arz etmeden, tez metnine sadece bakış açısı sunabilmesi amaçlanmıştır.

¹ 1963 yılında adada yaşayan Türk halkına uygulanan vahşet hakkında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Sayın Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel, saldırıları İkinci Dünya Savaşı sonrası gerçekleşen ilk “etnik temizlik” olarak vurgulamaktadır. Ayrıntılı Bilgi için 11 Mayıs 2013 tarihinde AB haber'in Sayın Şükrü Sina Gürel ile yapılan röportajı inceleyiniz: Beyoğlu, Y. (2013). Sina Gürel: Rum Tarafındaki Ekonomik Krizin Çözümüne Katkı Koyacağını Düşünmüyorum, ABHaber.com, Bürüksel, Alındığı tarih: 12.03.2014, adres: http://www.abhaber.com/index.php?option=com_content&view=article&id=49866

Kıbrıs sorunsalı hakkında halk kavramı son derece önemlidir. Çözüm adına hazırlanacak çalışmalarda Türk kesimini taraf olarak görmeyen ve öte yandan eşitlik nizamına aykırı düzenlemeler; ileride Kıbrıs Türk halkının adada Rum nüfusu içerisinde eriyip, self-determinasyon hakkını yok etmek olacaktır.²

“Kıbrıs Sorunu ve Annan Planı Çerçevesinde Türkiye, Yunanistan ve Avrupa Birliği İlişkileri” konulu tez çerçevesinde, yerküre üzerinde kilit bir coğrafyada yer alan Kıbrıs Adası’nın üzerinde küresel ve ulusal güçlerin kendi çıkarları ile Yunanistan ve Rum kesiminin alenen kayırmacı düzenlemeleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Rum kesiminin Avrupa Birliği’ne dahil edilmesi ile sorunun çözümü, adına Avrupa Birliği tarafından çok büyük bir engel koyduğu savunulmaya çalışılmıştır. 2014 yılı itibariyle çözüm adına tekrar başlanan görüşmelerde; düzenlenmesi öngörülen politikalar Kıbrıs Türk Halkı’na uzun yıllardır gerek kimlik, gerek ekonomik anlamda uygulanan ambargoları tölere edecek düzeyde olması gerekmektedir. Annan Planı misali zorlamalı bir referandum yerine, tarafların gerçekten istekleri anlamlandırılarak çözüm önerileri sunulmalıdır. Öte yandan Türkiye’nin Londra ve Zürih Anlaşmaları ile elde ettiği müktesep haklarını yok edici anlaşmalardan uzak durulması gerektiği; aynı çerçevede Kıbrıslı Türkleri eşit taraf görmeyen anlaşmalardan uzak durulması gerektiği, zira ileride büyük sorunlara sebep olacağı unutulmamalıdır.

² Bulunç, Z. B., 2014: *Başkanlık Konuşması*, Kıbrıs Kültür Derneği, (16.02.2014), İstanbul Şubesi, İstanbul.

2. UYUŞMAZLIK ANALİZİ PERSPEKTİFİNDEN ADAYA BAKIŞ

Kıbrıs adası, bugüne kadar ideolojik, sosyokültürel, ekonomik ve diğer birçok açıdan araştırılmıştır; lakin önemli bir saha olan “Uyuşmazlık Analizi”³ perspektifi ile pek irdelenmemiştir. Tez konusu Kıbrıs sorunu, çalışmada taraflar için önem arz eden yönleriyle: jeo-stratejik önemiyle, tarihsel geçmişi vurgulandığı gibi kısmen uyuşmazlık analizinden de yararlanılarak sunulmaya çalışılmıştır. Yani somut ve bilimsel örneklerle desteklenen tez, soyut yönüyle de uyuşmazlık analizinden beslenilerek aktarılmaya çalışılmıştır.

Uyuşmazlık analizi disiplinler arası bir bilim dalıdır ve bu dal sorunların çözümünde arabuluculuğu teşvik etmektedir. Interdisipliner bir saha olan uyuşmazlık analizi ilk etapta adından da anlaşılacağı üzere negatif bir çağrışım yapmaktadır ve taraflar arası soruna işaret etmektedir. Uyuşmazlık, taraflar arasında yaşanan sorunun dışa vurulmuş bir yansımasıdır. Uyuşmazlık analizi ise bahsedilen kilit sorunun yuvarlak masa etrafında toparlanılarak, insan haleti ruhiyeleri baz alınarak çözümlenmeye çalışılmasıdır. Masaya yatırılan sorun, spesifik olacağı gibi, kompleks bir yapıdadır ki çoğunlukla karmaşık nedenlerle kendini göstermektedir. Sorunun ortaya çıkmasına birey açısından bakılırsa, bir şeyin eksikliği sorunu doğurmakta ve bu eksikliğe karşı tarafın sebep olduğu düşünülmektedir, yani küçük bir psikolojik etmene dayanmaktadır. Fakat ülkeler devreye girdiği zaman makro nedenler kendisini göstermekte; tarihi bir sorun zamanla sınırlar, ülke menfaatleri devreye girerek katmerleşerek artmaktadır ve bu durum taraflar arasında öteki⁴ kavramını doğurmaktadır.

Uyuşmazlık analizinin gelişimi hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse, sistematik bir düzeyde incelenmesi İkinci Dünya savaşını izleyerek ABD başta olmak üzere,

3 Burton, J. W., 1990: Conflict: Resolution and Prevention. St. Martin's Press, New York, s.3.

4 Beriker, N., 2003: Gayri Resmi Diplomaside Kalite ve Uyuşmazlık Çözümü Yöntemleri *Foreign Policy* (Türkiye Baskısı), Aralık 2003 Özel Sayısı s. 126.

Batı Avrupa Ülkeleri, Kanada ve Yeni Zelanda'da önem kazanmıştır. ABD'de arbitration-mediation-negotiation alanlarında kendini gösteren uyuşmazlık analizi çalışmaları, Batı Avrupa'da daha ziyade iş uyuşmazlıklarında, İskandinav ülkelerinde ailesel uyuşmazlıkları çözmeye yer almaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinde ise daha ziyade doğu bloğunun çökmesi ile yani 1990'lı yıllardan itibaren önem kazanmıştır. Böylece Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü (Conflict Analysis and Resolution) adlı disiplinler arası bir bilim dalı bu sahada yer bulmuştur.⁵

Bu kısımda uyuşmazlık analizinin önemli 4 başlığı olan Neo –Psikanalitik Yaklaşım, Göreceli Mahrumiyet Teorisi, Sistemsel Çöküş Teorisi ve Sosyal Değişim Teorileri sunulmaya çalışılacak, bu bölümde uyuşmazlık analizinin temelleri açıklanacaktır. Tez metninin ilerleyen bölümlerinde ise ilk kısımda açıklanan teoriler referans alınarak, Kıbrıs sorununa “uyuşmazlık analizi” perspektifi ile de bakılmaya çalışılacaktır. Bu teoriler pek çok uyuşmazlığın çözümünde büyük yararlar sağlamış olsa da somut veriler olmadan bu teoriler havada kalmaya mahkûmdur. Dolayısıyla bu tezde somut veriler ile uyuşmazlık analizinin teorileri Kıbrıs sorununa yeni bir bakış sunmak amacı ile harmanlanmaya çalışılmıştır. Yapılan bu tez Kıbrıs sorununa çözüm bulma veya tarafları yargılama amacı taşımamaktadır. Bu tezde tarafların düşünceleri baz alınarak bu düşüncelerin Türkiye, Yunanistan ve AB ilişkilerine yansımaları değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.1. Neo –Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik yaklaşım denince akla Sigmund Freud ismi gelmektedir. Freud'a göre, hayal kırıklıkları bilinçaltında yer eder ve uzun vadede kişiyi uyuşmazlık girdabına iter⁶. Bu bakış açısı birey odaklıdır ve bir nevi toplumu oluşturan kişilerin milimetrik anlamda ruh hallerinin tahayyül edilmesini sağlar. İşte bu noktada bazı bilim adamları, bu bakış açısından yola çıkarak, bu yaklaşımı topluma uyarlamışlardır ve adı Neo-psikanalitik olarak adlandırılmıştır. Özünde bireyi de muhafaza etmesi

⁵ ABD'de yoğunluk kazanmasının sebebi, ABD'nin demokratik yaklaşımı, Yahudi kökenli bilim insanlarının entelektüel katkıları, (Nazi baskısından kaçan bu kişilerin yakinen travma yaşadıklarından olaylara daha geniş bir çerçeveden bakmaktadırlar. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Yılmaz, M. E., 2006: Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü: İnsan Uyuşmazlıklarının Kaynakları ve Çözüm Paradigmaları, Nobel Yayınları, Ankara. s. 2-3.

⁶ Freud, S., 1989 : Ego And The Id, Ed: Strachey, J, Norton, New York. Ayrıca bakınız: Türköne, M. E., 2003: Siyaset, Lotus Yayınevi, Ankara. s. 239.

sebebi ile psikanalitik yaklaşım sınırlarında kalmış, ismi o yüzden bu şekilde adlandırılmıştır.

Neo-psikanalitik yaklaşıma, Kıbrıs Türkü kökenli Amerikalı Vamık D. Volkan'ın büyük katkıları olmuştur. Çalışma Kıbrıs sorunu olması sebebi ile ada ile bu denli bağı olan bir bilim adamının referans alınması çalışmaya daha önemli bir ışık tutacaktır. Vamık D. Volkan, "The Need to Have Enemies and Allies"⁷ (Düşman ve Dosta Sahip Olma İhtiyacı) adlı eserinde bir bebek dünyaya geldiği zaman Tabula Rasa yani boş bir sayfadır demiştir.⁸ Zamanla bebek, bebeklikten çocukluk evresine geçtiğinde kişiliğinin oluşması için dost ve düşman kavramlarını kazanmaktadır. Bebek, büyüyüp erginlik kazandıkça arzu ettiklerini, görmeyi istediklerini; kendini güvence altına almak maksadı ile "Dost" kavramına lanse etmekte. Beğenmediklerini, rahatsızlık vereceği hislerine kapıldıklarını ise "Düşman" olarak adlandırmaktadır. Volkan'a göre, Düşman kavramı, negatif hissiyatlar dominant hale geldikçe uyumsuzluk yaratmaktadır. Bu görüşü temel alan Vamık D. Volkan, "chosen traumas"(seçilmiş travmalar) ve "chosen glories" (seçilmiş övünçler) adlı kavramları geliştirmiştir. Kıbrıs sorununu açıklamak için yararlanılabilecek uyumsuzluk analizi kavramlarından bir tanesi "chosen traumas" kavramı gibi görünmektedir. Bu kavram vakti ile yaşanmış, insanların hazmedemediği travmatik olaylara işaret eder. Bu kavrama göre seçilmiş travma niteliğindeki olaylar bir kez yaşandıktan sonra grupta makro düzeyde, telafisi zor hata dönülmeyecek acılara sebep oluyor. Seçilmiş övünçler kavramı da, seçilmiş travmalar kavramının pozitif versiyonudur, toplumların yaşamış oldukları zaferleri, taçlandırmak adına sürekli adım atmalarını ve o başarıdan dolayı kendilerini özel, önemli toplum hissetmelerine işaret eder.⁹

Genel anlamda Neo-psikanalitik, önemli bir yaklaşımdır; çünkü bu perspektif hem mikro düzeyde psikolojiden yararlanıyor hem de makro anlamda bir toplumun kümülatif halet-i ruhiyelerinin anlaşılması açısından sosyoloji bilimini referans

⁷ Volkan, V. D., 1988: *The Need To Have Enemies And Allies: From Clinical Practice To International Relationships* Jason Aronson.

⁸ "Tabula Rasa", 17. yüzyıl filozoflarından John Locke'a ait bir felsefedir, Locke'a göre insan fitraten bilgi birikimi ile doğmaz, sonradan zamanla edimsel olarak bilgi öğrenilir. Ampiristler-deneyimcilere göre doğuştan insan beyni boş bir levha gibidir ve bilgi olarak ne elde edilirse sonradan deneyimlerle kazanılır, felsefelerine istinaden hatırlamalarla bilgi akla geldikçe kazanılmaz. Ayrıntı için bakınız: Clark, E. V., 2009: *First Language Acquisition*, Cambridge University Press, Cambridge. S.36-37

⁹ Volkan, V.& Itzkowitz, N., 1994: *Turks And Greeks: Neighbours in Conflict*. The Eothen Press, Cambridgeshire S. 9.

alıyor. Bu yaklaşıma göre, geçmişte yaşanan toplumsal uyuşmazlıkların sadece çıkar çatışmasına ya da diğer göz önündeki sorunlara odaklanarak çözümlenmeyeceğini göstermektedir, yaşanan olaylar ve onların toplumda bırakabileceği etkinin baki kalacağı düşünülmelidir. Kıbrıs sorunsalı açıklanırken, Türk- Yunan çatışmasının bir nevi son halkası gibi görülmesinde bahsedilen bu sebepte kesin olmamakla birlikte bakış açısı sunabilir, tez metni içerisinde örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2. Göreceli Mahrumiyet Teorisi

“Göreceli Mahrumiyet” (Relative Deprivation) kavramı beklentiler ile gerçek hayattaki kapasite yani bir diğer adı ile realite arasındaki farka işaret eder. Teoriye göre, beklenti ile kapasite(realite) arasındaki fark arttıkça insanlar göreceli mahrumiyet yaşarlar ve bu fark ile yaşanan hayal kırıklıkları zamanla insanlar arasında uyuşmazlığa yol açar.¹⁰ Yapılan bu tanımlama daha ziyade birey odaklı gibi görünse de tez konusu olan Kıbrıs Sorununa bir de bu bakış açısı referans alınarak bakmak faydalı olacaktır; çünkü bu bakış açısı mutlak değil, izafi bir mahrumiyete değinmektedir, direkt insan ihtiyaçları karşılanmadığı için değil de spesifik bir noksanlıktan doğan mahrumiyete işaret eder. Dolayısıyla beklentiler toplumlardan toplumlara farklılıklar göstermektedir. Bu da teorinin izafi boyutunu oluşturmaktadır. Bahsedilen uyuşmalık türü, toplumda da beklenti ile realite arasındaki fark açıldığı zaman devreye girer. Bu farkın açılması olumsuz bir etki bırakacağı için toplumlar kendilerini birçok şeyden mahrum hissedebilirler. Metin içerisinde Kıbrıs sorunu çerçevesinde Türkiye, Yunanistan, Avrupa Birliği ilişkileri anlatılmaya çalışılırken göreceli mahrumiyet hissi referans gösterilmeye çalışılacaktır.

Öbür taraftan göreceli mahrumiyet teorisi, Ted Robert Gurr’un “Why Men Rebel” adlı eserinde üç farklı başlıkla anlatılmıştır. Gurr’a göre bu başlıklar, Azalan Kapasiteye Dayalı Mahrumiyet, Yükselen Beklentilere Dayalı Mahrumiyet ve İlerlemeye dayalı Mahrumiyet’tir.¹¹

¹⁰ Yılmaz, M.E a.g.e. . S.33.

¹¹Gurr, T. R., 1970: Why Men Rebel, Princeton University Press, New Jersey.

2.2.1. Azalan Kapasiteye Dayalı Mahrumiyet

Azalan Kapasiteye dayalı mahrumiyet, beklentilerin sabit iken kapasitenin zamanla azalmasını ifade eder. Bu yaklaşım zamanla beklentiler sabit kalırken, realitenin düşebileceğini gösterir bu da gerek minimal olarak bireyde; gerekse grupta mahrumiyet hissine sebep olur. Örneğin, Tez başlığı ile illiyet bağı olması sebebi ile Avrupa Birliği'ne üye olabilmek için yapılan regülasyonlar bu başlığın altında incelenebilir. Sürekli adım atılmasına rağmen Türkiye'nin AB üyeliğine alınmaması bu entegrasyondan mahrum kalınmasını sebep olmaktadır.

2.2.2. Yükselen Beklentiye Dayalı Mahrumiyet

Bu bakış açısı da, kapasitenin sabit kalarak, zamanla toplumdaki müspet yöndeki hamlelerle beklentilerin yükselebileceğini ifade eder. Bu yaklaşım ise zamanla beklentilerin, kapasitenin üzerine çıkabileceğini göstermektedir ve toplum temelinde de sorunların çözülmesi adına umut hissini yükselebileceğini ortaya koymaktadır. Konumuzla alakalı olarak, örneğin Annan Planı için beklenti Kıbrıs ve Yunan tarafı adına sorunun çözülmesiydi. Ancak bilindiği üzere bu plana Rum tarafının evet Türk tarafının hayır demesi sebebi ile plan yürürlüğe girememiştir. Bu durumda çözüm adına, realite (kapasite) düşmüştür.

2.2.3. İlerlemeye Dayalı Mahrumiyet

Göreceli Mahrumiyeti son olarak İlerlemeye Dayalı Mahrumiyet ile açıklanırsa, bu yaklaşım belirli bir süre beklenti ile kapasitenin eş değer bir şekilde yükselerek, sonrasında kapasitenin zamanla düşmesine işaret eder. Ekseriyetle devrimlerin anlatılmasında referans alınan bu yaklaşıma göre, belirli bir dönem halk arasında olayların olumlu bir seyir izlemesi ile kapasite ve beklenti eş değer bir şekilde hareket etmektedir ve yükseliş eğilimi göstermektedir; fakat sonrasında kapasite belirgin bir şekilde düşüş göstermektedir. Yine tez konusu Kıbrıs adasına bu açıdan bakılırsa, İkinci Dünya Savaşının sonuçları İngiltere'nin Orta Doğu politikalarını tekrar gözden geçirmesine sebep olmuştur. Bu yaklaşımı konumuz Kıbrıs'la angaje edersek, Kıbrıs adına çözüm umudu kuşkusuz devam etmekte olan bir beklentidir.

2.3. Sistemsel Çöküş Teorisi

Uyuşmazlık analizinde yararlanılan bir diğer yaklaşım da, sistemsel çöküş teorisidir. Bu bakış açısı merkezi bir devleti işaret etmektedir. Teoriye göre, uyuşmazlıklar güçlü bir devlet olmadığı takdirde, toplumda yükselmekte ve çatışmalara sebep olmaktadır. Tarihi bir referans ile 17. Yüzyıl düşünürlerinden Thomas Hobbes yazmış olduğu “Leviathan” adlı eserinde devletin önemini çok uzun yıllar önce vurgulamıştır. Ona göre ”state of nature”¹² denilen doğa durumunda insanlar anarşik bir yapıda yaşamıştır, “homo homini lupus” olarak adlandırılan Latince mottoya göre, insan insanın kurdudur, yani güçlü bir devlet olmadığı takdirde, insanlar frenlenemedikleri için birbirlerine zarar vermektedir. Hobbes’a göre, devletin varlık nedeni anarşik ortamı sınırlamaktır. Çağcıl anlamda sistemsel çöküş teorisinin temsilcilerinden bir tanesi William Zartman’dır. Zartman’a göre, devletlerin bir takım görevleri vardır. Spesifik “güvenlik tesisi” görevi dışında devletlerin fonksiyonları günümüzde artmıştır.¹³ Devletler, vatandaşların sosyal haklarının geliştirilmesi ve uygulanması alanında da görevler üstlenmiştir. Devlet fonksiyonlarını yerine getiremediği zaman halk arasında kaos olmaktadır. Keşmekeşle birlikte vatandaşlar arasında güvenlik bunalımı doğmakta ve insanlar birbirlerine zarar vermektedirler. Örneğin, aktüel anlamda Afrika kıtasında yaşanan etnik çatışmaların temelinde merkezi devletin yeterince güçlü olmaması başat etmenlerdendir. Güçlü bir devlet olmadığı için insanlar güven bunalımıyla birbirlerine zarar vermekte, çatışmalar olmaktadır. Sistemsel çöküş teorisi hukukun üstünlüğünü benimseyen; dinsel, inançsal, sınıfsal ayrımların olmadığı toplumları ön plana çıkarmaktadır. Çünkü demokratik toplumlarda farklı görüşlere saygı vardır ve anarşik yapı yoktur. Böylece güven bunalımı minimal bir seviyeye iner ve hakeza vatandaşlar arasında hizipleşmelerde devlet önleyici görevini üstlenir. Tez konusu Kıbrıs sorununa bu açıdan bakılırsa, güçlü bir yönetim mekanizmasının olmaması adada şiddete dayalı olayları tetiklemiştir. Çalışma içerisinde sistemsel çöküş teorisinin argümanlarından yararlanılarak bazı konular açıklanacaktır.

¹² Morgan, M. L., 1996: Classics of Moral and Political Theory Hobbes, Hackett Publishing Company, Cambridge. S.582.

¹³ Zartman, I. W. (Ed.). (1995). *Collapsed states: the disintegration and restoration of legitimate authority*. Lynne Rienner Publishers, Colorado, Boulder.

2.4. Sosyal Değişim Teorisi

Uyuşmazlık analizinin son başlığı, sosyal değişim teorisi ise değişimlerin tedrici olmasına işaret etmektedir. Hızlı, iç dinamikler dikkate alınmadan gerçekleştirilen değişimler, toplumlarda uyuşmazlara sebep olabilmektedir. Özü itibari ile Marksist felsefede “alienation”¹⁴ olarak adlandırılan yabancılaşma kavramı, bu bakış açısına işaret etmektedir. Marx’a göre, endüstrileşme ile birey ait olduğu topluma, işine hatta özüne, kendine bile yabancılaşmaktadır. Birey emek ile ürün üretmekte; fakat kontrol edemediği bu ürünün zamanla çok küçük bir dışlisi haline gelmektedir.¹⁵ Emek vereni mutlu etmesi gereken iş zamanla çalışanda mutsuzluğa, tatminsizliğe ve toplumlarda hizipleşmelere yol açarak uyuşmazlıklara sebep olmaktadır. Sosyal değişim teorisi ilerleyen yıllarda, daha sistematik boyutta sosyoloji biliminin kurucusu olarak kabul edilen Fransız Emile Durkeim tarafından çalışılmıştır, Durkeim’a göre ise yine iç faktörler dikkate alınmadan gerçekleştirilen değişimler toplumlarda “anomi”ye¹⁶ sebep olmaktadır. İnsanlar sürekli bir mücadele halindedir; ama bu mücadelenin sınırı olmadığı için tam olarak neye ulaşılacak istendiği bilinmeden yapılan ve kişilerin mutsuz olduğu bir çabadır. Mücadele zamanla yerini kimlik çatışmasına bırakmaktadır. Endüstriyelleşmeden önce toplumlar daha ziyade, etnosentrik¹⁷ bir yapıdaydılar, kalıplar vardı ve çizilen kalıplar çerçevesinde yaşanırdı. Endüstri Devrimi’nden sonra organik ilişkiler yerini mekanik ilişkilere bırakmıştır. Yukarıda da belirtilmeye çalışıldığı gibi mekanik ilişkiler, kişilerin kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olmuştur. Mühim noktası ise toplumlarda “kimlik çatışması”¹⁸ ortaya çıkmıştır. Kişiler ya toplumlarına çok ciddi anlamda bağlanıp etnosentrik, daha ziyade dışlamacı perspektif benimsemiş ya da tam tersine

¹⁴ Marx, K., 1972: The Marx-Engels Reader, Vol. 4, Norton, New York.

¹⁵ Field, J., 1993: Competency And The Pedagogy Of Labour, Chapter 3, Routledge Press, London, s. 39-40.

¹⁶ Durkheim, E. (1997). *The division of labor in society*. Simon and Schuster. New York: Free Press of Glencoe

¹⁷ Yılmaz, M. E. (2006). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ‘Sınır İçi’Etnik Çatışmalar. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, (06), 17-30.

¹⁸ Brewer, M. B. (2001). Social Identity, Intergroup Conflict, And Conflict Reduction : *In Group Identification And Intergroup Conflict*. Eds. Ashmore, R. D., Jussim L., Wilder& D. Vol.3. 17-41 Oxford University Press, Newyork. S. 17-41

kimlik bunalımı yaşamıştır. Hangi topluma ait olduğunu bilememek, aidiyet noksanlığına sebep olmuştur. Yine tez konusu Kıbrıs adasına “kimlik bunalımı” açısından bakılırsa, tarafların adada yaşayan halkların aidiyetlerine bakmaksızın uygulamaya çalıştıkları politikalar sosyal çatışmalara neden olmuştur. Kimlik bunalımı açısından da Kıbrıs Türkleri bazen aidiyet noksanlığı yaşamış; çoğunlukta da toplumlarına kuvvetli bir bağ ile bağlanmışlardır bu da aidiyetin hem psikolojik hem de sosyolojik bir bağ olduğunu ortaya koymakta, bir kez kazanıldıktan sonra kolay kolay kaybedilemeyeceğini göstermektedir. Bir topluluğa aitlik farklı ülkelerde de kendini göstermektedir. Öyle ki farklı ülkede sunulan imkanlar: ekonomik, sosyo-kültürel anlamda daha yüksek olsa bile toplumlar yine de aitlik hissini kaybetmemekte ve kuşaklar arası devam ettirmektedir. Metin içerisinde sosyal değişim teorisinden yararlanarak, özellikle aidiyet bilinci kullanılarak Kıbrıs meselesi açıklanmaya çalışılacaktır.

3. TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İÇİN KIBRIS

Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan ve bölgenin üçüncü büyük adası olarak kabul edilen Kıbrıs adası; 34.33 ve 35.41 kuzey enlemleri ile 32.17 ve 34.35 doğu boylamları arasında yer alır.¹⁹

Coğrafi konumu gereği, Doğu Akdeniz ticaret yollarına hâkim olması Kıbrıs'ı oldukça önemli kılmaktadır. Ortadoğu ve burada çıkarılan petrol kaynakları ulaşımına olan yakınlığı, Afrika'ya geçişin kontrolü, Süveyş Kanalı (Anadolu ve Ortadoğu ile olan bağlantı dâhil) trafiğine hâkim olması, Süveyş Kanalından okyanuslara geçiş yapılan deniz yollarının kontrol merkezi niteliği taşıması, her zaman hedefte olan Ortadoğu da enerji kaynaklarından ötürü çıkabilecek bir savaş ihtimalinde depo ve askeri üs konumunda olacağı, adaya sahip olan ülkenin diğer ülkelere karşı elinde koz olarak kullanabilecek olması gibi birçok neden ise Kıbrıs adasını stratejik anlamda önemli kıldığı gibi hedef haline de getirmektedir.

Kıbrıs Adası, bölgesel istikrara direkt, küresel istikrara ise dolaylı etkiye sahiptir. Küresel hedefleri ile nüfuz etmeyi isteyen her güç Ortadoğu, İran körfezi, Kafkasya, Balkanlar ve Doğu Akdeniz'i kontrol eden Kıbrıs'ın önemini bilir ve o doğrultuda politikalar üretirler.²⁰

Ticaret yolları ile petrol ve diğer enerji kaynaklarına olan yakınlığından dolayı, Kıbrıs adasının yönetimini elinde bulunduran devletlere stratejik ve politik açıdan oldukça önemli katkılar sunmaktadır bu özelliklerde kilometresel olarak bakıldığında

¹⁹ Bozkurt, E & Demirel H., 2004: Birleşmiş Milletler Ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, S. 5.

²⁰ Keser, U. (2006). Kıbrıs'ın Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askeri Faaliyetler Ve İlgili Tarafların Askeri Gücü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı, 3. Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul.S.114-147.

cüzi gibi görünen yüzölçümünün ötesinde artılar sunmakta ve adanın cazibesini artırmaktadır. Bölge durumu itibariyle Kıbrıs adası, hem bölge barışı hem de uluslararası barış ve amaçlar yönünden dikkat çekici bir konumdadır.

3.1. Türkiye için Kıbrıs'ın önemi

Kıbrıs, Türkiye'ye 70 km uzaklıkta bulunan bir adadır. Yakınlığı ile birlikte Kıbrıs'ın jeostratejisi Türkiye için hayati bir öneme sahiptir; çünkü Türkiye'nin tehlike arz etmeyen tek denizi Akdeniz'dir bu da adanın kuzey sahillerinde Kıbrıs Türk kesiminin olmasından kaynaklıdır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e bakan cephesinde hasım bir devletin olmayışı Türkiye'ye güvenlik sağlamakta, olası bir saldırıda savunma mekanizması olarak yararlanılabilecek bir kaynak sunmaktadır. Kıbrıs, Orta Doğu'da Suriye ve İsrail kadar Mersin limanını da kontrol etmektedir ve aynı zamanda ada Doğu Akdeniz'de hava ve deniz kontrolünü sağlayan bir gözetleme kulesidir. Dolayısıyla Doğu Akdeniz'de Kıbrıs'ın olması Türk deniz stratejisinde anahtar rol oynamaktadır. Güvenliği sağlayan Kıbrıs'ta muhasım yani karşıt bir gücün olması Türkiye'nin bahsedilen avantajları kaybetmesine neden olacak; farklı bir devletin olması ile Türkiye, güneyden çevrelenmiş olacaktır. Özellikle Rum kesiminin aktif olması endişe yaratmaktadır; çünkü ülkemize çok yakın olan on iki ada, Mora-Girit ve Kıbrıs hattının aynı güç tarafından idare edilmesi hem Egeden hem de Akdeniz'den Türkiye'nin nefes alamamasına sebep olacaktır. Öte yandan Kıbrıs'ta Türk askerinin varlığı devam ettikçe Türkiye'nin güneyden çevrelenmesi imkânı ortadan kalkacak ve Anadolu toprakları garanti altında olacaktır. Türkiye, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da repütasyon sahibi olacak ve gerek lokal gerek enternasyonal açılımlarda söz sahibi olabilecektir. Belirtilen deniz gücü ile birlikte hava sahası da son derece önem arz etmektedir. Ada'ya yerleşecek yabancı bir hava gücü Türkiye'yi kümülatif anlamda etkileyebilecektir. Türk Boğazları ile Akdeniz üzerinden önemli enerji nakil hatlarına ulaşması tehlike yaratacaktır. Türkiye, bahsedilen sebeplerden dolayı Kıbrıs'ın kendisine atlama tahtası olarak kullanılmasından endişe etmektedir²¹ ve bu yüzden de ada Türkiye için hayati önem arz etmektedir.

²¹ Sayın, F. M. (2008), Solution of The Cyprus Problem and Turkish Position, *Journal Of Qafqaz University*, No. 24, S 55.

Yukarıda belirtilen somut örneklerle birlikte Türkiye açısından Kıbrıs adası pek çok psikolojik faktörle de önemlidir. Kıbrıs adası stratejik öneme sahip bir kara parçasının yanında üzerinde 1571 yılından beri Türk halkının yaşadığı bir coğrafyadır. İngiltere'nin adada kurduğu hâkimiyet ve Lozan Antlaşmasının yürürlüğe sokulmasından sonra, Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkına “ya İngiliz vatandaşlığı ya da Türk vatandaşlığı” tercihinin sunulması ve birçok Kıbrıs Türkünün Türk vatandaşlığını tercih ederek Türkiye'ye göç etmeleri ada ile Türkiye arasındaki bağa örnek teşkil etmektedir. Kıbrıs konusu Türkiye Cumhuriyeti halkı için çok hassas bir konudur. Kıbrıs'a destek vermeyen hükümetler halktan daima büyük tepkiler almış hatta Türk Ordusu ile karşı karşıya dahi gelmiştir. Derviş Manizade bir eserinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Kıbrıslı Türkler açısından belirttiği düşüncelerini kaleme almıştır:

“...Sıra bana geldiği zaman adının Şevket, soyadımın da Yurdakul olduğunu arz ettim. Derhal Mehmet Emin Yurdakul ile bir yakınlığım olup olmadığını ve nereli olduğumu sordu. Yakınlığımı açıklarken, Kıbrıs'ın yurt için, bilhassa İstanbul için İngilizlere köle olarak verildiğini, ben de o toprakta doğduğum için Yurdakul soyadını aldığımı söyledim. Bu anda Atatürk şimşek gibi çakan gözlerini gözlerime içine dikerek ‘yakında orası da kölelikten kurtulacaktır’ buyurdular. Tevfik Rüştü Aras'a dönerek ‘Duyuyor musun Aras, Kıbrıslıkların duyduğu hasreti, üzüntüyü buyurdular.’”²²

Türkiye Türkleri için önemi belirtilen Ada, Kıbrıslı Türkler için de son derece önemlidir. Çalışmanın tarihi kısmında detayıyla verilecek olan birkaç gelişme üzerinden psikolojik sebepler, uyuşmazlık analizi argümanlarından yararlanılarak bu kısımda açıklanabilir. Kıbrıs sorunu uyuşmazlık başlığı olan sosyal değişim teorisi ile açıklanabilir. Kıbrıs'ın Lozan Anlaşması ile İngiltere yönetimine geçmesinin ardından İngilizler adadaki Türk kimliğinin ileride neden olabileceği sorunları önlemek adına adadaki Türk nüfusunu azaltmak istemişlerdir. İngilizler adadaki Türk nüfusunu azaltmak için adada yaşayan Türklerden, İngiliz veya Türk vatandaşlığını seçmeleri istenmiştir. Türk vatandaşlığını seçenler, Türkiye'ye göç etmişlerdir, bu

²² İsmail, S.,1998: 20 Temmuz Barış Harekâtının Nedenleri, Gelişimi, Sonuçları, Kastaş Yayınları, İstanbul. S. 132-134.

durum Kıbrıs Türkleri için kimliğin ne derece önemli olduğunu göstermektedir ve bu göçle adadaki Türk nüfusu düşmüştür. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası, ise bu sefer Türkiye’den Ada’ya göçler başlamıştır, fakat bu göçler daha ziyade doğu ve Karadeniz bölgelerinden olmuştur. İskanlaştırma politikasında kültürel farklılıkların dikkate alınması ünlü tarihçi İlber Ortaylı’ya göre önemlidir. Konuyu açıklarken, Kıbrıs’a göç eden nüfusun adaya daha rahat entegre olabilecek toplumlardan tercih edilmesinin daha sağlıklı sonuçlar doğurabileceğini savunmuştur.²³ Örneğin Bulgaristan Türkleri tercih edilebilirdi; çünkü Batı kültürüne sahip oldukları için adada ki kültüre daha yakın olacak ve kısa sürede adaptasyon sağlanılabilecekti. Adada Rumlar ve Türkler arasında kilit sorun devam ederken yeni gelen göçlerle bu sefer Türkiye Türkleri ve Kıbrıslı Türkler arasında kısmi kültür kargaşasına sebep olabilmektedir.²⁴

Bahsi geçen perspektif yekun olarak incelendiğinde Ada kültürüne uygun iskanlaştırma politikasının yapılması daha sıhhatli sonuçlar doğurabileceğe benzemektedir; çünkü göç ile adada ki Türk popülasyonu artmış ve karar adına daha çok ses bir araya gelmiştir; bu durumda ada da çözüm adına atılan basamaklara ivme kazandırabilecektir; fakat göç politikasının yanlışlığı çözüm adına atılan adımlarda ağırlaştırıcı etkiye neden olmuştur. Bu durumda referans olarak sosyal değişim teorisi ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Öte yandan, Kıbrıs halkı yıllardır ambargoya maruz kalmışlardır, de-facto bir devlet olmanın verdiği uluslararası tanınmazlık, kimlik bunalımına sebep olmuştur; bu durumda yine uyuşmazlık analizi argümanlarından sosyal değişim teorisinin referans aldığı “kimlik bunalımı” ile açıklanabilir. Kıbrıslı çok sayıda Türk uzun yıllardır başka ülkelerde yaşamaktadır. 2000’li yılların başlarında yapılan araştırmaya göre, Londra başta olmak üzere İngiltere’de takriben 190.000 Kıbrıslı Türk yaşamaktadır.²⁵ Yaşanan kısıtlamalara rağmen birçok Kıbrıslı, “dava” diye nitelendirdikleri Kıbrıs sorununa sahip çıkmışlardır; öyle ki 1951 yılında

²³ Ortaylı, İ & Küçükçaya, İ., 2013: 1923 – 2023 Cumhuriyetimizin İlk Yüzyılı, Timaş Yayınları, İstanbul., S. 222

²⁴ A.g.e., S. 223.

²⁵ Canefe, N., 2002: Markers Of Turkish Cypriot History In The Diaspora: Power, Visibility And Identity. *Rethinking History*, The Journal of Theory and Practice, Vol.6,1. S. 65.

İngiltere'nin ilk Türk derneği olan Kıbrıs Türk Cemiyeti'ni kurmuşlardır.²⁶ Fakat zaman içerisinde Kıbrıslı Türklerin çoğu ahde vefa ile davalarına sarılsalar da yaşadıkları ülkelerde problemlerde karşılaşmış ve özellikle yeni kuşakta kimlik bunalımı hissiyatı dominant hale gelmiştir. Bu amaçla, 3. Uluslararası Kıbrıs Sempozyumu'nda Kıbrıslı Türker'in yaşadığı sorunları ortaya koymak maksadı ile Londra-Lewisham emsal gösterilerek bir araştırma yapılmıştır. Londra'nın Güneydoğusu'nda bulunan Lewisham semtinde da takriben 250.000 civarında kişi yaşamaktadır ve nüfusun 20.000'den fazlası Kıbrıslı Türker'den ve 5.000'e yakın kısmı da Türkiye'den göç eden Türklerden oluşmaktadır, yani nüfusun %10 'lük bir kısmı Türk'tür. Yapılan çalışmada varılan sonuç, Kıbrıs Türklerinin karşılaştıkları etnik ayrımcılıktır; herhangi bir marjinal grup oluşturmamalarına rağmen Kıbrıslı Türker dışlandıklarını düşünmektedir²⁷; ayrıca Kıbrıslı Türkler işsizlik, güvenlik gibi diğer sorunlarla da karşılaşmaktadır.²⁸ Yaşanan kültür çatışması özellikle gençlerin kimlik bunalımı yaşamasına sebep olmaktadır. Buradaki örnekten hareketle, Kıbrıslı Türkler birbirinden farklı üç kimlik arasında kalmaktadır: Türk olmak-Kıbrıslı olmak ve İngiliz olmak. Bu durum kimlik çatışmasına neden olmakta ve verilen vatandaşlıklarla yeni kuşak aitlik anlamında gelgitler yaşamaktadır.²⁹

Ayrıca uzun yıllardır beri süre gelen belirsizlik Kıbrıs Halkı'nda "yabancılaşmalara" sebep olmuştur. Örneğin, "Anavatandan Yavru Vatan'a: Milliyetçilik , Bellek ve Aidiyet adlı eserin sahibi Nergis Canefe, kitabında Kıbrıs Türklerine Kıbrıs sorununun çözümü adına yeterince söz hakkı verilmediği noktasına dikkat çekmiştir. Bu görüşünü desteklemek amacıyla "Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs" adlı eserin sahibi Kıbrıs Türk'ü Niyazi Kızılyürek ile yine Kıbrıs Türk'ü Ahmet An'ın "Kıbrıs Nereye Gidiyor"³⁰ adlı eserlerini örnek göstermiştir. İki yazarında kitap kapaklarında kullandıkları boş masa ve etrafındaki sandalye figürü tesadüfî değillerdir. Belki de sosyal değişim teorisinin değindiği gibi, belirsizlik girdabında yabancılaşma hissinin

²⁶ Eskioglu, F. (2009) İngiltere'de ki Kıbrıslı Türker, Alındığı Tarih, 01.03.214 adres:<http://www.acikgazete.com/ozel-dosyalar/2009/03/24/ingiltere-deki-kibrisli-turkler.htm>.

²⁷ Bedirhan, Y. (2009). Avrupa Birliği ülkelerinde yaşayan Türk çocuklarının kültürel uyum sorunları ve çözüm önerileri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E Dergisi*, S. 16, 1-7.

²⁸ Arslan, A., Arslan, G., Baştürk, S., & Karataş, M., 2013: Kıbrıs Dışında Yaşayan Kıbrıslı Türklerin Sorunları: İngiltere Londra-Lewisham Örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 34. S. 1-19.

²⁹ Canefe, N., a.g.e., S. 65.

³⁰ An, A., 2002: Kıbrıs Nereye Gidiyor?, Everest Yayınları, İstanbul.; Kızılyürek, N. 2002: Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs, İletişim Yayıncılık, İstanbul.

ürünü bu şekilde bir dışa vurum olabilir; çünkü ada halkı nereye ait olduklarını bilmek istemektedir ve çözüm adına beklentilerinin hala devam ettiğini göstermektedir.³¹ Buradan da şu sonuç ortaya çıkmaktadır ki, adada yaşayan halkların yok sayıldığı hiçbir çözüm gerçekçi olmayacaktır ve dışlanmışlık hissi yukarıda belirtilen Uyuşmazlık Analizi argümanlarından “kimlik bunalımı” ve aitlik hislerinin önemi eşliğinde çözüm önerileri üretilmesini öngörmektedir.

3.2. Yunanistan İçin Kıbrıs'ın Önemi

Kıbrıs, Yunanistan'a 965 km uzaklıkta bulunmaktadır. Ada, Yunanistan için çifte önem arz etmektedir. Jeostratejik anlamda, başkent Atina yönlendirme merkezi olarak Kıbrıs'ı tamamen kontrol ederek, kendini güvenlik altına almak istemektedir. Ada'ya egemen olmak, Türkiye'nin yumuşak karnını zedelemek olacaktır. Türkiye için Kıbrıs başlığında belirtilmeye çalışıldığı gibi, Yunanistan, On iki Ada-Mora-Girit –Kıbrıs hattını tek bir elden yöneterek Ege ve Akdeniz'de nüfuz sahibi olmak istemektedir. Ayrıca, Türkiye'nin AB, BM ve diğer uluslararası aktörler nazarında yükselen gücünü kırarak, Yunanistan'ı daha aktif göstermek istemektedir. Yunanistan için ada'da tek güç olmak, Türkiye'nin Ege sahilleri kadar, Akdeniz sahillerinde etkili olup, deniz gücünü arttırması demektir. Diğer bir açıdan Kıbrıs'ta askeri bir silahlanmanın konuşlanması Türkiye'yi güvenlik açısından riske sokacaktır.

Öte yandan Kıbrıs, Yunan adası olarak algılanmaktadır. Bu algılamadaki en büyük faktörlerin başında adanın 1191 yılına dek Bizans toprakları içerisinde olmasıdır. Bizans egemenliğinde iken, 7. ve 10. yüzyıllar arasında Adada resmi din Ortodoks Hıristiyanlık olmuş ve dil Yunanca olarak dikte edilmiştir. Dil ve dinin etkisi ile zaman içerisinde halk kendini Yunan olarak görmeye başlamıştır. Öyle ki adada Katolik Hıristiyanlığın hakim olduğu dönemde rahatsızlık duymuşlardır.³²

³¹ Canefe, N., 2007: Anavatandan Yavruvatana Milliyetçilik, Bellek ve Aidiyet, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul. S. 360, 361

³² Gazioğlu, A.C., 1992: Kıbrıs Türk Tarihi-Türk Dönemi(1570-1878), Kıbrıs Araştırma Ve Yayın Merkezi, Lefkoşa. S.2.; Ayrıca Bakınız: Aksoy, B., 2010. Kıbrıs Sorununun Yunanistan Ve Türkiye Dengesinde Çözüm Sürecine Ab'nin Etkisi Ve Sürecin Sonu Annan Belgesi, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Konunun başında adanın Yunanistan için çifte öneme sahip olduğu söylenmiştir; jeostratejisi yanı sıra Kıbrıs, Enosis hayallerinin gerçekleşmesi demektir. Aşağı kısımda Enosis ve Megali Idea ülkeleri açıklanmaya çalışılacaktır.

Enosis ve Megali Idea

Enosis, Megali Idea'ya bağlı olarak adanın Yunanistan ile birleşmesi anlamına gelmektedir. Yunanistan, Enosis ülküsü doğrultusunda 18 Ekim 1825 yılında İngiltere, Rusya ve Fransa'ya nota vererek, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını talep etmiştir. Daha sonraki yıllarda ise Enosis fikri yayılmış, Yunan Heyeti Başkanı Elefterios Venezilos tarafından 1919 yılında Paris'te toplanan bir konferansta Enosis adı altındaki istekler şöyle sıralamıştır³³

Batı Anadolu (İzmir, Bursa, Çanakkale, İzmit ve civarı)

Pontus (Trabzon, Sivas, Kastamonu ve çevresi)

Kıbrıs, Meis, Rodos, Bozcaada, Girit ve İmroz

- Kuzey Epir (Güney Arnavutluk)
- Batı ve Doğu Trakya'nın kendilerine katılmalarını istemiştir.

Kıbrıs Rumları, ada İngilizlere devredildikten sonra Enosis'i sürekli gündemde tutarak Yunanistan ile işbirliği içinde olmuşlardır. Yunanistan bundan sonraki süreçte Enosis'i gerçekleştirmek için adada komiteler oluşturmaya başlamıştır.³⁴

Rauf Denktaş Enosis hakkında şunları söylemektedir:³⁵

“Enosis sadece Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için güdülen bir siyasete verilen bir isim değildir. Sözlük anlamı “Birleşme, ilhak” olan bu kelimenin altında her Türk'ün yakından bilmesi gereken korkunç bir siyaset yatmaktadır. ENOSİS tam anlamı ile Mora Yarımadası'nda kurulan küçük Yunanistan'ın yavaşça genişleyerek Büyük İskender'in imparatorluğunu kurmak siyasetini ortaya koyan bir tabirdir.”

³³ İsmail, S., 1998: 150 Soruda Kıbrıs Sorunu, Kastaş Yayınları, İstanbul. S. 6.

³⁴ Denker, M. S., 2001: *Kıbrıs Sorunu: Bir Milletın Ve Devletin Yaşama Hakkı*, Türkar Yayınları, Ankara. S. 32.

³⁵ V. Z., 1993: Kıbrıs'ta 1974 Mutlu Barış Harekâtı Bahane Edilerek Rum Yunan İkilisi Tarafından Türklere Uygulanan Mezalim, *Kıbrıs'ın Dünü – Bugünü, Uluslararası Sempozyumu*, KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi ve TC. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, Sayı 8, S.7.

Enosis kavramı ya da milli hedefleri olarak tanımlayabileceğimiz bu ülkü, gerçekte çok daha fazlasını amaçlayan Yunanlıların Megali Idea (Büyük Ülkü) olarak belirledikleri büyük ülkünün bir parçasıdır.

Megali Idea ise, Yunanlıların henüz bağımsızlıklarını elde etmedikleri dönemde konuşulmaya başlanmış, zamanla Yunan Halkının Osmanlı Devleti'nde ayrılıp bağımsız bir devlet kurmak için verdikleri mücadelede Yunanlıların dillerinden düşürmedikleri slogan olmuştur. Bu ülküdeki amacın aslında Yunanistan'ın bağımsızlığından ziyade "Antik Yunanistan"ı yeniden canlandırmak ya da "Bizans İmparatorluğunu yeniden kurmak" olduğu açıkça söylenebilir. 1844 yılında Yunan yarımadasının belli bir kısmında kurulan Yunan Devleti'nde Megali Idea şu şekilde açıklanmıştır,

"Yunanistan Krallığı, Yunanistan değildir. Yunanistan'ın sadece bir parçası, en küçük, en yoksul bir parçasıdır. Yunanlılar sadece krallıklar içinde oturanlar değildir; aynı zamanda Yanya'da ya da Selanik'te, Serez'de ya da Edirne'de, İstanbul ya da Trabzon'da, Girit ya da Sisam Adası'nda Yunan tarihine ya da Yunan ırkına bağlı başka yerlerde oturanlar da Yunanlıdır."³⁶ Diğer bir deyişle bütün Yunanlıları birleştirmeyi hedefleyen bu ideoloji pan-Helenizm olarak da ifade edilebilir.

Yunanlıların söylediği bu Büyük Ülkü'nün Türklerin İstanbul'u işgal etmesinden sonra başladığı düşünülmektedir. Megali Idea düşünce olarak Rum Papaz Rigas Ferreros'un 1896-1897 yılları arasında Viyana'da bastırıldığı haritasında, Megali Idea yani Büyük Yunanistan'ın sınırları içinde bulundurması düşünülen ülkeleri gösterirken, haritada Kıbrıs, Ege Adaları ve Türkiye de Yunanistan toprakları içinde gösteriliyordu.³⁷

Yunan bağımsızlık mücadelesinin öncü ve önder gücü olan Etniki Etery'a'nın programında Megali Idea şu sırayla maddeleşmiştir³⁸

1- Yunan ulusunun tam bağımsızlığının sağlanması

2- Teselya, Epir, Selanik ve Batı Trakya'nın Yunanistan'a katılması

³⁶ Güvenç, N., 1984: Kıbrıs Sorunu, Yunanistan Ve Türkiye, Çağdaş Politika Yayınları, İstanbul. S. 56-57.

³⁷ Denker, M. S., a.g.e., s. 10.

³⁸ Güvenç, N., a.g.e., s. 60-61.

- 3- Ege adalarının Yunanistan'a katılması
- 4- Oniki Ada'nın Yunanistan'a katılması
- 5- Girit Adası'nın Yunanistan'a katılması
- 6- Batı Anadolu'nun Yunanistan'a katılması
- 7- Pontus Rum Devleti'nin kurulması
- 8- Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılması
- 9- İmroz ve Bozcaada'nın Yunanistan'a katılması
- 10- İstanbul'un ele geçirilmesi

Yukarıda sunulmaya çalışılan somut unsurların yanı sıra; Yunanistan için Kıbrıs'ın önemi psikolojik etmenlerle de açıklanabilir. Çalışmanın ilk kısmında yer alan uyuşmazlık analizi argümanlarından neo-psikanalitik yaklaşım referans verilerek değişik bir perspektif sunulabilir. Ana hatları ile anlatılmaya çalışılan Kıbrıs sorunu: izole olmuş, tek bir sebepten doğmamıştır. Kıbrıs sadece belirli bir toprağa sahip olabilmek mücadelesi olarak yorumlamak, maziyi inkar etmek olur. Ada'da yaşanan bu sorun yüzyıllardır süre gelen Türk Yunan uyuşmazlığının bir nevi son halkası gibidir. Tarihsel anlamda, bir Türk Devleti olan Hunlar IV. Yüzyılda Asya'nın batısından Avrupa'ya doğru göç ederek kavimler göçüne sebep olmuşlar³⁹ ve bu göçün sonunda Roma İmparatorluğu ikiye ayrılarak Doğu ve Batı Roma olarak siyasi hayatlarına devam etmişlerdir⁴⁰ Burada mercek altına alınacak konu Doğu Roma İmparatorluğudur, diğer adıyla Bizans'tır. Avrupa'ya doğru hareket eden Hunlar, Avrupa Hun Devleti'ni kurmuşlardır. Balamir Kağan tarafından kurulan bu devlet Atilla zamanında en parlak dönemimi yaşayarak, Bizans'ı vergiye bağlamıştır.⁴¹ Bahsedilen yılların 460'lı yıllar olduğu vurgulanmalıdır. Öte yandan, Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1077 yılında kurulması ile Bizans'a komşu olunmuş ve bu durum tarafından tehlikeli görülmüştür. Kırılma noktası ise Fatih Sultan

³⁹ Cin, T., 2010: Milletlerarası İlişkilerde Yunanlılaştırma Faaliyetlerine (Asimilasyona) İlişkin İki Örnek: Kalaşlar Ve Gagavuzlar. *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı 25, S. 21.

⁴⁰ Kavimler Göçü Hakkında net bir şey söylenememesi sebebi ile, tarih doktoru Serdar Okay ile görüşülmüş Kavimler Göçü'nün Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılması konusunda fikir alışverişinde bulunulmuştur.(06.09.2013)

⁴¹ Avrupa Hun Devleti Coğrafi olarak, Tuna ve Volga Nehirleri arasındaki topraklara sahip olmuşlardır. Bakınız: Akyüz, Y. (2012). Türk Eğitim Tarihi. *Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara*.

Mehmet'in Bizans'ın başkenti Konstantinopolis'i yani günümüz adıyla İstanbul'u alması ile olmuştur. Çok önemli bu coğrafya olan İstanbul'u kaybetmek, Yunan halkı tarafından çok ağır bir yenilgi olarak görülmüştür.⁴² İlk kısımda Vamık Volkan'ın neo-psikanalitik yaklaşıma kazandırdığı “chosen traumas” seçilmiş travmalar kavramı bu kısımda incelenebilir. Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecinde müttefiklerle Yunanlıların yakın ilişkileri bahsedilen travmanın bir nevi faturasıdır. Öte yandan Kurtuluş Savaşındaki mücadelede Yunanlıların kaybettikleri toprakları geri almak için verdikleri çaba gibi görünebilir. Bu durumda “chosen glories” seçilmiş övünçlerle açıklanabilir; çünkü Yunanlar İstanbul'dan vazgeçemediklerini göstermekteydiler ve İstanbul'a sahip olma hedeflerinin yansıması olarak görülebilir. Belirtilen sebeplerle illiyet bağı olarak Kıbrıs adası da bahsedilen düellonun son sahnesi gibi görülebilir. Bahsedilen gelişmeler çalışma adına, Enosis ve Megali Idea ülkülerinin altında yatan sebepleri anlamak adına değişik bir bakış açısı sunabilir.

3.3. Avrupa Birliği İçin Kıbrıs'ın Önemi

Tez metninde belirtmeye çalışıldığı gibi Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan için ne kadar önem arz ediyorsa, Avrupa Birliği için de o derece önem arz etmektedir. Diplomasi tarihine bakıldığında, 1990 sonrasında Hazar dolaylarında hammadde kaynakları yönünden zengin, oldukça büyük bir pazar meydana çıkmıştır. Cebel-i Tarık, Süveyş Kanalı ve Karadeniz üzerinden işleyen ticaretin merkezinde olan Kıbrıs bu zenginliklerin geçiş noktasındadır

Kıbrıs: Umman Körfezi ile Basra Körfezi arasında yer alan Hürmüz Boğazı; Kızıldeniz'i Aden Körfezi'ne bağlayan Bab'ül Mendep Boğazı; Kıbrıs, Girit, Malta; Afrika ile Avrupa kıtalarını ayıran Cebelitarık Boğazı'nı içine alan petrol hattının önemli bir kilometre taşıdır. Sanayi gücü Avrupa, petrol ihtiyacının %80'in Kıbrıs'ı kapsayan bu enerji nakil hattı üzerinden taşıyarak temin etmektedir.⁴³ Belirtilen Körfez hattında başka bir güç hegemon olursa AB, Güney Afrika'dan petrol ithal

⁴² İstanbul, önemi sebebi ile daha evvel Avarlar, Bulgarlar, Sasaniler ve tarafından da kuşatılmıştır, jeostratejik önemi sebebi ile bir çok milletin çekim noktası olan bu şehir, 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet döneminde Osmanlı tarafından fethedilerek, artık bir Türk Devletinin egemenliğine geçmiştir.

⁴³ Sayın, F.M., a.g.e., S. 58

etmek durumunda kalacaktır.⁴⁴ Belirtilen sebeple de AB Kıbrıs'a ihtiyaç duymakta ve üyeliğini kabul etmektedir.

AB, Kıbrıs sayesinde Ege ve Akdeniz'de önemli bir deniz gücüne sahip olabilir. Deniz gücü, jeopolitik kavramının bir nevi tamamlayıcısıdır⁴⁵ ve ülkelerin ticaret gücünü artırıcı etki yapar. Doğu Akdeniz'de söz sahibi olmak ticaret yolunun denetimi için avantaj sağlamaktadır. Özellikle, Balkanlar, Kafkasya, Orta Doğu ve Afrika hattında ağırlık merkezi olan Kıbrıs AB'ye bu artılarla beraber, enerji hattının kontrolünü sunmaktadır.⁴⁶

Belirtilen somut örnekler Kıbrıs'ın AB'ye kâin ve küresel imkânlar sunduğunu göstermektedir, bir de pek görünmeyen psikolojik önemi de vardır. AB adayı birliğe kabul ederken bir bütün olarak görmüş ve Türk tarafını değil, Rum kesimini adanın tek temsilcisi olarak görmektedir. Böyle bir yaklaşımda bulunmasındaki sebeplerden bir tanesi de AB'nin Hıristiyan- Roma kültürünü korumak istemesidir.⁴⁷ Bu durumda uyumsuzluk analiz argümanlarından, sosyal değişim teorisi başlığında irdelenen aitlik ile açıklanabilir. AB için, Rum tarafı sosyo-kültürel anlamda yakın gelmekte, bu yüzden Rum tarafı adına böyle bir pozitif ayrımcılık yapmış olduğu söylenebilir.

⁴⁴ Alemdar, Ş. (1993). International Aspects of the Cyprus Problem. *The Political, Social and Economic Development of Northern Cyprus*, 75-101.

⁴⁵ Mahan, A. T. (2010). *The influence of sea power upon history 1660-1783* (Vol. 116). BoD-Books on Demand.

⁴⁶ Eslen, N. (2004) Kıbrıs'ın Küresel, Bölgesel ve Türkiye'nin Güvenliği Açısından Jeostratejik Önemi. Der. Kalaycı, İ. İçinde Kıbrıs ve Geleceği, S. 91-95.

⁴⁷ Yılmaz, S. (2009). Power Politics And Cyprus Alındığı Tarih: 27.01.2014, Adres: [Http://www.beykent.edu.tr/webprojects/uploads/saityilmaz2-kasim09.pdf](http://www.beykent.edu.tr/webprojects/uploads/saityilmaz2-kasim09.pdf). S. 4.

4. KIBRIS'IN TARİHÇESİ

Tarihsel süreç açısından bakıldığında, Kıbrıs adası birçok millete ve devlete ev sahipliği yapmıştır. Akatlar, Dorlar, Finikeliler, Hititler, Mısırlılar, Asurlular, Persler, Araplar, Romalılar, Lüzinyan (Fransızlar), Cenevizliler, Venedikliler, Osmanlılar bu adada hüküm sürmüşler, İngilizler ise adayı belli bir dönem işgal altında tutmuştur.⁴⁸

4.1. Osmanlı Öncesi Kıbrıs

Birçok devletin varlık gösterdiği Kıbrıs adasında çok eski çağlarda da hayat izleri olduğu bilinmektedir. Anadolu'da ve Ortadoğu'da kurulmuş çoğu medeniyet ve devlet Kıbrıs için savaşmıştır.

Yunanlılar Kıbrıs'a ilk kez M.Ö. 1300-1200 yıllarında ayak basmışlardır. Finikeliler ise, M.Ö. 8. Yüzyılda, Finikelilerden sonra ise Asurlular adada hüküm sürmüştür. Orta Doğu ülkelerinde ise Mısır ve İran devletleri adaya hâkim olmuşlar ve 300 yıla yakın süre yönetimi ellerinde tutmuşlardır. Büyük İskender'in de sahip olduğu ada bir süre sonra tekrar Mısırlıların eline geçmiştir. M.Ö. Roma İmparatorluğunun yönetimi altına giren ada, bir dönem de Bizans İmparatorluğuna ev sahipliği yapmıştır. Koneno isimli bir Bizanslı adada bağımsız bir devlet meydana getirmiştir. Ancak 1191 yılında İngiliz Richard Akdeniz adasına sefer düzenleyerek kurulan bu devletin varlığına son vermiştir. Orta dönemlerdeki bu tarih akışında son olarak 1489 yılında ada Venedikliler tarafından işgal edilmiştir.⁴⁹

⁴⁸ Ülger, İ. K. & Efeğil, E., 2002: Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü Ve Yarını), Gündoğan Yayınları, Ankara. S. 9.

⁴⁹ Bozkurt, E & Demirel H., S. 8.

4.2. Osmanlı Dönemi'nde Kıbrıs

Kıbrıs adasına Osmanlı İmparatorluğu açısından bakıldığında, adada ilk hâkimiyet 1571 yılında olmuştur. Bu hâkimiyet 1878 yılına kadar devam etmiş ve tüm tarih süreci boyunca Kıbrıs adasına aralıksız en uzun süre Türkler sahip olabilmıştır. Kıbrıs'ı feth etme fikrinin temeli, adada yaşayan korsanların Osmanlı'nın deniz güvenliğini tehlikeye sokmalarına dayanmaktadır. Korsanlar, yolcu ve ticaret gemilerine zarar vererek, Kıbrıs'ı sığınak ve üs olarak kullanıyorlardı. Bu durum Osmanlı'da tehdit oluşturmaktaydı, tehlide binaen Osmanlı Devleti, adanın yönetimini ele geçirmeye karar vermiş, önce siyasi girişimlerde bulunmuş; fakat sonuç alınamamıştır ve sefer düzenleme fikrine varılmıştır.⁵⁰

Bu kısımda parantez biraz genişletilerek, Yavuz Sultan Selim'in adayı alma fikrine değinebilir; çünkü biraz farklı bir nedene dayanmaktadır. Görünen yüz ve asıl amaç kuşkusuz ki Akdeniz'in güvenliğini sağlamaktır; fakat psikolojik olarak da Yavuz Sultan Selim Kıbrıs adasını almak istemiştir. Bu durum uyumsuzluk analizi argümanlarından Neo-psikanalitik yaklaşımda vurgulanan "chosen traumas" kısmen referans alınarak anlatılabilir. Yavuz Sultan Selim şehzadelik döneminde de Doğuya karşı özel ilgi duymuş ve diplomatik ilişkiler geliştirmiştir. Henüz kendisi genç bir şehzadeyken, Mısır yönetimi kendisine hediyeler göndermiştir; ancak gönderilen hediyeleri Kıbrıs'ta yaşayan korsanlar yağmalamışlardır.⁵¹ Bu durum Osmanlılarda negatif bir etki bırakmış ve adanın fethi için ivme kazandırmıştır. Belirtilmeye çalışıldığı gibi bahsedilen örnek sadece uyumsuzluk analizi adına bir bakış açısı olup, kesin bir açıklama sunmamaktadır; asıl amacın Osmanlı'nın Akdeniz'de hakimiyet kurup, Kıbrıs'ın jeostatejisinin verdiği artılardan yararlanmak olduğu söylenebilir.

Kıbrıs Adası alınarak, tam 307 yıl Türklerin yönetiminde kalmıştır O dönemki yönetimde II. Selim, ilk kez hâkimiyet kurulan bu adada meydana getirilecek Türk yönetiminin sorunsuz bir şekilde ilerlemesi ve devam edebilmesi, Türk nüfusunun fazlaştırılması amacıyla "Sürgün Hükümü"nü yürürlüğe koymuştur. 5720 hanenin (1689 aile) Sürgün Hükümü ile birlikte 21 Eylül 1571 yılında Kıbrıs Adasına devlet

⁵⁰ A.g.e., S. 8-10

⁵¹ Ayverdi, S., 1975: Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Damla Yayınevi, İstanbul S. 6-7.

kararı ile göçü sağlanmıştır.⁵² Daha sonraki dönemlerde de bu göç devam etmiş, Osmanlı yönetimi Anadolu'dan yaklaşık 30.000 kişiyi belirli aralıklarla Kıbrıs adasına göndermiştir. Adada yaşayacak Türklerin sıkıntı çekmemesi için ticaret erbapları, sanat ve tarım alanlarında ehil Türkler özellikle tercih edilerek, göç ettirilmiştir.⁵³

Osmanlı İmparatorluğunun Kıbrıs Adasındaki hâkimiyeti adaya Osmanlı'nın klasik adalet ve eşitlik yönetim anlayışını getirmiştir. Osmanlı devletinin güçlü dönemlerinden olan 16. Yüzyıldaki tüm avantajlardan ada ve ada halkının yararlandığı söylenebilir. Türk yönetimi, adada yaşayan veya yaşayacak gayrimüslimler için Geleneksel Millet Sistemini adaya empoze etmiş, gayrimüslimler kendi inançlarını istedikleri gibi yaşama olanağına sahip olmuşlardır.

Osmanlı Devletinin zayıf düştüğü gerileme dönemi ile birlikte adada oluşturulan sistem bir nevi darbe yemiştir. Birçok gelişme ve değişim hem Osmanlı'ya hem de adaya büyük zararlar vermiştir. Bilhassa Mora yarımadasında, Yunan isyanlarının çıkması, Kıbrıs adasında da sıkıntılar yaratmıştır. Yapılan bu isyanların başında Rum seçkinleri baş göstermiştir.⁵⁴

Tarihsel dönem 19. yüzyılı gösterdiğinde, Osmanlı devleti hızla zayıflamaya başlamış ve gerileme döneminin önüne geçilememiştir. Bu durumlar askeri alanda da başarısızlıklar meydana getirmiş ve 1877 senesinde ortaya çıkan Osmanlı – Rus savaşında, mağlup olan Türkler olmuştur. Bunların devamında, mağlup olan Osmanlı Devleti, İngilizler ile gizli bir anlaşma yapıp, Ruslara karşı önlem alabilmek için 4 Haziran 1878 yılında Kıbrıs adasının yönetimini İngiltere'ye bırakmıştır. Yapılan bu anlaşma hem Osmanlı Devleti için hem de adada yaşayan Müslüman halk için büyük riskler taşıyordu. Bu nedenle, 1 Temmuz 1878 yılında yapılan anlaşmaya ek mahiyetinde yeni bir anlaşma daha yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre de, senelik 92 bin altın ödeme bedeli ile ada İngilizlere kiralanmış ve Osmanlı Rusların topraklarından çekilmesi durumunda adayı geri alacağı belirtilmiştir.⁵⁵

⁵² Hakeri, B. H., 1993: Başlangıcından 1878'e dek Kıbrıs Tarihi, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı s. 238.

⁵³ Özarlan, B. B., 2007: Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu Ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı, İq Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, S. 24-25.

⁵⁴ Uçarol, R., 1978: 1878 Kıbrıs Sorunu Ve Osmanlı – İngiliz Anlaşması, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul. S. 31-37.

⁵⁵ Özersay, K., 2002: Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme, Asam Yayınları, İstanbul. S.2.

4.3. İngilizler Dönemi'nde Kıbrıs

İngiltere'nin "Doğu Siyaseti" 19. Yüzyılın ortalarına dayanmakta ve Hindistan odaklı yürümekteydi. Hindistan'a ulaşmak isteyen İngilizler için Kıbrıs adası Süveyş Kanalından ilerleyebilecekleri yeni bir yol niteliği taşıyordu. Buna göre, İngilizler Süveyş Kanalı kullanarak Mısır, Sudan, Arabistan ve Yemen karasularını üzerinden Hint Okyanusuna, oradan da Hindistan topraklarına çok daha kolay ve güvenli bir şekilde ulaşabilecektiler. 19. Yüzyılın sonlarında Kıbrıs İngilizler için, Atlantik ve Hint Okyanuslarında Cebelitarık ve Malta Adasından sonra yeni bir iskele, hatta üs gibiydi. Bu yol gerek ekonomik, gerek siyasi ve gerekse de askeri alanlar yönünden Kıbrıs her ülke gibi İngiltere için de büyük önem taşımaktaydı.

Osmanlı Dönemi'nde Kıbrıs adlı başlıkta belirtilmeye çalışıldığı gibi, Osmanlı ve İngilizler aralarında bir anlaşma imzalamış anlaşmaya göre senelik 92 bin altın ödeme bedeli ile ada İngilizlere kiralanmış ve Osmanlı Rusların topraklarından çekilmesi durumunda adayı geri alacağı belirtilmiştir; fakat Osmanlı – Rus savaşında işler Osmanlı Devleti aleyhine seyrini sürdürmüş ve 1877-1878 yıllarında Rus askerleri İstanbul yakınlarına kadar gelmiştir. Bu durum İngilizler için menfaatleri doğrultusunda hareket edebilecekleri bir ortam meydana getirmiştir. Akdeniz'deki ticaret yollarının ve Kıbrıs adasının önemini ve üstünlüğünü iyi bilen İngilizler Osmanlı Devleti ile temaslarını hızlandırmış ve görüşmelere başlamıştır. İngiltere'nin o dönemlerde yani 19. Yüzyılın ortalarında başlayan "Doğu Siyaseti" Hindistan üzerinedir. Bu siyasetin başarılı bir şekilde devamı için, Hindistan'a giden tüm deniz yolları İngiltere'nin ilgisini çekmektedir. Kıbrıs adası da bilindiği gibi bu deniz yolları arasında yer almaktadır. Adanın İngiltere tarafından kontrol edilmesi İngilizler için hem bir iskele hem de bir üs niteliğinde olacaktır.⁵⁶

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında yapılan anlaşma gereği, Rusya, Kars, Ardahan ve Batum'dan çekildiği zaman Kıbrıs adasının Osmanlı Devletine tekrar teslim ve iadesi gerekmektedir. Her ne kadar 3 Mart 1918 yılında yapılan Brest-Litovsk Antlaşmasıyla Rusya belirtilen topraklardan geri çekilmiş ise de, İngiltere 5 Kasım 1914 yılında, I. Dünya Savaşını bahane ederek, Kıbrıs'ta resmen egemenliğini ilan

⁵⁶ Uçarol, R., a.g.e.,S. 15.

etmiş ve bu resmi ilan Türkiye tarafından 24 Temmuz 1923 yılında yapılan Lozan Antlaşmasıyla tanınmış ve kabul edilmiştir.⁵⁷

Kurtuluş Savaşı'nın ardından 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve uluslararası alanda tanınmıştır. Bu antlaşmanın 16. 20. 21. Maddeleri doğrudan Kıbrıs ile ilgilidir.⁵⁸ Antlaşmanın 16. maddesine göre; Türkiye, Kıbrıs ve diğer tüm adalar yönünden bütün haklarından ve hâkimiyetinden vazgeçeceğini kabul etmesi gerekiyordu. Türk yönetimi 16. maddenin bu yönüne itiraz ederek, Antlaşmanın bu ağır yönünün çıkarılmasını sağlamıştır.⁵⁹ Ancak Lozan Antlaşması'nın 20.maddesi gereğince; Türkiye adanın İngiliz egemenliğinde olduğunu kabul etmiş ve adadaki haklarından vazgeçmiştir. Maddeye istinaden Türkler açısından Kıbrıs sorunu Lozan Antlaşması ile kendini göstermiştir denilebilir.

Adada yaşayan Türkler açısından Lozan Antlaşması oldukça ağır olmuştur. Bu anlaşma gereği; Kıbrıslı Türklere iki seçenek sunulmuştur. Adadaki Türkler; ya Türk vatandaşlığını seçecek ya da İngiliz vatandaşlığını seçecektir. Türk vatandaşlığını seçenlere, on iki ay içinde adayı terk etmeleri dayatılmıştır. Yapılan bu anlaşma sonucunda görülmüştür ki, adadaki Türk sayısı, Rum nüfusu karşısında fazlaca düşmüştür.⁶⁰

Adada yaşayan Türk ve Rum halkları arasındaki durum, İngilizlerin yönetiminden sonra şeklini göstermeye başlamıştır. İngilizler adayı yönetmeye başladıktan sonra devamlı Rumlar lehine taraf sergilemiş ve Türk tarafın adadan uzaklaştırılması yönünde projeler ortaya konulmaya başlanmıştır. İngiliz yönetimi boyunca Türkler adada her alanda mağdur pozisyonunda bırakılmıştır. Türkler tüm bu yaşananlara rağmen adada yaşamaya çalışmışlar ve yapılan tüm zulümlere karşı çıkmaya çalışmışlardır.⁶¹

⁵⁷ Özarslan, B.B., a.g.e., S. 26. Ayrıca bakınız ; Kongar, E., 1999: 21. Yüzyılda Türkiye - 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitapevi, İstanbul. S. 463-464.

⁵⁸ Akgün, S. ,2012: Atatürk Dönemi Türkiye Ve Kıbrıs Türk Toplumunu İlişkileri (1923 – 1938), *International Journal Of Social Science*, Vol. 5, No. 1, S. 1-14.

⁵⁹ Sarıca, M., Teziç, E. & Eskiurt Ö., 1975: Kıbrıs Sorunu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul. S. 6-7.

⁶⁰ Özersay, K., a.g.e., S. 5-7.

⁶¹ Eroğlu, H., 1975: Kıbrıs Uyuşmazlığı Ve Kıbrıs Barış Harekâtı, Emel Matbaacılık, Ankara. S. 26-28.

İngiliz yönetiminin taraflı tavrı, Kıbrıs adasında yaşayan Türk ve Rumların her türlü ilişkisini olumsuz yönde etkilemiştir. “Enosis” düşüncesi Kıbrıs’ta yaşayan Rum halkı tarafından devamlı ve sürekli olarak İngiliz yönetiminden talep edilmiş, Rumlar her ortamda bu baskıyı yapmaya çalışmışlardır. Rumların adada tam hâkimiyet kurulmasına ilişkin çizilen ilk harita ise 1791 yılından beri Kıbrıs Rumların gündeminde olmuştur.⁶²

İngiltere’nin aktif olarak 1879 yılında ve uluslararası kabul gören 1923 yılındaki adadaki yönetimi, Kıbrıs’ta Rumlar tarafından devamlı egemenliğin alınması yönünde girişimler ile devam etmiştir. Yunanistan ilk kez Rusya, Fransa ve İngiltere’ye yolladığı uyarı yazısı ile Enosis düşüncesini resmen dayatmaya çalışmış ve Kıbrıs adasının Yunan devletine bağlanmasını talep etmişlerdir. Fakat 1928 yılında Yunanistan’da Elefterios Venizelos’un Rum halkının ve özellikle askeri yönetimin de desteği ile başbakanlığa getirilmesi ile Türk Yunan ilişkileri açısından yeni bir dönem başlamıştır.⁶³ Venizelos kendisinden önce görev alan Başbakanların izlediği Yunanistan’ın Megali Idea (büyük ülkü) yayılmacı politikasını uygulamadığı⁶⁴ ve Türk ilişkilerinde olumlu yaklaştığı için dönemin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ü memnun etmiştir. Başbakanlık görevi süresince olumlu yaklaşımlar sergileyen Venizelos 1930 yılında Türkiye’yi resmi olarak ziyaret etmiştir. Ziyaret iki ülke arasında olumlu sonuçlar vermiş ve imzalanan antlaşmalar açısından büyük değer kazanmıştır. Bu süre zarfında Türkiye ve Yunanistan arasında dostluk ve barış hüküm sürmüştür. Yunan devlet adamı Venizelos 1930 yılında Türkiye’yi ziyaret etmiş ve birkaç anlaşma imzalanarak ilişkilerin iyileşmesi desteklenmiştir. Ancak, Venizelos milli ülküden vazgeçtiği için 1933 senesinde yönetimden düşürülmüştür.⁶⁵ Bu dengeli süreç daha sonra değişmiştir. Rumlar vergi kanununu gerekçe göstererek 1931 yılında isyan ederek İngiliz Valisinin evini kundaklamışlardır. Rumlar Enosis hususundaki taleplerindeki aşırı ısrarcılığa devam

⁶² İsmail, S., 1998: 150 Soruda Kıbrıs Sorunu, Kastaş Yayınları, İstanbul. S. 6., Ayrıca Bakınız; Toluner, S., 1977: Kıbrıs Uyuşmazlığı Ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul. S. 13-15.

⁶³ Mavratsas, K., 2000: Elen Milliyetçiliğinin Kıbrıs’taki Yönleri / İdeolojik Çatışmalar Ve 1974 – 1996 Kıbrıs Elen Kimliğinin Toplumsal İnşası, Galerî Kültür Yayınları, Lefkoşa.

⁶⁴ Terlexis, P., 1968: Greece’s Policy And Attitude Towards The Problem Of Cyprus, New York Universty, New York. S. 96.

⁶⁵ Çakmak, Z., 2008: Venizelos’un Atatürk’ü Nobel Barış Ödülüne Aday Göstermesi, *Erdem Dergisi*, Sayı 52. S. 98.

ederek 2. Dünya savaşı sırasında Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını ve İngiltere'nin oluşturacağı Enosis kavramının yer almadığı hiçbir anlaşmaya yanaşmayacaklarını açıkça belirtmişlerdir.⁶⁶

Yunanistan'da yönetim değişikliğinden sonra ve özellikle İkinci Dünya Savaşı döneminde Yunan Hükümeti, Kıbrıs'ın kendilerine bağlanmaları ve Enosis çalışmalarının devamı için birçok çalışma ve politika yürütmüştür. Bu süreçte Türkiye Yunanistan'ı ve o dönemde ada üzerinde hâkimiyeti bulunan İngiltere'yi çok fazla karşısına almamıştır. Ancak, adadaki belirsizlik ve çözümsüzlükte aynen devam etmiştir.⁶⁷ Rumların ve Yunanlıların Enosis yönündeki faaliyetleri 2. Dünya Savaşının bitimi ile hızlanmıştır. Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması yönünde 28 Şubat 1947 yılında Yunan Meclisi karar çıkarmıştır. Hatta Yunan yönetimi bu karar ile birlikte, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması karşılığında ABD ve İngiltere'ye Kıbrıs adasında askeri alanlar temin edileceğinin garantisini sağlamışlardır. Birkaç yıl sonra Rumlar Birleşmiş Milletlere Enosis düşüncesinin kabulü yönünde taleplerini iletmışlerdir.⁶⁸ Rumların süregelen talepleri devam etmiş, bu durum adada yaşayan Türkleri oldukça zor durumda bırakmıştır. Yaşananlar üzerine Türkiye tavrını ortaya koyarak, Kıbrıs Türklerini desteklemeye başlamıştır

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş sürecinden sonra yaşadığı sıkıntı ve olumsuzlukların bir nebze de olsa azalmasından sonra, özellikle 1948 yılından itibaren Türkiye Kıbrıs adası ile ilgilenmeye tekrar başlamıştır. Türkiye, Yunanistan'ın adaya yönelik vermiş olduğu tek taraflı kararların herhangi bir hüküm teşkil etmediğini ve endişeye de gerek olmadığı yönünde beyanatlarda bulunmuştur.⁶⁹

1950 yıllarından sonra Yunanistan'ın Enosis ülküsü tekrar ateşlenmiş ve buna yönelik çalışmalar artmıştır. Başpiskopos Makarios (Mihail Hristodulu Muskos), Enosis çalışmalarında önemli bir rol oynamıştır. Yunanistan ve Rumlar için de Enosis kavramı daha çok duyulmaya ve gündemde kalmaya devam etmiştir. Yunan Başbakanı Papagos İngiltere ile görüşerek Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması

⁶⁶ Özersay, K., a.g.e., S. 4-5. Ayrıca bakınız; Özarslan, B.B., a.g.e., S. s. 27.

⁶⁷ Hülâgü, M., 2004: Türkiye, Yunanistan Ve Avrupa İlişkilerinde Kıbrıs, *Ata Dergisi*, Sayı 12 S. 55-74.

⁶⁸ Eroğlu, H., a.g.e, S.25-26; ayrıca bakınız, Özersay, s.5.

⁶⁹ Armaoğlu, F., 2000: Kıbrıs Meselesi 1954 – 1959 Türk Hükümetinin Davranışları, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara., S. 18.

gerektiği yönünde dayatmalara başlamıştır. Hatta Yunan Meclisindeki tüm siyasi partiler 30 Temmuz 1954 günü Enosis ülküsünü milli dava olarak ilan etmişlerdir.⁷⁰

Aynı dönemlerde Türkiye’de iktidarda Demokrat Parti bulunmaktadır. O dönem ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi, 10 Ekim 1953 yılında yaptığı açıklamada, Kıbrıs adasında Türk halkının yaşadığını, senelerdir süren bir yaşam alanı olduğunu, Kıbrıs’ın Yunanistan’a bırakılmayacağını belirtmiştir. Türk hükümeti ise Başbakan Adnan Menderes aracılığı ile adanın Yunanistan’a verilmesinin mümkün olmadığını, bu durumun Türkiye tarafından asla kabul edilmeyeceğini söylemiştir.⁷¹

Yunanistan’ın Kıbrıs sorununu 1954 yılında Birleşmiş Milletlere taşınmasıyla bu sorun uluslararası bir mesela haline gelmiştir. Bu durum, adada yaşanan gerginlikleri artırmış ve Rumların yaşattığı olumsuz olaylar adada huzursuz bir ortam oluşmasına sebep olmuştur. Birleşmiş Milletler her ne kadar Kıbrıs’a ilişkin konuyu gündemine almayı kabul etse de; Türk yönetimi yaşananlara net bir tepki sergilemiş ve Kıbrıs’ın Yunan tarafına verilmesinin imkânsız olduğunu yinelemiştir. Sonuç olarak; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Yunan tarafının talebini reddetmek durumunda kalmıştır. Devamında Kıbrıs adasında terör eylemleri patlak vermiş ve E.O.K.A. varlığını göstermiştir.⁷²

4.4. EOKA’nın Kuruluşu ve Eylemleri

Kıbrıs Rumları “Enosis” düşüncesini her platformda dile getirmiştir. Hatta Rumlar, Rum Ortodoks Kilisesi bünyesinde 15 Ocak 1950 yılında bu düşünce yönünde halk oylamasına gitmiş ve %96 olumlu oy çıkmıştır. Ancak, İngiltere bu düşünceye katı bir şekilde karşı çıkmıştır. Adada yaşayan Rumların kendi geleceğine kendilerinin karar vermesi yönünde hakkı olduğunu ileri süren Yunanistan, Enosis’e farklı yollardan ulaşma çabası içinde olmuştur.

E.O.K.A. terör örgütü gizli görüşmeler sonucunda 2 Temmuz 1952 yılında kurulmuştur. İhtilal için konsey hazırlanmış ve Enosis’in hayata geçirilmesi için yeminler edilmiştir. Yunanistan 1954 yılından itibaren adaya gizli yollarla silah

⁷⁰ İsmail, S., a.g.e., s. 66.

⁷¹ İsmail, S., a.g.e. s. 82.

⁷² İsmail, S., a.g.e, s.31-33, Toluner, a.g.e, s.15-16, Eroğlu, a.g.e, s.27, Özarsay, a.g.e, s. 4-5.

temini sağlamıştır. Yunan devlet desteği ile birlikte adada EOKA isimli terör örgütünün başına Yunan Albay Yorgo Grivas görevlendirilmiştir. Bu terör örgütü silahlı eylemler yapmak ve Kıbrıs adasındaki Türkleri göndermek üzere kurulmuş ve Enosis hayali ile çalışmıştır. E.O.K.A. tarafından yapılan ilk eylemler Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos'un bilgisi dâhilinde gerçekleşmiştir. Burada yapılmak istenen; İngilizleri adadan kaçırmak ve Türkleri yok ederek hayallerine ulaşmaktır. Türklere yapılan saldırılar artmış, bununla beraber birçok İngiliz ve Rum öldürülmüştür. Türkler de kendilerini korumak amacıyla kendi içlerinde küçük gruplar oluşturmuşlardır.⁷³ Türkler tarafından oluşturulan gruplar, EOKA gibi terör örgütü olmayıp, korunma amaçlı gruplardır. Yunanistan'ın destekçisi olduğu EOKA örgütüne karşılık olarak Rauf Denktaş tarafından, 27 Temmuz 1957 tarihinde Türk Mukavemet Teşkilatı⁷⁴ kurulmuştur. Teşkilat Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşa'da kurulmuştur. Rumların kendi idealleri doğrultusunda oluşturdukları, fikirlerinin mahsulü olan "Enosis" ülküsüne karşı, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerde "Taksim" isimli bir düşünce ortaya atmışlardır. Kıbrıs adası artık Rum-Türk gerilimi yönünden tehlike oluşturacak seviyelere gelmiştir.⁷⁵

Yukarıda ifade edildiği gibi Yunan tarafı Kıbrıs Sorununun Birleşmiş Milletlere götürülmesi yönünde karar çıkarmış ve 1954 yılında bu sorun Yunanlılar tarafından Birleşmiş Milletlere götürülmüştür. Yunanistan'ın Birleşmiş Milletlerden talep ettiği Kıbrıs adasında aynı yıllarda Rumlar Türklere karşı eylemlere başlatmıştır. Yunanlılar Birleşmiş Milletlerden istedikleri gibi bir sonuca ulaşamamış, bağlanma isteği 15 Aralık 1954 günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda reddedilmiştir. Bu karardan sonra Yunan – Türk ilişkilerinde ada konusunda şiddet eylemleri artacak ve can kayıplarının yaşanacağı bir dönem başlayacaktır. Yunanistan, Birleşmiş Milletlerin verdiği karardan hemen sonra terör eylemlerine başlamıştır. Yaşanan şiddet eğilimleri, Yunanistan'ın terör örgütüne verdiği devlet ve askeri desteği, adada yaşayan Türklerin can kayıplarındaki artışa yönelik, savunma amaçlı kurulan Türk

⁷³ Gürel, Ş. S., 1974: Kıbrıs Tarihi 2 (1878 – 1960), Kolonyalizm, Ulusçuluk Ve Uluslararası Politika, Kaynak Yayınları, İstanbul. S. 12.

⁷⁴ Ada'da Türk Mukavemet Teşkilatı evvelinde örgütlenme hareketleri başlamış ve 18 Nisan 1943 yılında KATAK(Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu) isminde Dr. Fazıl Küçük önderliğinde bir örgüt kurulmuştur; kurulan bu birliğin amacı Enosis faaliyetlerine karşı Türk Halkı'nı korumaktır; bkz: Gürel, Şükrü Sina age. S. 12-13; ayrıca bakınız; Gürgöze, D (2010). KATAK Adı Oluşturulurken Yanlışla Düşüldü, *Kıbrıs Postası*, Alındığı Tarih: 01.03.2014, Adres: [Http://www.kibrispostasi.com/print.php?int=4856](http://www.kibrispostasi.com/print.php?int=4856)

⁷⁵ Özarlan, B.B., a.g.e, s.27, ayrıca bakınız; Eroğlu, a.g.e, s.27-28.

Mukavemet Teşkilatı yetersiz kalmaktaydı. EOKA eğitilmiş ve Yunan askerlerin destek verdiği bir örgüt iken, Türk Mukavemet Teşkilatı dağınık ve eğitimsiz kişilerden oluşuyordu.⁷⁶ İngiltere yaşananlara karşılık, 1956 yılında yalnızca Rumların değil, keza onlar gibi Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin de tek yönetim hakkı olduğu yönünde beyanlar vermiştir.⁷⁷ Türkiye'nin ada konusunda politika üretmemesi, mevcut İngiliz hakimiyetini destekler nitelikte tavır alması ve konuya ilgisiz durması tahammül edilir gibi değildir. Ancak, özellikle EOKA'nın şiddet eylemlerini artırması ile bu durum son bulmuş, uluslararası platformlarda diplomatik anlamda bu sorun çözülmeye çalışılmıştır.

Yunanistan ile Türkiye arasındaki Kıbrıs sorunu 29 Ağustos 1955 günü İngiltere'de düzenlenen Kıbrıs ve Doğu Akdeniz meseleleri ile bağlantılı Londra Konferansına taşınmıştır. Yunan temsilci burada da, Enosis talebini yinelemiştir. Türkiye temsilcisi ise adanın Yunanistan'a bırakılmasının kabul edilmeyeceğini, Kıbrıs'ın Anadolu'nun parçası olduğunu, Kıbrıs'taki Türk varlığının yok sayılmayacağını ve mevcut yönetimin sonlanması durumunda adanın Türkiye'ye verilmesinin gerektiğini savunmuştur.⁷⁸

Türkiye'nin Londra'daki görüşmelerde adanın Yunanistan'a verilmesine karşı çıkması nedeniyle, İngiltere çözüm arayışlarına girmiştir. Adnan Menderes 28 Aralık 1956 yılında yaptığı Meclis konuşmasında, Türkiye'nin menfaatine olacak en sağlıklı çözümün "Taksim" fikri olacağını belirtmiştir.⁷⁹

4.5. Zürih-Londra ve Garanti Antlaşmaları

Adada üç tarafı da ilgilendiren bir menfaat çatışması oluşmuştur. Uyuşmazlık sonucu, Rumların savunduğu "enosis" fikrine karşı, Türklerin savunduğu "taksim" tezi birbirleriyle çatışıyordu. İngiliz yönetimi, adadaki hâkimiyetini kaybetmek istemezken, Rumlar ise, ağır baskılar sonucu Türk nüfusunun adadaki sayısının azalmasını fırsat bilerek "Enosis" düşüncesini uygulamaya sokmak peşindeydiler. Türkler ise, adadaki varlığını koruyarak Rumların ülküsünü kabul etmemekteydi.

⁷⁶ İsmail, S., a.g.e., s. 94.

⁷⁷ Türkiye Dış İşleri Bakanlığı (t.y.). Kıbrıs Tarihçe, Alındığı tarih: 20.07.2013, adres. <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>

⁷⁸ İsmail, S., a.g.e. s. 79.

⁷⁹ İsmail, S., a.g.e. s. 80-81.

Taraflar arasındaki bu kısır döngü, çözümü zorlaştırmakta ve üzücü çatışmalara neden olmaktadır. Ayrıca uluslararası arenada Soğuk Savaş dönemi olması sebebi ile sorun ABD'yi de rahatsız ediyordu; çünkü Ada'da devam eden çatışmalar, NATO'nun güney kanadını zayıflatarak, diğer taraftan başat güç SSCB'nin güçlenmesine yol açıyordu. Bu sebeple ABD, konuya yakından ilgi göstererek Türkiye ve Yunanistan üzerinde çözüme yönelik etkisini arttırdı ve tarafları, çözüm bulmaya ikna etti. ABD'nin devreye girmesiyle birlikte tarafların, "Enosis" ve "Taksim" tezlerine karşı bir orta yol olarak Ada'nın bağımsızlığı fikri ortaya çıktı.⁸⁰ Üç tarafı da ilgilendiren ilk görüşme 1955 yılında Londra'da yapıldı. Türkiye, Rumların ve Türklerin ayrı ayrı kendi geleceğini belirleme düşüncesini uygulamak isterken, Yunanistan ise bütün adanın tek bir elden yönetilmesi düşüncesine hâkimdi; Yunanlıların düşüncesi, bu görüşmede de kabul olmamıştır.⁸¹

Sonraki süreçte Türk-Rum çatışmaları artırmış, taraflar aralarında yaptığı görüşmeler sonucunda, önce 11 Şubat 1959 yılında Türkiye'yi temsilen Adnan Menderes ve dışişleri bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Yunanistan'ı temsilen Konstantin Karamanlis, dışişleri bakanı Averof'un katılımıyla Zürih anlaşması imzalanmıştır. Zürih Antlaşması, dört farklı anlaşmayı muhteva etmektedir. İlki Zürih'te masaya yatırılan belgelerin içerik ve anlamını anlatan "Centilmenler Anlaşması"; ikincisi Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal düzeni ortaya koyan, 27 madde içeren "Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Temel Yapısı ile ilgili Antlaşma"; üçüncü olarak, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin taraf olarak belirtildiği dört maddeden oluşan "Garanti Anlaşması" ve son olarak Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan'ın arasında imzalanan "İttifak anlaşması"dır.⁸²

Zürih Konferansı ile birlikte Türk ve Yunan başbakanları aralarında uzlaşma sağlamışlardır. Geriye anlaşmanın İngiltere ve Türk tarafı ile Rum tarafının kabul etmesi kalmıştır bu amaçla dışişleri bakanları Zürih'in akabinde Londra'ya giderek İngiliz dışişleri bakanı Selwyn Lloyd'a Zürih'te yapılan görüşmeyi sunmuşlardır. Lloyd, Türk- Yunan Antlaşması adına memnuniyetini dile getirdikten sonra, Kıbrıs'taki İngiliz üsleri hakkında ısrarlı olduklarını taraflara ilettiler. Türk ve Yunan

⁸⁰ Kasım, K., 2004: *Kıbrıs Sorunu Ve Doğu Akdeniz'de Güvenlik, Uluslar Arası Güvenlik Sorunları, Asam*, Ankara. S.127

⁸¹ Özarsan, B. B., a.g.e., S.27, ayrıca bakınız; Turhan, T., 2008: *Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi*, Ankara Üniversitesi Yayınları. S. 255.

⁸² Gürel, Ş.S., a.g.e., S. 154-155

tarafı daha evvelden bilgili oldukları için sorun teşkil etmeksizin İngiltere ile denklik sağlanmış oldu.

İngiltere ile anlaşma sağlandıktan sonra geriye Türk ve Rum tarafından icazet almak kaldı. Atina'ya dönen Karamanlis, Makarios ile görüşmüş ve varılan neticeyi deklere etmiştir; Makarios ilk etapta evet demesine rağmen, Kıbrıs'a döndükten sonra fikrini değiştirmiştir özellikle Garanti Anlaşması'nın üçüncü maddesinden rahatsız olduğunu belirterek, üç devlete birden müdahale hakkı verilmesinden hoşnut olmadığını söylemiştir.⁸³, öte yandan çok aleni sunulmasa da EOKA lideri Grivas'tan çekincesi vardı; çünkü bugüne kadar temel felsefe Enosis iken anlaşmadan sonra Enosis yerine bağımsızlık fikri doğuyor ve azınlık olarak görülen Türk kesimi taraf oluyordu. Rumlar ise Kuzey Kıbrıs Türklerinin taraf olmasını kesinlikle istememiştir.

Makarios'un felsefesi bu yönde iken Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan Zürih Antlaşması'nın geçerlilik kazanabilmesi için yukarıda da belirtildiği gibi İngiltere, Kıbrıs Türk ve Rum tarafından onay alması gerekiyordu. Bu nedenle 17-19 Şubat 1959 tarihleri arasında Londra Konferansı düzenlenecekti. İngiltere'yi Başbakan Harold MacMillan Türkiye'yi Başbakan Adnan Menderes, Yunanistan'ı Başbakan Konstantin Karamanlis, Kıbrıs Türklerini Doktor Fazıl Küçük ve Kıbrıs Rumlarını da Başpiskopos Makarios temsil ediyordu ve konferansa Kıbrıs'ın İngiliz Valisi Sir Hugh Foot ve İngiliz Sömürgeler Bakanı Alan Bennox Boyd da iştirak edecekti.⁸⁴ Fakat Başbakan Adnan Menderes'in de bulunduğu Türk heyetinin uçağı Gatwick Havalimanı yakınlarında düşmesi sonucu on iki Türk diplomatı hayatını kaybetti. Başbakan Menderes kazayı hafif atlatarak, Konferansı London Clinic'ten takip etmeye çalıştı. Konferans müddetince Makarios, antlaşmanın bazı maddelerinden hoşnut olmadığını söyleyerek değişiklik talep etti ve imzadan kaçındı. Lakin Yunan Hükümeti⁸⁵ baskısını sürdürünce Makarios anlaşmayı imzaladı. 19 Şubat'ta Londra Anlaşması imzalandı.⁸⁶

⁸³ Gürel, Ş.S. a.g.e., S. 156.

⁸⁴ Bağcı, H., 2001: Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar, Odtü Yayınları, Ankara. S. 125.

⁸⁵ 1 Ocak 214 Tarihinde Niyazi Kızılyürek'in Lemoncy Haber Portalında yayımlanan "*Küçük Politikaların Batağında Tam 50 Yıl*" başlıklı yazısında Yunan Hükümeti'nin yumuşaması hakkında dışişleri bakanları Zorlu ile Averof arasında 25 Kasım 1958 tarihinde BM toplantısından sonra geçen diyaloga yer vermiştir. Zorlu "*Türkler ve Yunanlılar küçük politikalarla vakit öldürüyorlar, büyük politikalara yönelmeliyiz*" demiştir ve büyük politikadan kastını şu sözlerle nitelendirmiştir "*küçük*

Londra ve Zürih Anlaşmaları sonucunda, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın uzlaşması sonucu iki tarafın da bağımsız olacağı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hayata geçirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Londra ve Zürih Anlaşmaları ile her iki topluma eşit bir statü tanınmıştır. Anlaşmalarla Rumların "Enosis", Türklerin "Taksim" tezlerinin önü tıkanmaya çalışılmıştır.

Zürih ve Londra Anlaşmalarına göre, kurulacak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Türkiye, İngiltere ve Yunanistan, üç garantör ülkesi olacaktır. Kıbrıs Cumhuriyeti, başkanlık sistemiyle yönetilecek, Cumhurbaşkanı Rum, Yardımcısı Türk olacaktır ve cumhurbaşkanı yardımcısı veto yetkisine sahip olacak, önemli konularda Türk üyelerin ayrı oy çoğunluğu gerekli olacaktır. Meclis elli milletvekilinden oluşacak, vekillerin %70'ini Rumlar, %30'unu ise Türkler temsil edecek yani 35 Rum, 15 Türk vekil tarafından temsil edilecekti ve seçimler beş yılda bir yenilecekti. Bahsedilen Temsilciler Meclisi'nin yanı sıra Türk ve Rum toplumun kendi iç işlerine bakacak birer Cemaat Meclisi olacak ve bu meclis din, eğitim ve kültür işlerinden de sorumlu olacaktır. Bakanlar Kurulu'nun on üyesi olacak ve yedi Rum, üç Türk üye tarafından temsil edilecekti. Adadaki iç güvenliği, kolluk kuvvetleri polis ve jandarma sağlayacaktı. Ceza Hukukundaki yapılanmaya göre, suçlu hangi halka mensupsa davasına kendi halkının hakimi bakacaktı. Resmi dil Türkçe ve Rumca olacak; bütün hukuki belgeler bu iki dilde yazılacaktı. Önemli beş büyük kent olan Lefkoşa, Limasol, Magosa, Larnaka ve Baf'ta iki halk için ayrı belediyeler kurulacaktı.⁸⁷ Anayasal ihtilaflar için Anayasa Mahkemesi kurulacak ve 1 Türk,1 Rum ve tarafsız hakimden oluşacaktı, anayasa Mahkemesinin ve Yüksek

politika, küçük ve görece önemsiz bir ada için durmadan münakaşa etmektir. Oysa büyük politika uzlaşma ve barışa götürür. Görüşelim mi?" Bu cümle Türk dış politikasının Kıbrıs üzerine daha yumuşadığını göstermektedir; Çünkü normal şartlar altında çözümsüzlük "taksim tezine" yönelmişti. Türkiye'nin sorunu çözme adına gösterdiği çaba, Yunan Hükümeti tarafından da enosis in tek çözüm olduğu fikrinin vazgeçmesi veya ertelemesini gündeme getirmiş ve Yunan Cephesinde de yumuşama olmuştur. Bundan sonraki süreçte Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş çalışmaları ivedilik kazanmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş çalışmalarının başlayacağını ayrıntı için bakınız; Kızılyürek, N.(2014). Küçük Politikaların Batağında Tam 50 Yıl, Alındığı tarih: 02.02.2014, adres: http://www.lemoncy.eu/authors_article_detail.php?blog_id=573&Vid=24&lang=lan

⁸⁶ Cihat Göktepe, C. 2002: Londra ve Zürih Antlaşmalarının Hazırlık Süreci ve Türk-İngiliz İlişkileri (1955–1959), Cilt, 16. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara. S. 949-950.

⁸⁷ Gürel, Ş.. S., a.g.e., S. 160-161

Mahkemelerin başkanları her iki toplumdan değil, tarafsız bir kişi olacaktı.⁸⁸ Her iki anavatan toplumlarına mali anlamda yardımlarda bulunabilecekti. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bayrağı Cumhurbaşkanı ve yardımcısı tarafından belirlenecekti.

Ayrıca yukarıda belirtilen anlaşmalar içinde parafe edilen Garanti Anlaşması son derece önemliydi ve 11 Şubat 1959 yılında imzalanan Garanti Anlaşması'nın 2. Maddesi şöyleydi:⁸⁹ “Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1'nci maddede belirtilen taahhütlerini kaydederek, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasanın temel maddeleri ile oluşan durumu (state of affairs) tanırlar ve garanti ederler. Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin diğer herhangi bir devlet ile gerek birleşmesini, gerekse Ada'nın taksimini doğrudan doğruya, veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardım ve teşvik edici bir amacı olan tüm hareketleri kendi yetki ve ilgileri oranında önlemeyi üstlenirler.” Bu madde her iki toplumun garantörlük görevlerini tanımlamaktadır. Anlaşmaya göre İngiltere, Yunanistan ve Türkiye garantör devlet olmuşlardır. Bu anlaşmalara istinaden Türkiye taraf olarak kabul edilmiş ve garantörlük hakkı müktesep hak haline gelmiştir. Diğer önemli nokta, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakına engel olmuş olmasıdır ve son olarak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması sağlanmıştır. Zürih-Londra anlaşmasında ulusal bir devlet değil, iki uluslu bir devlet yaratma amacı kabul görmüştür.⁹⁰ Bu anlaşmalar zemin hazırlayarak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını hızlandırmış ve Kıbrıs Cumhuriyeti resmen 16 Ağustos 1960 yılında yürürlüğe giren Kıbrıs Anayasası ile kurulmuştur.⁹¹ 11 Şubat 1959 yılında yapılan Zürih Antlaşması ve 19 Şubat 1959 yılında yapılan Londra Antlaşmasına göre; Kıbrıs tek bir devlet olarak tanınacak ve Kıbrıs Cumhuriyeti olarak kabul görecektir. Ancak, bu durumun bazı istisnaları mevcuttur. Hayata geçen Kıbrıs Cumhuriyeti, tam bağımsız olmayacak, ayrıca yapılan Garanti Antlaşmasına göre Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantisi altında bulunacaktır. İmzalanan Londra ve Zürih

⁸⁸ Tarafsız kişi olmasına istinaden Alman Hukuk Profesörü Ernest Forsthoff yardımcısı ise Christian Heinze seçilmiştir ayrıntı için bakınız: Hursoy, S. (2010). Cyprus Problem in the Scope of Ethnic Reality. *Rev. Int'l L. & Pol.*, Cilt 6, Sayı, 21. Uluslararası Hukuk ve Politika S. 35. 40 ve ayrıca bakınız:alındığı tarih 10.02.2014.adres:

<http://www.brt.gov.nc.tr/haberler/haber/sagmenu/belgeler/antlasmalar.htm>

⁸⁹ Garanti Antlaşması (Zürich,11 Şubat 1959)http://www.Mfa.Gov.Tr/Garanti-Antlasmasi-Zurich-11-Subat-1959_Tr.Mfa Erişim Tarihi: 02.01.2024

⁹⁰ Arsava, F.(T.Y). Kıbrıs Sorununun Uluslar Arası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi Alındığı Tarih: 01.02.2014, Adres: [Http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr/Dergiler/42/476/5492.Pdf](http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr/Dergiler/42/476/5492.Pdf)

⁹¹ Özarslan,a.g.e.s.27, Turgut, T., Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi, 2008, s. 255.

Antlaşmalarına göre, adadaki hiçbir toplum diğer bir toplumdan üstün değil, egemenlik konusunda her iki toplum da söz sahibidir. Cumhurbaşkanı Rum toplumundan, veto yetkisine sahip Cumhurbaşkanı yardımcısı ise Türk toplumundan seçilecektir. Buna göre 16 Ağustos 1960 senesinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığı ilan edilmiştir.⁹²

4.6. Kıbrıs Devleti

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ilişkin antlaşma, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere taraflarından imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre; Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sınırları belli olmuştur.⁹³

Türk tarafının, yönetim sistemi Cumhuriyet 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nde kabul edilmiş ve aynı yıl uygulanmaya başlanmıştır. Yönetim'de ilk Cumhurbaşkanı olarak Rum vatandaşı Makarios seçilmiştir ve yönetim artık tek elden Türk ve Rum yönetimi olarak birleştirilmiştir. Makarios yönetiminde de Kıbrıs'ta yaşayan Türk vatandaşları ve Rumlar arasında ilişkiler bakımından her zaman anlaşmazlıklar çıkmış, uyum sağlanamamıştır. Uyum sağlama ve anlaşma çabaları ise olumsuzlukla sonuçlanmıştır.

Antlaşmaya göre: askeri açıdan güvenliğin sağlanması için Kıbrıs Cumhuriyeti İngiltere ile işbirliği yapmak durumunda olduğu maddeler arasına girmiştir. Yine antlaşmaya göre, tüm tarafları Kıbrıs'ın savunmasını ortak bir şekilde yapmak konusunda sorumluluk almıştır. Son olarak; bu antlaşma İngiltere'nin askeri üslerinin ve egemenliğinin Kıbrıs üzerinde devam ettiğini tesciller nitelikte olmuştur.⁹⁴

Kıbrıs Devletinin Kuruluşu Sonrası Adadaki Durum

Yunanistan'da bu dönemlerde olan hükümet değişikliğinden sonra, Zürih ve Londra Antlaşmalarını kabul etmeyen Papandreu Başbakan olarak göreve gelmiştir. Bu gelişme üzerine ilişkiler tekrar sıkıntı içine girmiş, Yunanistan tarafından Garanti ve İttifak Antlaşmalarının fesh edilmesi önerilmiştir. Adada yaşayan Türkleri dünya kamuoyuna azınlık olarak göstermeye çalışan, bunun sonrasında adadaki Türk

⁹²Türkiye Dış İşleri Bakanlığı (t.y.). Kıbrıs Tarihçe, Alındığı tarih: 05.10.2013 <http://www.mfa.gov.tr/kibris.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 05/10/2013).

⁹³ Toluner, a.g.e, s.74.

⁹⁴ Özarlan, B.B. a.g.e.s.50-51, ayrıca bakınız; Toluner, s.75.

varlığını tamamen kaldırarak Enosis hayali içinde olan Yunanistan ve Rum yönetimi anayasa teklifleri gibi çalışmalar içerisine girmiştir. Ancak, bu çalışmaların hiç biri adadaki Türk kesimi ve Türkiye tarafından kabul görmemiştir.⁹⁵

Makarios 30 Kasım 1963'te Kıbrıs Devleti'nin sarsılması amacıyla 13 maddelik değişiklik teklifini sunmuştur. Bu teklif Kıbrıs Türkleri ve ardından Türkiye tarafından 6 Aralık 1963'te Kıbrıs Türklerini "azınlık statüsüne" düşürdüğü gerekçesi ile 96 oy ile ret edilmiştir. Değiştirilmesi istenen maddeler şu şekildedir.⁹⁷

“

1. Cumhurbaşkanı ve Yardımcısının veto hakkının kaldırılması. .
2. Cumhurbaşkanı hariçte iken ona Cumhurbaşkanı Yardımcısının vekâlet edebilmesi.
3. Temsilciler Meclisi Başkan ve Yardımcısı, cemaatler tarafından ayrı ayrı değil, Meclis tarafından bütün milletvekillerinin katılımı ile seçilebilmesi.
4. Temsilciler Meclisi Başkanına, Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcısının vekâlet edebilmesi.
5. Bazı kanunların yapılması için Anayasa'da öngörülen ayrı çoğunluğun istenmesinin kaldırılması.
6. Belediyelerin birleştirilmesi.
7. Adalet mekanizmasının tek elde birleştirilmesi.
8. Polis ve jandarma teşkilatının birleştirilmesi.
9. Ordunun miktarının, anayasaya bağlı olarak değil özel bir kanuna göre tayin edilmesi.
10. Memurların nüfus oranlarına göre cemaatler arasından alınması.
11. Amme hizmeti Komisyonu 10'da 3 oranında bir esas olduğu halde yapılan teklifte bu oran 5'te 1'e indirilmesi.
12. Amme Hizmeti Komisyonu kararlarının basit çoğunlukla alınması.
13. Rum Cemaat Meclisinin lağvedilmesi. “

⁹⁵ Özmen, S., 2005: Avrasya'nın Kırılma Noktası, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul. S. 253.

⁹⁶ Özmen, S. a.g.e., , S. 234.

⁹⁷ Çay, M. A., 1989: Kıbrıs' Ta Kanlı Noel, 1963 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Vol. 93, Ankara.

Değiştirilmesi öngörülen maddeler otomatikman Rum tarafına pozitif ayrımcılık tanıyacaktı. Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinin en çok gerildiği dönemlerden olan 1963 yıllarında, adadaki Türklere yönelik şiddet eylemleri ve saldırılar artmaya başlamıştır ve Yunanistan'ın destek verdiği terör örgütü EOKA, Kanlı Noel olarak bilinen faciayı meydana getirmiştir. Saldırılar sonucu birçok Türk göç etmiş, 103 Türk köyü saldırıya uğramış ve yakılmıştır. Yunanistan destekli bu olaylarda, 21 Türk hayatını kaybetmiştir. Türkiye hükümeti ise adada yaşanan katliam olaylarına karşı Türk Hava Kuvvetleri'nin savaş uçaklarını ada üzerine göndermiştir.⁹⁸ 1963 katliamının sonucu olarak Türkler adada gettolara sıkışmışlardır⁹⁹ ve Türk Halkı'nın yaşam hakkı sınırlandırılmıştır. Kanlı Noel vakasının görünen sebepleriyle birlikte, soyut sebeplerde tetiklemiş olabilir. İnterdisipliner bir saha olan uyuşmazlık analizi argümanlarından “sistemsel çöküş” teorisi referans gösterilerek, bu vaka irdelenebilir. Sistemsel çöküş teorisine göre, adadaki otorite boşluğu olayların şiddet derecesinin artmasına neden olmuş olabilir. Kıbrıs sorunu hakkında mülakat yapabileceğim fırsatım olan, aynı zamanda Türkiye’de Talasemi derneği Başkanı Kıbrıs Türk’ü Dr. Duru Mehmet Malyalı’ ya bu durum sorulduğunda, “inan o etki hala ruhumdadır”¹⁰⁰ demiştir ve o tarihte Kıbrıs Saray Otelinde kaldığını söyleyerek, korku dolu anları anlatmıştır. Kendisine mütalaa devam ederken sorduğum “Güçlü bir yönetim mekanizmasının olmayışı da bu durumu tetiklemiş midir?” sorusuna verdiği cevap sistemsel çöküş teorisini destekler nitelikte idi, “Tabii ki, otorite boşluğu olayların önünü açmıştır” diyerek sorumu cevaplamıştır. Kıbrıs’a uyarlayarak açıklamaya çalışılan bu teorinin önemli savunucusu Willim Zartman’ a göre de, devlet adına güç boşluğu olduğu takdirde, uyuşmazlık kaçınılmaz bir hal almaktadır.¹⁰¹ Yukarıda da vurgulandığı gibi, uyuşmazlık analizinin burada verilmesinin amacı nihai bir analiz olmamakla birlikte, olaya değişik bir bakış açısı sunabilmesidir.

Yunanistan 1964 senesinde, Makarios üzerinden 1960 yılında yapılan tüm antlaşmaları tek taraflı fesih ettiğini belirtmiştir. Bu durum adadaki Rum saldırılarını tetiklemiş, Türkiye ise saldırıların durdurulması için diplomatik yollara

⁹⁸ Manisalı, E., 2003: Avrupa Kışkırcısında Kıbrıs, Derin Yayınları, İstanbul. S. 20.

⁹⁹ Şerman, K.(B.T) *Kıbrıs'ın 1571'de alınışından bu güne kadar kronolojik tarihi.* url-<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/118205.asp> Erişim Tarihi: 06.02.2014

¹⁰⁰ Dr. Mehmet Duru Malyalı ile yapılan mülakat: 12.07.2013

¹⁰¹ Zartman, I. W., a.g.e. S. 3- 5.

başvurmuştur. Ancak, Birleşmiş Milletler saldırıları yapan Rumlara, Kıbrıs Hükümeti olarak muamele göstermiş ve kabul edilmesi güç bir hata yapmıştır.¹⁰²

13 Şubat 1964 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine yapılan başvuru sonucu, 4 Mart 1964 yılında BM güvenlik konseyi 186 sayılı kararı ile Kıbrıs Cumhuriyeti devletinin meşruiyetini kabul ederek adaya barış gücü tesis etmiştir. Bu karar sonrası adada Birleşmiş Milletler Barış Gücü oluşumu meydana gelmiş ve yeşil hat oluşumuna gidilmiştir. BM askerlerinin Kıbrıs'a gelişleri, Rumların tasarladıkları ve sistemli yaptıkları saldırıları önlemede yetersiz kalmış¹⁰³ ve saldırılar devam etmiştir. Türk tarafı büyük kayıplar ve sıkıntılar yaşamıştır. 1964-1967 yılları arasında durulan terör eylemleri, Yunanistan'ın ülküsü uğruna 1967 yılında tekrar alevlenmiş; terör faaliyetleri başlamıştır. Bu dönemde Yunanistan içerisinde darbe girişimleri meydana gelmiş, hükümet değişmiş, Türkiye ile pazarlıklar yapılmıştır. Ancak, bunların sonucunda da bir çözüm olmamıştır.¹⁰⁴

Yapılan saldırılar sonrasında 28 Aralık 1967 yılında geçici bir Türk Yönetimi kurulmuş, yönetimin başına önce Fazıl Küçük, daha sonra seçimle Rauf Denktaş getirilmiştir.¹⁰⁵ Geçitkale saldırıları ile Ada'da ara verilen müzakereler, Rauf Denktaş'ın yönetime gelmesi ile tekrar başlamıştır. İkili görüşmeler, Türk tarafını Rauf Denktaş, Rum tarafını Glafkos Klerides'in temsili ile 1968 yılında Beyrut'ta başlayarak Lefkoşa'da devam etmiş ve çözüm alınamayarak müzakereler 20 Eylül 1971'de son bulmuştur. Birleşmiş Milletlerin araya girmesiyle, ikili görüşmeler Türkiye, Yunanistan ve BM temsilcisi eklenerek beşli görüşmeler halinde 1972 yılında tekrar başlamış; fakat Klerides'in görüşmelerden çekilmesi ile 2 Nisan 1974'te sona ermiştir.¹⁰⁶ Öte yandan Yunanistan ile Başpiskopos Makarios arasında iktidar mücadelesi yaşanmaya devam etmiş ve Albaylar Cuntası Tarafından görevlendirilen General Grivas'ın 1971'de kurduğu EOKA-B örgütü eylemlerine geçmiştir. Gelişen bu durumlara karşı Türkiye, Kıbrıs'ta yaşayan Türk nüfusunun

¹⁰² Manisalı, a.g.e. s. 34-36.

¹⁰³ Çivi, H., 2004: Dünden Bugüne Kıbrıs, *Kıbrıs Paneli, İnönü Üniversitesi*, Malatya. 11 Mart.

¹⁰⁴ Mütercimler, E., 2003: Satılık Ada Kıbrıs: Barış Harekâtının Bilinmeyen Öyküsü, Alfa Yayınları, İstanbul. S. 55.

¹⁰⁵ Güler, Y., 2004: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi, Gazi Üniversitesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1. S. 10.

¹⁰⁶ Atun, A., (2010). Kıbrıs Müzakereleri Ve Kıbrıs' Ta Son Gelişmeler. *Near East University And Samtay Foundation*, Konya. 17 Temmuz 2008.

güvenliğini sağlama konusunu gündemin ilk sırasına taşımıştır.¹⁰⁷ Türkiye'nin müdahale etmesinden korkan bir kısım Rum ile EOKA-B olarak bilinen kesim kendi içinde çatışma içine girmiş ve Yunanistan'daki askeri darbe yönetiminin desteğini alan Nikos Sampson adada kendi hâkimiyetini kurmuştur.

Yunan ordusu, adada darbe yaparak Türkiye'nin ada üzerindeki gücünün zayıflatılmasını ve Türkiye'nin yıpratılarak adadaki hâkimiyetinin tamamen ortadan kaldırılmasını amaçlayarak, Türk katliamları ile bilinen Nikos Sampson'u askeri güç ile ülke yönetiminin başına geçmiştir. Türkiye, Yunanistan'ın terör örgütüne verdiği aleni desteği sonlandırmak ve adadaki Türk halkının can güvenliğini sağlamak amacıyla Garanti Antlaşmasındaki haklar doğrultusunda önce İngiltere ile birlikte müdahale etmek istemiştir. A.B.D.'nin 1974 yılında da dünya ülkeleri üzerine büyük etkisi vardı, ABD baskısı ile 1971 yılında Türk hükümeti haşhaş üretimini yasaklamıştı; ancak Türkiye'de 1974 yılında yeni gelen Türk hükümeti haşhaş üretim yasağını kaldırarak tekrar izin vermişti. Bu nedenle 1974 yılında Türkiye ile A.B.D arasında bir kriz durumu hâkimdi, bu kriz nedeni ile Türkiye, Kıbrıs sorununda yalnız bırakılmıştı. Bu yalnızlığın içinde Türkiye İngiltere'den umduğu desteği bulamamış ve daralan zamanda ivedilikle bir karar vermek durumunda kalarak, adada yaşayan Türk toplumuna yönelik şiddet eylemlerini gerekçe göstermiş, Bülent Ecevit liderliğindeki Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi koalisyonu aldığı kararla, önce 20 – 22 Temmuz 1974 tarihinde, sonra 14 – 16 Ağustos 1974 tarihinde Kıbrıs'ın kuzeyine havadan ve karadan askeri müdahalede bulunmuştur.

20 Temmuz 1974 günü Barış Harekâtını başlatmıştır. Bu harekât yalnızca adanın Yunanistan'a bağlanmasını engellemek veya adadaki Türk vatandaşlarının can güvenliğini sağlamakla kalmayıp, ayrıca Yunanistan içerisinde bulunan darbe yönetimine de son verecektir.¹⁰⁸

4.7. Kıbrıs Barış Harekâtı

Türkiye, adada oluşan olumsuz tabloya karşı Garanti Anlaşmasını destekler şekilde giriştiği barışçıl durumdan bir sonuç alamamıştır. Buna göre, Kıbrıs'ın bağımsız devlet sıfatının korunması, toprak bütünlüğü ve adada yaşayan Türk halkının can

¹⁰⁷ İsmail, S., a.g.e. S.. 31.

¹⁰⁸ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı (B.T.), Kıbrıs Tarihçe <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 05.10.2013)

güvenliğinin sağlanması amacıyla Garanti Anlaşmasının hükümlerini kullanarak adaya askeri bir müdahalede bulunması gerekmiştir. İşgal amacı gütmeyen “Barış” Harekâtı ile amaç, kurulmuş olan Kıbrıs Cumhuriyetinin istikbali ve halklara karşı yapılan şiddet eylemlerini def ederek güven ortamı sağlamaya çalışmaktır.

Türkiye’de o dönemdeki hükümeti, 20 Temmuz 1974 tarihinde yaptığı açıklamada Kıbrıs’a Garanti Anlaşmasının açık olan hükümleri ile Türk ordusunun Kıbrıs’a yapacağı müdahalenin yasal dayanağını şöyle sunmuştur:

‘‘Yunanistan Türkiye ve Bileşik Krallık, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bu anlaşmanın birinci maddesinde gösterilen yükümlülüklerini göz önüne alarak, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve aynı zamanda Anayasanın temel maddeleriyle kurulan düzenini tanırlar ve garanti ederler.’’ 4. maddenin son paragrafı ise, “Ortak veya anlaşarak hareket olası olmadığı takdirde garanti veren her üç devletten her biri bu anlaşma ile kurulan düzeni tekrar kurmak amacı ile harekete geçmek hakkını saklı tutarlar.’’¹⁰⁹

Ayrıca ittifak Anlaşması’nın 2. Maddesine istinaden “2. Yüksek Akit Taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlık ve ülke bütünlüğüne karşı doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yöneltilen saldırı ve tecavüzlere karşı koymayı üstlenirler.”¹¹⁰

Yukarıdaki maddelerde sunulmaya çalışıldığı gibi, Türkiye’nin adaya müdahalesi yasal ve meşru bir zemine dayanmaktadır. Askeri müdahale ile adada bulunan Yunan ordusu ve meşru olmayan Rum Milli Muhafız Ordusu isimli grubun adada darbe girişimini engellemek istemiştir. Yapılması planlanan müdahale ile ayrıca Kıbrıs halkının Yunan darbesi sonrası can ve mal güvenliğini korumayı amaçlamıştır. Kıbrıs’a düzenlenen Barış Harekâtının askeri nedenleri ve müdahalenin amacı dönemin hükümeti tarafından yapılan açıklamada net olarak görülmektedir.

20 Temmuz 1974, saat 05.30’da Türk ordusuna bağlı kara, hava ve deniz kuvvetlerinin adaya yönelik harekâtı başlamıştır. Dönemin başbakanı Bülent Ecevit’in harekât sabahı 06:10’da gerçekleştirdiği konuşması ise şu şekildedir:

“Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs’a indirme ve çıkarma harekâtı başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde

¹⁰⁹ Kıbrıs’ın Haber Sitesi(t.y.). Zürih ve Londra Anlaşmaları, Alınma tarihi: 01.02.2014 adres: <http://www.brt.gov.nc.tr/haberler/haber/sagmenu/belgeler/antlasmalar.htm>

¹¹⁰ Eroğlu, H. a.g.e., s. 52.

insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunmuş olacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışma olmaz. Biz, aslında savaş için değil, barış için, yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için Adaya gidiyoruz. Bu karara ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost ülkelere, bu arada son zamanlarda yakın ilişiyare bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika'ya ve İngiltere'ye, meselelerin müdahalesiz ve diplomatik yoldan halledilebilmesi için gösterdikleri iyi niyetli çabalar için şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer bu çabalar sonuç vermediyse elbette sorumlusu bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu hareketin insanlığa, milletimize ve tüm Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim.”¹¹¹

Türk ordusu adaya ilk olarak 20 Temmuz sabahı Girne tarafının batı bölümünden kara çıkarması olarak girmiştir. Bir gün sonra ise planlandığı üzere Beşparmak dağları geçilmiş, bölgeler tehlikesiz hale getirilmiş ve kritik tepeler hâkimiyet altına alınmıştır. Barış Harekâtının ilki olarak bilinen bu operasyon, iyi bir plan olarak kabul görmüş ve hızlı gelişmesine rağmen başarıya ulaşmıştır.

Dünya ülkeleri tarafından da yakın olarak takip edilen bu harekât Türk-Yunan savaşının çıkabileceği yönünde görüşlerin ortaya atılmasına sebep olmuştur. Yaşanması muhtemel bu savaşın önlenmesi amacıyla, ABD ateşkes yönünde çalışmalara başlamış ve İngiltere, Fransa, Federal Almanya ile ilişiyare içinde olmuştur. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi taraflara ateşkes konusunda bildirimlerde bulunmuştur. Dünyanın bu şekildeki girişimleri sonuç vermiş ve 21 Temmuzda taraflar ateşkes kararı almıştır, ateşkes kararı 22 Temmuzda başlamış sayılmıştır.¹¹²

Somut anlatımla sunulmaya çalışılan Barış Harekâtı, Türkiye için aslında birçok psikolojik etmeni de bünyesinde bulundurmaktadır. Tez metninde, diğer başlıklarda da kesin olmadığı vurgulanarak anlatılmaya çalışılan uyuşmazlık analizi bu kısımda da referans alınarak, değişik bir bakış açısı sunabilir. Barış Harekâtı öncelikle, Türkiye halkının Kıbrıs Türkleri ile olan tarih, kültür, dil vs. birçok ortak unsurları

¹¹¹ İsmail, S., 1998: 20 Temmuz Barış Harekâtının Nedenleri, Gelişimi, Sonuçları, Kastaş Yayınları, İstanbul. S. 137-138.

¹¹² Kıbrıs Kültür Derneği, Kıbrıs Tarihi Gelişimi ve KKTC, 1984, s. 55.

mevcutken, tarihin hangi döneminde olursa olsun, Türkiye yönetimi Kıbrıs'a dışarıdan yapılabilecek hiçbir müdahale sessiz ve tarafsız kalmadığını ve kalmayacağını göstermektedir. Bu da sosyal değişim teorisinde ki "aidiyet"lik bilinci ile açıklanabilir, son tahlilde Türk Kimliği dominant gelmiş ve Türkiye, Kıbrıslı Türklere zulüm edilmesine dur demeye çalışmıştır. Bilindiği üzere Kıbrıs coğrafi açıdan Türkiye ile bir bütün olmuş ve Türkler adayı her alanda geliştirmek için 1570'lerden itibaren büyük emekler vermiştir. Öte yandan Kıbrıslı Türklere, Türkiye'ye hep bağlı kalmışlardır. Tarihin eski sahnelerinden ayrı olarak, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan itibaren de Kıbrıs adasında yaşayan Türk halkı Mustafa Kemal Atatürk'ün devrimlerini hayata geçirmeye çalışanlar arasında ilk sırada yer almıştır. Kıbrıs Türkleri ile Türkiye arasında tüm alanlarda ilişkiler her zaman devam etmiş, eğitim, sanat ve tüm sosyal alanlarda da karşılıklı alışverişler olmuştur. 1960 senesinden sonra Türkiye ile Kıbrıslı Türkler arasında aile ilişkileri gelişmiş, iş ve çalışma hayatı yönünden de ortak paylaşımlar olmuştur. Medya, televizyon veya radyo gibi Türkiye'de hazırlanan programlar ve yayınlar Kıbrıs adasında da ilgi ile takip edilmiştir. Türk askerinin adaya gelmesi ile birlikte de ilişkiler daha da kuvvetlenmiştir. Bunlar dışında en önemli husus ise, Kıbrıslı Türklerin Türk bayrağını kabul etmesi, İstiklal Marşını ise milli marşları olarak görmesi oluşan tabloyu daha net göstermektedir. Belirtilen tüm bu anlatım ve gerekçeler göstermektedir ki, Türkiye ile Kıbrıslı Türkler arasında kültürel ve psikolojik bağ çok kuvvetlidir.¹¹³ Kıbrıs'a düzenlenen Barış Harekâtının askeri nedenleri ve müdahalenin amacı dönemin hükümeti tarafından yapılan açıklamada net olarak görülmektedir.

Belirtilen psikolojik etmenlerin yanı sıra Kıbrıs, Türkiye için yerküredeki konumu ile de son derece önemlidir. Çalışmanın "Stratejik ve Coğrafi Önemi" isimli başlığında stratejik önemi ayrıntılı olarak belirtilen ada, Orta Doğunun komşusu olan ve önemli enerji nakit hatları üzerinde yer alan adanın, Yunan tarafına bırakılması Türkiye açısından istenmeyen bir durumdur. Türkiye tarafından Kıbrıs adasına 1974 yılında yapılan askeri müdahale, psikolojik, kültürel ve askeri anlamda belli nedenlere bağlanabildiği gibi, izahı yapılan stratejik ve coğrafi avantajlar nedeniyle de ülkemiz

¹¹³ İsmail, S., a.g.e., S. 132.

için hayati önem taşımaktadır. Bu müdahale irredentist bir politikanın ürünü değildir.¹¹⁴

Doğu Akdeniz'in kontrolü ve bölgede hâkimiyet konusunda tüm devletler için büyük önem arz eden Kıbrıs adası, ev sahipliği yaptığı tüm devletlere tarihsel süreci önemli olmaksızın belirtilen avantajları daima sunmuştur. Örneğin, İngiltere'nin ada üzerinde hâkimiyet sağlaması ve devamlı sağlamak istemesinin altında yatan gerekçe de tamamen stratejik sebeplerden kaynaklanmaktadır. İngiltere'nin Kıbrıs adasına bağımsızlık olanağını sağlamasına rağmen iki üssü elinde bulundurması adanın stratejik önemini ayrıca göstermektedir. Yaptığı kritik atak ve hareketlerle bölgede 33 noktada üs ve askeri alana sahip olan İngiltere, deniz ve hava yollarında da üs ve tesisleri kullanım hakkını da elinde bulundurmaktadır. Günümüze kadar bu ve daha fazlası hakka sahip olmayı başaran İngiltere, geleceğe yönelik menfaat durumunu da sağlamlaştırmıştır.¹¹⁵

Türkiye'nin deniz yolları yönünden rahat bir şekilde dünyaya açılabilirdiği tek bölge Doğu Akdeniz yollarıdır. Türkiye'nin güney sahillerinden sadece 40 deniz mili uzaklığından olan Kıbrıs adası Türkiye açısından ayrıca bir öneme sahip olmaktadır. Bu nedenle, Türkiye gerekli müdahaleleri zamanında ve olması gerektiği gibi hayata geçirmeseydi, Enosis düşüncesi ile hareket eden Yunanistan ve Rumlar Kıbrıs adasını ele geçirecek ve ülkenin güney sahilleri daima tehlike ve tehdit altında olabilecekti.

Barış hareketi, 1963 yılında Rum ve Türk tarafları olarak ayrılan iki halkın coğrafi yerlerinin de belirlenmesi yönünden önem taşımaktadır. Kıbrıs adasının ikiye ayrılması 1974 yılından önce de olsa, bu müdahaleler ile harita üzerinden sınırlar çizilmiştir.

Buna göre; 1960 yılında başlayan, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu ortaklarından ve adada yaşayan iki toplumdan biri de Türk halkıdır. Ada yönetimi Rum ve Türk halklarının ortak idaresindedir. Adadaki yaşam, yönetim ve bağımsızlık ile ilgili tüm şartlar iki toplum içinde eşit oranda geçerlidir. Bu bağlamda yapılan tüm müzakere ve uzlaşmalarda Türk tarafının da imzası mevcuttur. Ada üzerinde yaşayan Türk

¹¹⁴ Uzer, U., 2010: Identity And Turkish Foreign Policy: The Kemalist Influence in Cyprus and the Caucasus, I.B.Tauris ,Londra ve New York . S.51.

¹¹⁵ İsmail, S., 1998: 20 Temmuz Barış Harekâtının Nedenleri, Gelişimi, Sonuçları, Kastaş Yayınları, İstanbul S. 126 - 129.

toplumunun egemenliği ve bağımsızlığı korunacaktır. Tüm devletler, Kıbrıslı Türklerin, Yunan veya Rum idare ve yönetimi altında olmadığını ve bunu reddettiğini tanınmalıdır. Kıbrıs Türkleri de karşı taraf için böyle bir keyfiyete sahip değildir. Türk tarafının adadaki barış ve yönetim için daima iki taraflı devlet çözümünü sunduğu ve desteklediği, Rum ve Yunan tarafının ise devamlı bunun tezatında işlemler yaparak, ada yönetimini lehleri yönünde tekellerine almak istedikleri bilinmelidir. Enosis düşüncesi ile Türk halkının mağdur edildiği ve şiddet eylemlerine maruz bırakıldığı açıktır.¹¹⁶

4.8. Cenevre Konferansı ve II. Barış Harekâtı

Çalışmanın “Barış Harekâtı” kısmında vurguladığı üzere, ABD ateşkes yönünde çalışmalara başlamış ve İngiltere, Fransa, Federal Almanya ile istışare içinde olmuştur. Uluslararası toplumun bu şekildeki girişimleri sonuç vermiş ve 21 Temmuzda taraflar ateşkes kararı almıştır. Birçok ülkenin yaşanan krizin çözümü için çaba sarf ettiği bu dönemde 25 Temmuz 1974 günü 1. Cenevre Konferansı’nın yapılmasına başlanmıştır. Konferanstan beklenti Kıbrıs adasında hukuki olarak tanınan bir yönetimin oluşturulması ve Türk-Rum tarafları yönünden hazır olan düzenin devam ettirilmesi yönündedir. Görüşmelerde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere yine müdahil taraflar olarak masaya oturmuş ve bu ülkelerin temsilcileri arasında yapılan görüşmeler sonucu 30 Temmuzda Türkiye Cumhuriyetinin talep ettiği hususlar kabul edilerek protokol imzaları atılmıştır.

Türkiye imzaladığı bu protokol ile aslında Barış Harekâtının temeli olarak gösterdiği hukuki ve yasal dayanakları daha da güçlendirmiş olmaktadır. Taraflar arasında imzalanan protokol anlaşması sonucunda, Yunanistan ve Rum askeri güçlerince işgal altında bulunan Türk bölgelerinden bu askeri kuvvetler çekilecek, adada bulunun askeri kuvvetler hâkimiyeti altında bulundurdukları bölgeleri genişletmeyecektir. Uygulanan bu protokol Türkiye’nin yaptığı harekâtı ve ada konusundaki haklılığını resmi anlamda ispatlar niteliktedir.¹¹⁷ Protokol gereği, Rum ve Yunan askerlerinin işgal ettiği Türk topraklarından acil olarak çekilmesine, esir olarak tutulan asker ve sivillerin serbest bırakılmalarına, Kıbrıs adasında mevcut Anayasaya uygun bir

¹¹⁶ Kızılyürek, N., 2005: Doğmamış Bir Devletin Tarihi – Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti, İletişim Yayınevi, İstanbul. S.285.

¹¹⁷ Kıbrıs Kültür Derneği, a.g.e., s. 55-57.

yönetimin oluşturulmasına, güvenlik mekanizmaları yaratılmasına karar verilmiştir. Fakat konferans sonrası adadan, Rum Milli Muhafız Ordusu çekilmemiştir. Bunun üzerine, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Rum Toplumunu ve Türk Toplumunun güvenliği sağlanması amacıyla 8 Ağustos'ta İkinci Cenevre Konferansının yapılmasına karar verilmiştir. Görüşmelere Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları yanı sıra aday temsilcileri Rauf Denktaş ve Glafkos Klerides de katılmıştır. Türklerin federasyon önerileri, Yunanistan ve Rumlar tarafından kabul görmeyerek, Klerides tarafından 36 saat ara verilmesi istendi; ancak Rum tarafının ara vermesindeki amaç vakit kazanmak olduğu için, Türkiye 14 Ağustos 1974 tarihinde ikinci bir müdahaleye karar vermiştir.

Türkiye, Yunanistan'ın 1974 yılında hazırlanan 353 sayılı Güvenlik Konseyi kararlarına uymadığı, Cenevre anlaşmasının hükümlerini tam olarak yerine getirmediği ve Kıbrıs Cumhuriyetinin oluşumuna gerekli yardımı göstermediği hususlarını gerekçe göstererek 14 Ağustos 1974 tarihinde İkinci Kıbrıs Barış Harekâtını hayata geçirmiştir.¹¹⁸ Ayrıca Türkiye, sivil Türk halkının esir edilmesi, Türk halkına insanlık dışı davranışların devam etmesi ve Cenevre Anlaşmasında belirtilen kararların belirtildiği gibi uygulanmamasını, ikinci müdahalenin gerekçeleri arasında göstermiştir. Türkiye'nin adada yaşayan iki halkın huzur ve barışa kavuşması amacıyla kararlar aldığı Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan bildirimlerde açıkça belirtilmiştir. Buna göre Türk Hükümeti Birleşmiş Milletlerin tavsiyesine uyarak 16 Ağustos harekâtı durdurmuştur.¹¹⁹ Bu savaşın sonucu olarak iki farklı özerk yönetim kurulmuştur.

Türkiye tarafından adaya yapılan bu müdahaleler 1960 yılında imzalanan Garanti Anlaşmasını icra eder nitelikte ve kesinlikle meşru bir durumdur. Türkiye'nin yaptığı bu müdahaleler sebepsiz değildir. Yunanlılar tarafından yapılan darbe, hem mevcut hükümeti devirmek, hem de Kıbrıs adasını Yunanistan'a bağlamak amacıyla gütmektedir. Darbe, adada yaşayan halkın yaşama hakkını tehdit eder niteliktedir. Daha önce yapılan Zürih ve Londra Antlaşmaları Türkiye'ye adaya müdahale etme garantisini vermektedir. Burada bir kez daha vurgulanması sıhhatli görünmektedir ki,

¹¹⁸ Serter, V. Z., (t. y.). Kıbrıs'ta 1974 Mutlu Barış Harekâtı Bahane Edilerek Rum-Yunan İkilisi Tarafından Türklere Uygulanan Mezalim, Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü, Uluslararası Sempozyumu, KKTC Dogu Akdeniz Üniversitesi ve T.C. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, Sayı 8

¹¹⁹ Alaçam, F., 1990: Kıbrıs Sorunu Gelişmeler Ve Görüşmeler, Sisav Yayınları, İstanbul. S. 33.

Türkiye'nin Kıbrıs'a yaptığı müdahaleler işgal amacı taşımamaktadır; bilakis adada yaşayan halkın ve yönetimin güvenliği ile bütünlüğünü teminat altına almaktır

Her ne kadar iki harekât boyunca anlaşma ve uzlaşma kararları alınsa da, Türkiye'nin her iki harekâtı yapmakta haklı olduğu ikinci harekâtın devamı sırasında açıkça belli olmuştur. Rum tarafı ikinci harekât devam ederken; Murat Ağa, Sandallar ve Atlılar Köyü katliamlarını icra etmişlerdir.¹²⁰ Yaşanan tüm olaylara, yapılan tüm anlaşma ve uzlaşmalara rağmen Kıbrıs Rum Kesimi adada yaşayan Türk tarafını azınlık olarak görmeye devam etmiş ve Kıbrıslı Türkleri üzerindeki baskılarına devam etmiştir. Bunun üzerine adadaki Türk halkı 13 Şubat 1975 yılında Kıbrıs Türk Federe Devletini kurmuştur. Kurulan bu devlet, ilk meclisi tarafından anayasa hazırlama işlemlerini tamamlamış, 8 Haziran 1975 yılında referandum yoluna gidilmiş ve kabul edilerek 17 Haziran 1975 günü yürürlüğe girmiştir. Kurulan bu devlet ile birlikte Kıbrıs'ta iki farklı toplum ve iki farklı devlet sıfatının olduğu tüm dünyaya duyurulmaya çalışılmıştır.¹²¹

Kıbrıs Türk Federe Devleti; kuruluşu ile birlikte Anayasa çalışmasını tamamlamış ve devletin yönetim durumu belirlenmiştir. Buna göre; devlet başkanı olarak seçilecek kişi devletin meclisine karşı sorumlu olacaktır. Kıbrıs Barış Harekâtından sonra kurulan Türk devletinin ilk başbakanı Nejat Konuk olmuş ve Türk tarafında yapılan genel seçime müteakip Cumhurbaşkanının da iznini alarak ilk hükümeti kurma görevini üstlenmiştir. Başbakan Nejat Konuk 5 Temmuz 1976 yılında hükümeti resmen ilan etmiştir. 1976 yılında gerçekleşen diğer önemli olay ise, Viyana Görüşmeleri'dir, Görüşmeler sonucu, " nüfus mübadelesi" Anlaşmaya göre Güneyde kalan Türkler Kuzey'; Kuzey'de kalan Rumlar Güney'e göç etmiştir.

Türkiye, Kıbrıs sorunun çözümünde Yunanistan'a göre daha tutarlı ve ısrarlı bir tavır sergilemiştir. Denktaş, Makarios'a mektup yazarak, yüz yüze görüşmeler adına davette bulunmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim Kıbrıs Türk lideri Rauf Denktaş ve Cumhurbaşkanı Makarios ile 12 Şubat 1977 tarihinde uyum sürecine ilişkin görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerde uyum sürecine yönelik olarak dört maddelik bir taslak oluşturulmuştur. Taslak oluşturulduktan sonra anlaşma sağlanmış ve taslak üzerinden görüşmeler başlamıştır. Görüşmeler iki ülke açısından

¹²⁰ Serter, V. Z., a.g.e. S. 5.

¹²¹ Alaçam, F., a.g.e., S. 33.

olumlu geçmekte ve beraberlik için olumlu adımlar atılmaya başlanmakta iken 1977 yılının Ağustos ayında dönemin Cumhurbaşkanı Makarios ölmüş ve yerine Spiros Kiprianu geçmiştir; Makarios'un ölümü Rum kesimi tarafından beklenmedik bir olay olduğundan, görüşmeler sekteye uğramıştır.

Türkiye'nin sorunun çözümüne ilişkin çalışmaları kısmen sonuç vermiştir ve 1978 yılında Montrö zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirve sonrasında Türkiye'nin talep ettiği güvenlik konusu ele alınmış ve ilişkilerde beklenenden fazla yakınlık görülmüştür. Ancak Montrö anlaşması ve anlaşma sonrası görülen olumlu yaklaşımlar, Kıbrıs sorununun çözüme kavuşturulması açısından bir gelişme sağlamamış ve görüşmelere ara verilmiştir. Ara verilen görüşmeler 1979 yılı Mayıs ayında ikinci Devlet Başkanı Spiros Kiprianu ve Rauf Denktaş arasında yeniden başlamış; Cumhurbaşkanı Makarios döneminde düzenlenen 4 adet taslak esasa bağlanmasıyla on maddelik resmi anlaşmanın taraflar arasında kabul edilmesiyle ilişkiler olumlu yönde ilerleme göstermiştir. Kıbrıs Müzakere sürecinde 1977-1979 Doruk Anlaşmaları olarak adlandırılan görüşmeler bahsedildiği gibi pozitif adımlar olmuş; fakat Kıbrıs Sorunu adına çözüm getirememiştir. Türkiye ve Rumlar arasında gerek Cumhurbaşkanı Makarios, gerekse Spiros Kiprianu ile yapılan görüşmelerde ilerleme sağlanamayan konuların başında güvenlik konusu olmuştur. Kıbrıs'ın güvenliği açısından Türkiye'nin talepleri kabul görmemiştir.

Kıbrıs yönetiminde, Kıbrıs Türkleri ve Rumlar arasında uyumlu ve olumlu bir yaklaşım sağlanması amacı ile Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan anlaşmalar 1980 yılına kadar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetiminde yapılmıştır. İki ülkenin de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetiminde görüşmeler yapması ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nden uyum için çözüm beklemesinin temelinde farklı sebepler yatmaktadır. Rum kesiminin asıl amacı Yunanistan'a bağlanabilmek iken, Kuzey Kıbrıs tarafının ise Kıbrıs Anlaşmasının taraf olabilmeyi sağladığı müktesep hakkını koruyabilmektir.

4.9. KKTC'nin Kuruluşu ve Kıbrıs

Devlet kurulumuna ilişkin kıstaslara hukuki platformda bakıldığında; kurulan veya kurulacak olan devletin meşru bir sığata nail olabilmesi için bazı kriterler gerekmektedir. Bunlar: devletin sürekliliği, siyasi otoritenin varlığı ve hukuki kişiliğin varlığı olarak sıralanır.¹²²

Bu kriterler esas alındığında, adaya yapılan 1974 yılındaki darbe ile Kıbrıs'ta var olan devletin sürekliliği bitmiştir denilebilir. Yunan ordusu tarafından adadaki yönetime el konulması ise siyasi otoritenin bittiği anlamına gelmektedir. Bu iki kriter sona erdirildiği için hukuki kişiliğin varlığından söz edilemez. Bunlar dışında, yasal olmayan eylemler ve insan hakları ihlalleri, şiddet eğilimli uygulamalar, devlet kavramının olduğu yerde olmaması gereken durumlardır. Tüm bu gerçekler mevcutken ve adada yaşayan iki farklı toplum varken, Türk tarafın kendi geleceği, egemenliği ve bağımsızlığı ile haklarını koruyabilmek adına devlet kurmaları bir nevi şart olmuştur. Bu durum keyfiyetten ziyade zorunluluk haline gelmiştir.¹²³

Tarih 15 Kasım 1983 yılını gösterdiğinde, adadaki Türk lider Rauf Denktaş'ın bağımsızlık bildirisini dünya ile paylaşması sonucu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Bu duruma öncelikle Yunanistan ve Rumlar daha sonra Birleşmiş Milletler büyük tepki vermiştir. Birleşmiş Milletler aldığı karar ile yapılan işlemde vazgeçilmesini talep etmiş ise de, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bu tavsiyeye göre hareket etmemiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ise ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti tanımıştır. Yunanistan meydana gelen bu durumu uluslararası alana taşımış, ancak Türkiye bu konuda herhangi bir geri adım atmamıştır.¹²⁴

Adada kurulan yeni Türk Devleti (Kıbrıs Türk Federe Devleti), daha evvel, 17 Haziran 1983 yılında verdiği meclis kararı ile adadaki Türk halkının self – determinasyon (kendi geleceğini belirleme) hakkı olduğunu belirtmiştir. Daha sonra,

¹²² Cooper, R., 2000: The Post-Modern State And The World Order, Demos Publications, London. 15-18 ,ayrıca bakınız; Bozkurt, E & Demirel H., a.g.e., S. 37.

¹²³ Bozkurt, E & Demirel H., a.g.e., S. 37- 38.

¹²⁴ Özmen, S. a.g.e., s. 295.

tüm haklı gerekçeler kamuoyu ile paylaşılarak 15 Kasım 1983 günü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin adadaki resmi varlığını ilan edilmiştir.

Adadaki Türk Cumhuriyeti Kurucu Meclisi, 12 Mart 1985 günü Anayasa çalışmalarını tamamlayarak; 24 numaralı Resmi Gazetede 21 Mart 1985 tarihinde yayımlanmıştır. Son olarak, Resmi Gazetede yayınlanan Anayasa, 5 Mayıs 1985 günü halkın görüşü alınmak üzere halkoylamasına götürülerek, 7 Mayıs 1985 tarihinde KKTC'nin Anayasası resmîyet kazanmış ve hukuki bağlayıcılığı doğmuştur.¹²⁵

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı 9 Haziran 1985 yılında gerçekleştirilen seçimle Rauf Denktaş olmuştur; ancak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini bir tek Türkiye Cumhuriyeti tanımıştır. Diğer devletlerin kurulan Türk devletini tanımaması altında birçok politik gerekçe yatmaktadır. Avrupa ülkeleri ve ABD diğer ülkelerle ilgili dengelerini düşünürken, bir kısım devletler ise dışa bağımlılık gibi gerekçelerle adadaki Türk devletini tanımamışlardır.

¹²⁵ Necatigil, M. Z., 1988: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Anayasa ve Yönetim Hukuku, Rüstem Kitapevi, Hukuk Yayınları, Lefkoşa., S. 15.

5. KIBRIS SORUNUNA ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

Kıbrıs sorununa çözüm arayışları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960 yılında Kıbrıs'ın Birleşmiş Milletlere üyeliğinden sonra özellikle de Rumların Türkler üzerine saldırılarından sonra başlamıştır. Birleşmiş Milletler 1964 yılında çıkarılan 186 sayılı kararla Kıbrıs'ı gündemine alarak; yayımladığı karar ile çözüm arayışlarını hızlandırmıştır. Kıbrıs sorununda çözüm arayışları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ve Genel Sekreterin gözetiminde Kıbrıs Adasında ve “uyuşmazlık analizi” burada referans gösterilebileceği gibi aynı coğrafya olması psikolojik olarak tarafları etkiler düşüncesi ve müzakerelerde tarafları aday paylaşma mücadelesine dönüştürmemesi için farklı ülkelerin değişik şehirlerinde de düzenlenmiştir. Birleşmiş Milletler Kıbrıs'ı daima gündeminde tutmuş ise de Kıbrıs Sorununun çözümüne yönelik olarak bir tavsiyede bulunmamıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Birleşmiş Milletler, sorununun çözümüne yönelik olarak öneriler sunmaya başlamıştır; sorununun çözümünde Birleşmiş Milletler tavsiyelerde bulunmuş ise de bu sorunun çözümünde olumlu bir gelişme sağlanamamıştır.¹²⁶

5.1. Avrupa Birliği'nin 1983-2003 Arası Çözüm Yaklaşımı

Kıbrıs sorunu diplomatik anlamda özellikle, 1980 – 1990 yılları arasında yapılan tüm müdahale, uzlaşma, müzakere ve ülkeler arası iletişime rağmen istenilen duruma gelememiş ve sorun çözülememiştir. Avrupa Birliği 1990'lı yıllardan sonra Kıbrıs konusundaki politikalarını önemli oranda değiştirmiş; Kıbrıs meselesini daha çok gündeminde tutarak, AB kendi genişleme sürecinde Kıbrıs'tan yararlanmak istemiştir.

¹²⁶ Türk, H. S., 2003: Kıbrıs Sorunu: Çözüm Zamanı, Tesav Yayınları, Ankara. S. 163.

Öte yandan Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği ülkeleri için Kıbrıs meselesi bir “kamu yararı” niteliğinde görülmeye başlanmıştır. Bahsedilen “kamu yararı” kavramının iki farklı ekonomik özelliği vardır. Birincisi tüketim konusunda rekabetsiz olmak, ikincisi ise menfaat temin edilecek konuya müdahil olmak. Açıklamaya istinaden, yaşanan gelişmeler sonucunda bir kamu yararı doğacak ise tüm devletler veya insanlar tarafından, hatta bu gelişmeler veya sonuçlara hiçbir katkısı olmayanlar tarafından bile menfaat teşkil edecek her kamu yararı tüketilebilir, bu serbest bir kullanımdır. Bunun dışında, bir kısım tarafından kullanılan kamu yararı diğer tarafların kullanım miktarını azaltmayarak, denge sağlanmalıdır; aksi halde dengesiz kullanımla taraflar arası şiddet oluşur ve mahrumiyet hissi doğar.¹²⁷ Bu kısımda da uyuşmazlık analizi argümanlarından, göreceli mahrumiyet teorisinin alt başlıklarından, “azalan kapasiteye dayalı mahrumiyet” teorisi referans gösterilebilir. Kıbrıs’ın yerküre üzerindeki konumu, Avrupa’ya son derece artılar sağlamaktadır. AB bu durumun ziyadesiyle bilincinde olduğu için kamu yararını görünen yüz olarak gösterip, eşitliğe davet çıkarmaktadır. Aksi takdirde eğer bu eşitlik olmazsa AB üye ülkeleri, konumlarına göre Kıbrıs’tan farklı şekilde yararlanmak isteyecekler, her yararlanmada kapasite düşerek, ülkelerin beklentileri artacaktır. Bu durumda kullanım orasızlığından, toplumlarda mahrumiyet hissi doğacaktır. Burada belirtmekte fayda var ki, kesin bir şekilde savunulmayarak, uyuşmazlık analizi sadece bakış açısı sunması amacı ile burada izah edilmiştir.

Avrupa Birliği ve dolayısıyla Avrupa ülkeleri, geleceğe yönelik büyük kazanç ve menfaatlerin edimi konusunda rol sahibi olabilmek ve Kıbrıs adasındaki Türk ve Rum halklara uzlaşma yönünden projeler üreten taraf olmak istemektedirler. Başka bir amaç ile adada yaşayan Rum ve Türk tarafları mali açıdan zora düşüren politikalar üreterek, Kıbrıs’ı üyeliğe dahil edip, genişleme sürecinde faydalarını maksimize etmek istemektedirler.

Diğer bir açıdan Türkiye 1974 yılında adaya yaptığı haklı müdahale ile sorunu çözmüştür denilebilir; ancak bu durum daha öncede ayrıntılı olarak anlatılmaya çalışıldığı gibi başta Avrupa’nın gelişmiş ülkeleri ve Yunanistan olmak üzere birçok ülkenin menfaatlerine uygun düşmüyordu. Daha doğrusu Türkiye’nin yaptığı çözüm

¹²⁷Samuelson , P. (1956). Social Curves , “Quarterly Journal Of Economics”, Cilt 70. S. 1-22. (Kamu Yararı Kavramı)

diğer ülkelerin işine gelmiyor ve bu müdahale bahsedilen güçler için bir çözümden ziyade işgal niteliği taşıyordu. Adada yaşayan Türk halkına yapılan şiddete yönelik eylemler, can kayıpları, egemenlik ve bağımsızlıklara ilişkin açık saldırıları görmekten ziyade daha çok; çözümün kendi dayattıkları yönde gelişmesini tercih ediyorlardı. Nitekim Kıbrıs Türk Federe Cumhuriyeti'nin 1983 yılında bağımsız bir devlet haline gelmesi, 1985 yılında ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti anayasası ve sonrasında yapılan referandum sonucu başkanlık seçiminin yapılması gibi gelişmeler Avrupa Birliği tarafından olumsuz ve tasvip edilmeyen uygulamalar olarak karşılanmıştır. İngiltere yaşanan gelişmeler sonucunda Güvenlik Konseyi'nin toplanması çağrısında bulunmuş ve Kıbrıs'ın bir bölümünün (Türk tarafının toprakları olan bölümün) yaşattığı ayrılık konusunda üzüntü ve olumsuz görüşlerin belirtildiği kararı desteklemiş ve hiçbir devletin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanımamaları yönünde beyanlar vermiştir.¹²⁸ Avrupa Birliği'nin bu tutumu Türkiye ve Kıbrıs Türkleri tarafından eleştirilmiş, gerçekleşen bu tutuma karşı AB'nin proje ve politikaları bu süreç zarfından Türkler tarafından çok ciddiye alınmamıştır. Başka bir deyişle Avrupa Birliği'nin aracı ve kural koyan olarak çizdiği görüntü Türkler tarafından kabul görmemiştir.

Ancak, Yunanistan'ın 1981 yılında Avrupa Birliği'ne üyeliği kabul edilmiş ve bu durum en azından Avrupa Birliği'nin Kıbrıs meselesine Yunanistan açısından daha net görüş bildirme ve yaptırım uygulama fırsatını sağlamıştır. Yunanistan üyelikten sonra ada konusunda Avrupa Birliği üzerinden lehine daha somut gelişmelerin yaşanacağı düşüncesindeydi. Hatta Yunanistan Avrupa Birliği ile ilgili birçok platformda Kıbrıs sorununu gündeme getirmiş, bu yönde çalışmalar yapmıştır; ancak, Avrupa Birliği'nin ilkeleri gereği Kıbrıs konusunda da barışçıl bir çözüm olması yönündeki görüşü Yunan taraf için istenmeyen bir tutum olarak görülmüştür.

Yunanistan uzun bir süre Avrupa Birliği'nin gerek görüşü, gerekse de alınan kararlar yönünden ada konusunda yanlı bir tutum beklentisi içerisine girmiş, ada konusunda Avrupa ülkelerini devamlı etki altına alma politikasını gütmüştür. Ancak Avrupa Birliği Kıbrıs konusunda ürettiği politikalar Türkiye'yi de çözüm masasında görme

¹²⁸ Kıbrıs Cumhuriyeti Basın Yayın Dairesi., 1991: *Resolutions Adopted by the UN on the Cyprus Problem*. S. 85-86.; ayrıca bakınız, Daloğlu, T. (2012). Eroğlu: Rumları Barışa Zorlamak İçin Bm Barış Gücü Adadan Çekilsin *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi* Alındığı Tarih: 01.03.2024, Adres: <https://T24.Com.Tr/Haber/Eroglu-Rumlari-Barisa-Zorlamak-İcin-Bm-Baris-Gucu-Adadan-Cekilsin/213846>

yönünde olduğu için Yunanistan'ın yapmaya çalıştığı tüm etki ve baskılar zaman zaman sonuçsuz kalmıştır. Bu durum Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkileri bir nebze de olsa olumlu yönde etkilemiştir.

Avrupa Birliği Yunanistan'ın üyeliğini kabul ettikten sonra Kıbrıs konusunda Enosis'i destekler nitelikte bir tavır içinde hiçbir zaman olmamıştır veya olamamıştır. Ürettiği politikalar daha önce de olduğu gibi Kıbrıs adasının tek bir devlet olarak görülmesi ve adanın da tek bir devlet olarak Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında olması yönündeydi, daha ziyade AB, adayı Avrupalılaştırma çabası içinde olmuştur.¹²⁹

Avrupa Birliği bu politikaları hayata sokmaya çalışırken, öncelikle Türkiye ile ilişkilerin tamamen kopmasını engellemek, adayı tek bir devletin himayesinde değil; kendi koyduğu kurallar çerçevesinde yönetilmesini sağlamak ve yukarıda ayrıntılı olarak değinilen “kamu yararı” durumunu gerçekleştirerek sağlamak istemiştir.

Kıbrıs sorununa yönelik Avrupa Birliğinin 1980 yıllarda yaptığı geçiş süreci, 1990'lı yıllarda ada konusunda daha aktif bir rol oynayacağını sinyallerini veriyordu. Nitekim 1990 yılında Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine üyeliği konusunda yaptığı başvuru bunu destekler niteliktedir. Kıbrıs Rum yönetimi Avrupa Birliği ile daha iyi ilişkiler kurmak, Türkiye aleyhine daha fazla baskının yapılmasını sağlamak, Avrupa Birliği'ne ada üzerinden vaat edilecekler ile adada yaşayan Türk kesiminin güvenlik konusunda tedirgin olmalarını sağlamak gibi menfaate dayalı amaçlar içerisindeydi.

Sorunun çözümüne ilişkin Avrupa Birliğinin daha aktif bir rol sergilemesi artmaya başladıkça, Türkiye'nin Kıbrıs politikasındaki tutumunu daha da netleştirmiştir. Kıbrıs Türk tarafı, çözümün kesinlikle iki ayrı devlet sistemi üzerinden yapılması gerektiğini savunarak Birleşmiş Milletler tarafından yapılan ve iki ayrı devlet sistemini amaçlamayan bütün görüşmelerden geri çekilmiştir. Türk tarafının sergilediği bu tutum gerek Avrupa Birliğine gerekse de Birleşmiş Milletler tarafına Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin tanınması yönünde politika yürüttüğü gerçeğini göstermiştir.¹³⁰

¹²⁹ Kohlhasse, N., 1981: The Greco – Turkish Conflict From A European Community Perspective, *The World Today*, Cilt: 37, No: 4., S. 31 – 128.

¹³⁰ Aydın, M., 2004: Contemporary Turkish-Greek Relations: Constraints and Opportunities, edited by Aydın, M. & Ifantis, K., Turkish Greek Relations, Routledge Press, London.S. 21-52

Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletlerin yıllardır Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin yaptığı görüşmelerdeki çözümsüzlüğü ortadan kaldırmak amacıyla, 1990 ve 1992 yılları arasında Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin daha aktif; ancak kural koyan bir konuma geçmek istediğini gösteren bazı girişimlerde bulunmuştur. Avrupa Birliği özellikle bu yıllarda Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerin olumlu olarak devamının sürdürülebilmesi ve olası bir üyelik durumunda ise Türkiye'nin Kıbrıs sorununa olan çözümlerdeki katkısının ne oranda olduğuna bakılacağı yönünde bir tavır içerisine girmiştir. Yani Türkiye'nin Kıbrıs Sorununa yönelik çözümlerinin Avrupa Birliğinin istediği şartlarda olması durumunda, ileride oluşabilecek olası bir üyelik başvurusunda Türkiye açısından olumlu bir puan olacağı izlenimi vermektedir.

Avrupa Parlamentosu (AP) 19 Eylül 1996 tarihinde ada konusunda şu şekilde bir karar almıştır:

“Avrupa Parlamentosu, Türk hükümetinden özellikle işgalci askeri güçlerini geri çekmesini ve Kıbrıs sorununa adil ve uygulanabilir bir çözüm çağrısında bulunan Birleşmiş Milletler kararlarını kabul etmesini ve uygulamasını ister.”¹³¹

Kıbrıs sorununun Türkiye, Kıbrıs ve Avrupa Birliği üçgeninde en önemli yaşanan olaylardan birisi olarak 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi görülmektedir. 10-11 Aralık 1999 tarihinde, dönem Türk hükümeti tarafından imzalanan Helsinki Belgesi Türkiye açısından çokta olumlu bir olay değildir. Türkiye Avrupa Birliğine katılmak istediği dönemlerde ve özellikle 1999 yılında imzalanan Helsinki Belgesi ile Avrupa Birliğine ve Yunanistan'a çok büyük avantajları kendi elleri ile sunmuştur. Avrupa Birliği Türkiye'ye üyelik konusunda çözümün öncelikle Kıbrıs sorununun kendi istedikleri gibi çözümünden geçtiğini dayatmıştır. Öte yandan Türkiye AB'ye tam üye aday ülke sıfatını kazanmış; Kopenhag Kriterleri'ne bağlılığı şart koşulmuştur.

Parlamento, çözüme yönelik rolünü pekiştirmiş ve 5 Ekim 2000 günü Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olabilmesi için Kıbrıs sorununu hızlı bir şekilde çözmesi gerektiğini ve Türk Ordusunun adada işgal konumunda olduğunu beyan eden bir bildiri yayınlamıştır. Devamında, Avrupa'nın Kıbrıs Cumhuriyeti'ni bir bütün olarak gördüğünü, temsil yetkisinin tek bir devlet olarak yapılması gerektiğini, Kıbrıs'ın bir

¹³¹ Ülger, İ. K. & Efeğil, E., 2002: Ab Ve Kıbrıs: Bugünü Ve Geleceği, Gündoğan Yayınları, Ankara .S. 145.

bölümünün Türkiye tarafından işgal edildiğini yinelemiştir. Ayrıca, Kıbrıs Rum kesiminin Kopenhag Kriterlerini eksiksiz yerine getirdiğinden dolayı AB platformunda yer alacağını, adanın Rum kesimi yönünden üyeliğinin tamamlanmasından sonra Türkiye'nin yapacağı her türlü itirazın ve politikanın da geçersiz olacağını net bir şekilde açıklamıştır. Hatta Türkiye'nin sorunun çözümüne yönelik iyi niyet göstermediği yönünde de üzücü bir beyanat verilmiştir.¹³² Bu gelişmelere rağmen Türkiye AB konusunda ısrarını göstermek amacı ile Kopenhag Kriterleri'ni temel aldığını gösterir nitelikte, insan hakları ve demokrasiyi güçlendirmeyi hedeflediğini göstermek amacı ile 2002 yılında üç adet ve 2003 yılında dört adet olmak üzere, yedi adet uyum paketi hazırlamıştır. 12-13 Aralık 2002 tarihlerinde Kopenhag Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirve'nin Kıbrıs için önemli olan tarafı 1 Mayıs 2004 tarihi itibari ile Kıbrıs'ın AB'ye üye olacağını açıklanmasıdır. AB, zirvede Kıbrıs'ın kendi içerisinde birleşme sağladığı takdirde üyeliğinin değerlendirileceğini açıklamıştır. Kıbrıs'ın birleşme sorununun giderememesi ve tek bir devlet olmaması halinde ise üyeliğin yeniden değerlendirileceği belirtilerek, birleşme olmadığı takdirde Kıbrıs'ın AB'ye adaylığının askıda tutulacağı açıklanmıştır.¹³³

AB tarafından Kopenhag'da yapılan zirve sonrasında Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıs Türkleri ve Rum halkının birleşme sağlanması için 28 Şubat'ın son tarih olarak belirlenmesi Türkiye KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş üzerinde baskı yaratmıştır.¹³⁴

Kıbrıs'ın AB adaylık süreci 15 Ocak 2003 tarihinde yeniden gündeme alınmıştır. Kıbrıs'ın adaylık süreci değerlendirilmesi sırasında 16 Şubat 2003'de GKRY'de Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmıştır. Seçimlerde Tasos Papadopoulos GKRY'nin Cumhurbaşkanı olmuştur. Tasos Papadopoulos'un Kıbrıs için önemi ise Kıbrıs'ta Annan Belgesi'ni kabul etmeyen ve Annan belgesine karşıtlığı ile bilinen bir isim olmasıdır.¹³⁵

¹³² Ülger, İ.K. & Efegil, E., a.g.e., S. 147-149.

¹³³ Council of European Union (2003) *Copenhagen European Council 12 And 13 December 2002*, Alındığı Tarih: 22. 08.2013 adres:http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/73842.pdf

¹³⁴ Kınacıoğlu, M & Oktay, E., 2006: Domestic Dynamics Of Turkey's Cyprus Policy: Implications For Turkey's Accession To The European Union, *Turkish Studies*, Cilt 7, Sayı: 2. S. 264.

¹³⁵ Dodd, C., 2003: *Disaccord On Cyprus: The Un Plan And After*, Eothen Press, Tallahassee. S. 25.

Avrupa Birliği, Kıbrıs sorunu kapsamında Türkiye'yi tehdit eder bir görünüm çizmeye devam etmiştir. Kıbrıs'ın iki ayrı devlet olarak tanımlanmasının Avrupa Birliğinin çıkarlarına uymayacağı ve yönetimde kontrol mekanizmasını sağlayamayacağı için, Avrupa Parlamentosunu ve Avrupa Birliğinin aldığı kararlar ile verilen beyanlar kendileri yönünden menfaatlerine dayanmaktaydı. Bu menfaatler doğrultusunda Türkiye'ye alenen bir tehdit ve çözüm konusunda ise açık bir dayatma söz konusudur.

Avrupa Birliği özellikle yakın tarihte, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik ürettiği politika ve projelerde samimiyet gösterir bir profil çizememiştir. Şöyle ki, Avrupa Birliği'nin tarafsız olma, diplomatik kanalları ada halkının istikbali ve menfaati yönünde kullanma ve eşit, adil bir politika izleme gibi bir niyeti olamamıştır. AB politikalarını, birlik adına Kıbrıs Türklerine negatif ayrımcılık yaptığı ifade edilmelidir.

5.2. Birleşmiş Milletlerin 1983-2003 Arası Çözüm Yaklaşımı

Çözüme Birleşmiş Milletler açısından bakıldığında ise, Kıbrıs Cumhuriyeti 1960 senesinde Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. Kıbrıs sorununa Birleşmiş Milletler vesilesi ile çözüm arayışları 1964 yılından itibaren dönemin Genel Sekreterinin bizzat kendisi veya aracı olduğu ya da Genel Sekreter gözetiminde birçok görüşme ve iletişimler olmuştur. Birleşmiş Milletler aslında ada sorununa Türkiye'nin yaptığı 1974 yılındaki Barış Harekâtına kadar çok fazla bir çözüm alternatifi veya projesi sunmamıştır. Türkiye tarafından adaya yapılan müdahale sonrasında ise, daha çok tavsiye niteliğinde görüş bildirimleri yapmış, taraf liderleri ile iletişim halinde olmayı tercih etmiştir

Kıbrıs sorunu adına, 1980 ve 1990 dönemleri arasında diplomatik anlamda birçok müzakere, toplantı, çözüm arayışları olmuş; lakin Rum kesimi adanın Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınmasının verdiği rahatlıkla çözümlere yanaşmamıştır; Türkiye ise bu dönemde daha evvelki süreçlerde olduğu gibi çözüm adına hamlelerde bulunmaya devam etmiş; fakat sorun mevcut haliyle devam etmiştir.¹³⁶

¹³⁶ Armaoğlu, F., 2012: 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkım Kitapevi, İstanbul. S. 969.

1985 yılında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kuruluşu ve ilanı BM Güvenlik Konseyi tarafından gündeme alınmıştır. Konsey: adada kurulan Türk Cumhuriyetinin dikkate alınmaması gerektiği ve Türk tarafının yaptığı uygulamaların hoş karşılanmadığı yönünde karar çıkarmıştır. Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüm sağlanması için Genel Sekreterin arabuluculuk görevini üstlenmesi uygun görülmüştür. Arabuluculuk görevini yapan genel sekreter ile tarafların uyumlu ve işbirliği niyetiyle çalışması yönünde telkinler veren Güvenlik Konseyi, Kıbrıs Cumhuriyetinin devamı yönündeki karara saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. Dünya devletlerine ise Kıbrıs Cumhuriyeti dışında adada kurulan veya kurulacak olan hiçbir devleti de tanımaması yönünde beyanlar vermiştir.¹³⁷

Güvenlik Konseyi, 11 Mayıs 1984 tarihinde almış olduğu, 550 ve 541 sayılı kararlarında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin tanınmayacağını açıkça deklere etmiştir. Bunlar dışında 649 ve daha evvel 367 sayılı kararlarında da Kıbrıs'ın yalnızca Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanındığı yönündeki düşüncelerini yinelemiştir.

1990'lı yıllardan sonra konuşulan yeni görüşmeler ise 27 Mart 1991 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından hazırlanan taslağın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine sunulması ile başlamıştır. Hazırlanan bu taslak için Türkiye yönetimi Turgut Özal aracılığı ile Dörtlü Konferans talebinde bulunmuştur. Dörtlü Konferans'a göre Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs Türk tarafı ve Kıbrıs Rum tarafı bir araya gelecektir. Türkiye'nin bu teklifine karşılık Yunanistan ise Dokuzlu Konferans talebinde bulunmuştur. Bu talebe göre ise; ada konusunda taraf olan ve Türkiye'nin de belirttiği dört taraf dışında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin beş daimi üyesinin de dâhil edilmesini gerekecektir. Bu görüşmelerde tarafların anlaşamaması nedeniyle hayata geçirilememiştir.¹³⁸ Diplomatik gelişmeleri anlatırken uyuşmazlık analizi argümanlarından, göreceli mahrumiyet teorisinin alt başlığı, "azalan kapasiteye dayalı mahrumiyet" hissi burada referans olarak verilebilir. Yine bu kısımda da belirtmekte fayda vardır ki, bu tip analizler psikolojik tasviri sunmaya çalışıp, kesinlik arz etmemektedir. Örneklerle de izahı yapılmaya çalışıldığı gibi, kronolojik olarak 1990'lı yıllar Türk ve Rum tarafında, gerilen ilişkilerin diplomatik

¹³⁷ Alaçam,F., a.g.e., s. 46.

¹³⁸ Sönmezoğlu, F., 2000: Türkiye – Yunanistan İlişkileri Ve Büyük Güçler, Ege Ve Diğer Sorunları. Der Yayınevi, İstanbul. S. 18.

görüşmeler ile yumuşatılmaya çalışıldığı yıllardır. ABD'ye yakın bir politika güden Yorgo Vasos Vasiliu'nun Kıbrıs Cumhuriyeti Devlet Başkanı olması ile konuya ABD de müdahil olmuş, toplumlararası görüşmelere belirtmeye çalışıldığı gibi başlanmış, bu durum Makarios ile sekteye uğrayan hatta korku doğuran durumun pozitif yönde hareket etmesine sebep olmuştur. "Azalan kapasiteye dayalı mahrumiyet," teorisine göre iki etken vardır; birincisi elde olan realite yani kapasite, diğeri de kapasiteye göre yön alan beklentiler; beklenti ile kapasite(realite) arasındaki fark arttıkça insanlar göreceli mahrumiyet yaşarlar ve bu fark ile yaşanan hayal kırıklıkları zamanla insanlar arasında uyumsuzluğa yol açar.¹³⁹ Konu ile alakalı, toplumlar arasında Kıbrıs sorununu çözme adına atılan adımlar kapasiteyi sembolize ederken, tarafların çözüm bekleyişleri daha doğru tabiri ile umutları beklentiye sembolize etmektedir. Diplomatik gelişmelerle, beklenti ile kapasite bir dönem birlikte hareket etmiş, fakat realitede 3 Temmuz 1990 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunda bulunması ile diplomatik ilişkiler zedelenmiş, müzakere ivmesi hızla azalmıştır ve 1990 yılında görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kıbrıs çözümü adına, taraflar azalan kapasiteye dayalı çözümsüzlük hissi tezahür etmiştir denilebilir; uyumsuzluk analizi literatürü burada sadece değişik bir bakış açısı sunmak amacı ile gösterilmiştir; sorunun çözülememesi adına sebep olan çok sayıda etmen vardır, azalan kapasiteye dayalı mahrumiyet hissine soyut etmenler arasında yer alabilir düşüncesi ile referans gösterilmiştir.

Öte yandan Kıbrıs adasında iki eşit halkın yaşadığı; ancak bir tek Kıbrıs Devleti'nin kabul edildiği 716 sayılı BM Güvenlik Konseyi, 11 Ekim 1991 tarihinde alınmış ve eleştiri toplamıştır.¹⁴⁰ 1992 yılında BM'nin yeni Genel Sekreteri Butros Gali, Denктаş ve dönemin Rum kesimi başkanı Vasiliu'yu Haziran ayında New York'ta bir araya getirmiştir. Genel Sekreterin görüşmelerde ortaya koyduğu rapor tepki toplamış, Türk Kesimine %28,2 oranında toprak bırakan bir harita sunmuştur; ayrıca haritada Güzelyurt bölgesinin de Rumlara verilmesi öngörülmüştür, bu durum Türk tarafından tepki ile karşılanarak, kabul edilmemiştir.¹⁴¹

¹³⁹ Yılmaz, M.E., a.g.e., S. 33.

¹⁴⁰ Bozkurt, E. & Demirel, H. a.g.e., S. 79-83.

¹⁴¹ Atun, A., a.g.e., S.4.

Birleşmiş Milletler, ada konusunda daha net ve işin takipçisi olduğunu gösterir kararlar almaya başlayarak, Kıbrıs konusundaki takibini daha da arttırmış, görüşmeleri ise daha sık halde organize etmiştir. Görüşmelerde, 31 Ağustos 1998 tarihinde Denктаş, adada çözüm adına konfederasyon önerisi getirmiş; fakat Güney Kıbrıs tarafından reddedilmiştir. 29 Haziran 1999 tarihinde Birleşmiş Milletler iki ayrı karar almıştır; bunlar 1250 ve 1251 sayılı kararlardır. Görevlendirilen Genel Sekreter idaresinde, BM'nin 1250 sayılı kararında, her iki tarafın da belirlenen kıstaslara ve alınan kararlara uyması istenmiştir. İstenilen hususlara özellikle, tüm sorunların her iki taraf nezdinde açıkça söylenmesi, herhangi bir şart getirmeksizin çözüme ve hedeflenen sonuca varıncaya dek tüm tarafların üzerlerine düşen vazifeleri yerine getirmesi, son olarak BM'nin tavsiye ve kararlarının daima dikkate alınması gerektiği hatırlatılmıştır.¹⁴²

Birleşmiş Milletler diğer bir kararı olan 1251 sayılı kararında da; Rum ve Türk taraflara ateşkes çizgilerini hatırlatarak, adada dünya tarafından tanınan tek devlet statüsündeki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin korunması gerektiğini yazmıştır. Bu karara göre, Kıbrıs tek bir uluslararası kimliğe ait bir devlet olmalıydı ve bu devlet başka bir devletle birleşemeyecek ya da herhangi bir şekilde bölünemeyecekti. Bu durum yukarıda da bahsedilmeye çalışıldığı gibi Türk tarafı konfederasyon istediği için tepki toplamıştır. Ayrıca bu kararda Birleşmiş Milletlerin Barış Gücü vazifesini bir süre daha devam edeceği hüküm altına alınmıştır.¹⁴³

1999 yılında, Kıbrıs adına 3 ila 14 Aralık tarihleri arasında New York'ta görüşmeler yapılmış, görüşmeye BM Genel Sekreteri Kofi Annan ile Kıbrıs özel danışmanı Alvaro de Soto'da katılarak kararlar alınmaya çalışılmıştır; fakat GKRY, Türk tarafının önerdiği konfederasyon tezini bir kez daha reddederek, topraklarda ve haritada düzenlemeye gidilmesini talep etmiştir, Rum kesiminin istediği düzenleme tek taraflı Rum hakimiyetine dayandığı için uzlaşa sağlanamamış ve görüşmeden sonuç alınamamıştır.

Günümüze daha yakın bir tarih olan 1 Nisan 2003 tarihinde verilen 1475 sayılı kararlar da daha önce Birleşmiş Milletler tarafından alınan ada konusunda kararlar

¹⁴² Bozkurt, E. & Demirel, H. a.g.e., S. 90.

¹⁴³ Bozkurt, E. & Demirel, H. a.g.e., S. 90.

yenilenmiş ve tasdik edilmiştir. Ada konusunda çözüm niyetinin arttığı 1999 senesindeki çözüm arayışlarının devam etmesi yönünde karar alınmıştır; ayrıca Rum ve Türk tarafların çözüme yönelik olumsuz tavırlarından dolayı çözümün zorlaştığı tutanaklara girmiştir.¹⁴⁴

5.3. Annan Planı ve Görüşmeler

Annan Planı, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından teklif edilen ve teklifinden dolayı Kofi Annan'ın ismini aldığı plandır. Annan Planı ilk kez 11 Kasım 2002 tarihinde taraflara sunulmuştur. BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 11 Kasım 2002'de taraflara sunduğu metin, ada ile ilgili olarak, BM Genel Sekreterliğince ortaya konan üçüncü belgedir. Daha önce, 1986 yılında BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar ve 1992 yılında dönemin BM Genel Sekreteri Butros Gali tarafından sorunu çözmek adına belgeler hazırlanmıştır; ancak sunulan iki belge Kıbrıs meselesi sorununu çözüme kavuşturamamış ve tarafları tatmin edememiştir.¹⁴⁵ Annan Planı daha evvelki belgelere istinaden, bölgesel istikrarı ve AB üyelik süreci ile ilgili ilişkileri daha ön plana çıkarmıştır, nitekim ilk belgenin 11 Kasım 2002 de taraflara sunulup, 12-13 Aralık'ta düzenlenecek olan Kopenhag Zirvesi'ne kadar kabul edilmesinin istenmesi bunu kanıtlar niteliktedir. Çünkü bu durum Kıbrıs sorununun, AB'nin genişleme sürecine endekslendiğini ve BM'nin sorunu çözmek adına arabuluculuk misyonunu üstlendiğini göstermektedir. Sunulan ilk planın taraflardan kısa bir sürede cevap alınmasının istenmesi dikkat çekicidir ve plan adına negatif bir intibaa bırakmaktadır; çünkü adeta kronikleşmiş bir sorun adına hazırlanan rapor 11 Kasım'da taraflara sunulmuş ve tarafların görüşü 18 Kasımda alınmak istenmiş, akabinde de Kopenhag müzakeresine yetiştirilmek istenmiştir. İvedilikli adım taraflarda baskı hissiyatı doğurmuştur öte yandan ilk plan, kati ifadeler içermemektedir, örneğin belgede, “common state (ortak devlet)” ve

¹⁴⁴ Bozkurt, E. & Demirel, H. a.g.e., S. 92 – 93. , ayrıca bakınız; Yeşiltepe, A.(t.y). BM Kıbrıs karar tasarısını kabul etti, Alındığı tarih: 02.03.2014, adres: <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/210697.asp>

¹⁴⁵ George Vassiliou' ya göre: hazırlanan belgeler de Türk tarafı ayrı bir devlet olarak gösterilmediği için KKTC belgelere onay vermemiştir ve gelişme kaydedilememiştir. Ayrıntı için bakınız George Vassiliou, G., 2003: “Cypriot Accession to the EU and the Solution to the Cyprus Problem”, *Brown Journal of World Affairs*, Summer/Fall, Vol X, Issue: I, S. 213.; öte yandan Türk tarafına göre ise Rum kesiminin belirtildiği gibi ayrı bir devlet olarak masada yer almaktan ziyade Türk Kesimine %28.2 oranında toprak bırakılmasının öngörülmesi ve ayrıca harita da Güzelyurt bölgesinin de Rumlara verilmesi sorun teşkil etmiştir. Atun, A., a.g.e., S. 5-10.

anayasası bahsedilmiş¹⁴⁶; fakat detayları sunulmamıştır. Taraflarca olumsuz değerlendirilen belge revize edilip 10 Aralık 2002 tarihinde tekrar sunulmuştur, belirtilen tarihten anlaşılacağı üzere Kopenhag görüşmelerine son bir gün kala verilmiş olması, yine adada olumsuz karşılanmış, baskı hissini doğurmuştur. Öte yandan, ikinci belge ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nden bahsedilmiştir; lakin bahsedilmesinin temeli İngilizlerin garantör perspektifinden dolaydır; çünkü 1960 yılında İngilizlere tesis edilen üsler Kıbrıs Cumhuriyeti başlığı altında tanınmıştır.¹⁴⁷ Belirtilmeye çalışıldığı gibi belge siyasi çözüme odaklanmıştır ve hukuki çözümü bir nevi göz ardı etmektedir, öyle ki bu süreçte Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği soruna hemen hemen aynı açıdan bakarak siyasi çözüme rüçhan hakkı tanımışlardır. Konu ile ilgili olarak Avrupa Birliği'nin genişlemeden sorumlu komisyon üyesi Günter Verheugen, basına verdiği demeçlerde siyasi çözüm bulunarak adanın yekûn olarak birliğe katılmasının istendiğini belirtmiştir.

Bu arada 16 Şubat 2003 tarihinde Güney Kıbrıs tarafında seçimler olmuş, Glafkos Klerides'in yerine eski EOKA'cı Tasos Papadopoulos %51 oranı oyla yönetime gelmiştir. İlerleyen kısımlarda Annan Planı çerçevesinde belirtilmeye çalışılacağı gibi yönetime bir nevi EOKA ruhunun gelmesi diplomatik ilişkileri negatif seyirle sürdürmüştür. Öte yandan tarafları tatmin etmeyen ikinci plan tekrar düzenlenerek 26 Şubat 2003 tarihinde bir kez daha masaya yatırılmıştır; fakat bu hali de Türk tarafını ve Türkiye'yi taraf olarak kabul etmemiştir; çünkü devletin ismi Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti (United Cyprus Republic)" olarak belirlenmiş ve birleşik kılıfı altında, adadaki popülasyona göre meclislerde yapılanmaya gidileceği belirtilmişti; böylece otomatik olarak Rum tarafına pozitif ayrımcılık tanınıyordu. Hazırlanan 3. Plana göre, Temsilciler Meclisinde 36 Rum vekil, 12 Türk Temsilci olacaktı;¹⁴⁸ oran göstermektedir ki Temsilciler Meclisi'nde ki Rum vekillerin sayısı Türk vekillerden fazla olacak ve adil bir dağılım gerçekleşmeyecekti, bu durum Türk tarafı açısından hoş karşılanmamıştır.

Kıbrıs Sorununa Avrupa Birliği tarafından çözüm arayışları başlığında belirtilmeye çalışıldığı gibi, AB aslında, GKRY'nin üyelik müzakerelerini 2002 yılında

¹⁴⁶ Bozkurt, E. &Demirel, H., a.g.e., S..94; ayrıca bakınız, Akçalı, E., 2004: Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Politikası Der. Kalaycı, İ. Kıbrıs Ve Geleceği, Nobel Yayınları, Ankara. S.156

¹⁴⁷ Tuncer, H., 2005: Kıbrıs Sarmalı, Ümit Yayıncılık, Ankara. S. 162.

¹⁴⁸ Annan Belgesi 5. Maddenin 1. Fıkrasının A Bendi Annan Plan, (2004). Final Version Of The Un Annan Plan, Alındığı Tarih: 25.01.2014, Adres: [Http://Unannanplan.Agrino.Org/](http://Unannanplan.Agrino.Org/).

Kopenhag zirvesinde tamamlayarak Kıbrıs'ı ikili bir yapı şeklinde değerlendirmiş ve KKTC'yi AB'ye adaylık sürecinde yok saymıştır. 16 Nisan 2003 tarihinde ise GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" kapsamında AB'ye tam üye olarak kabul edileceği açıklanmıştır. Katılım Antlaşması'na eklenen 10'ncü Protokolde de KKTC "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkin kontrolünün olmadığı bölge olarak" ifade edilerek "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkin kontrolü olmadığı bölgelerde AB müktesebatının askıya alınmasına" karar verilmiştir.¹⁴⁹ GKRY, AB'ye üyelik konumunda bulunmakta iken KKTC ile uzlaşmaz bir tutum sergilemiştir. Bununla birlikte AB tarafından KKTC'nin GKRY ile uzlaşması istenilmemiş ve bu konuda KKTC'ye dış baskı yapılmıştır. KKTC, yapılan dış baskılar sonucu mecburen Annan belgesine ılımlı yaklaşmıştır.¹⁵⁰

Avrupa Birliği ile alakalı bu gelişmeler olurken Kuzey Kıbrıs'ta seçimler yapılmıştır. Bu bağlamda KKTC'de 14 Aralık 2003'te gerçekleştirilen parlamento seçimlerinde Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin (CTP) %35,17 oy ile 19, Ulusal Birlik Partisi'nin (UBP) %32,91 oy ile 18, Barış ve Demokrasi Hareketi Partisi'nin (BDH) %13,19 oy ile 6, Demokrat Parti'nin (DP) ise %12,94 oy oranı ile 7 milletvekiliyle Parlamento'da temsil edilmeye hak kazanması, seçimlerde halkın tandansında bir kayma olduğunu göstermektedir. Statükocu bir yapı ve geleneksel politikaları savunan partilerle; Annan Belgesi'ni ve AB'ye katılım sürecini destekleyen partiler yakın oy almışlardır. Yukarıda yapılan açıklamayı destekler nitelikte oranlar, seçimlerde Annan Planı'nın ne denli etkili olduğunu göstermektedir. Bu durumda, seçimlerde halkın iradesi üzerinde baskı egemen olup, seçimler Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler tarafından şekillenmiş gibi görülmektedir.¹⁵¹

Birleşmiş Milletler Genel sekreteri yönetiminde, Rauf Denktaş, Tasos Papadopoulos ve Türkiye ile Yunanistan'ın katıldığı beşli görüşme 10-11 Mart 2003 tarihinde Lahey'de; Kıbrıs'ta yaşayan halkın ve yönetimin Annan Planı'nı kabul edip etmediğini görüşmek amacıyla düzenlenmiştir. Lahey'de Rauf Denktaş, Annan Belgesi'nin Türk tarafı açısından birbirini tutmayan yönleri olduğunu belirtmiştir;

¹⁴⁹ European Parliament (2003). Treaty Of Accession, Alındığı Tarih: 14.08.2013, Adres: [Http://Www.Europol.Eu/Enlargement_New/Treaty/Default_En.Htm](http://Www.Europol.Eu/Enlargement_New/Treaty/Default_En.Htm)

¹⁵⁰ Ekşi, O. (2003). İşte Bay Verheugen bu! , *Hürriyet Gazetesi* Alındığı tarih: 15.08.2013, adres:<http://hursiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=187431>

¹⁵¹ Tansi, D., 2004: Büyük Ortadoğu Projesi Ve Annan Planı Kapsamında Kıbrıs: *Kıbrıs Ve Geleceği*, Ed Kalaycı, İ., Nobel Yayınevi, Ankara. S. 247-253.

fakat düzeltmeler olduğu takdirde görüşmeye açık olduğunu belirtmiştir; Papadopoulos ise değişiklik yapılırsa bile belgeye icazet vermeyeceğini beyan etmiştir.¹⁵² Böyle bir beyana rağmen maalesef özellikle Avrupa Birliği, Annan Belgesini kabul etmeyen tarafın Türk tarafı olduğunu; Türklerin Annan Belgesine daima karşı çıkan taktikler uygulayarak, GKRY'nin AB'ye üye olması yönünde bir tutum sergilemiştir. Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği için gerekli olan birleşme koşulunda, Kıbrıs'ta yaşayan Türk Halkı ve Cumhurbaşkanı Denktaş'ın her zaman çözümsüz, çözüme yanaşmayan ve uyumsuz bir düşünceye sahip olduğu yansıtılmıştır. Burada amaç, Kıbrıs'ın AB'ye adaylığını engelleyen Türk halkını sindirmek ve Kıbrıs'ın temsilcisi olarak sadece Rum halkını göstermektir.

Lahey Zirvesi'nin bekleneni vermemesi ardından 10-13 Şubat 2004 tarihlerinde Kofi Annan'ın arabuluculuğuyla Rauf Denktaş ve Papadopoulos New York'ta bir araya gelmiş, 19 Şubat 2004 tarihinde Lefkoşa'da müzakereler başlamıştır. Görüşmelerde çözümün 1 Mayıs 2004'ten önce talep edilmesi, BM'nin yanlı tavrını göstermektedir ve Kofi Annan'ın Birleşmiş Milletler adına yetkili isim iken AB perspektifinde hareket etmesi, iki kurumun da hemen hemen paralel politikalar izlediklerini göstermektedir ve Türkiye'nin üyeliğine Kıbrıs sorununun engel olarak konulması bu kurumların tarafsızlık prensiplerini çiğnediklerini göstermektedir.

Rauf Denktaş ve Papadopoulos tarafından yapılan görüşmeler 22 Mart 2004 tarihine kadar sürmüştür. Görüşmeler 15 oturum halinde yapılmıştır. Görüşmelerde GKRY ve KKTC arasında Annan planında anlaşma sağlanamamış ve görüşmelerde ortak bir karara varılamamıştır. Görüşmelerden sonuç alınamaması üzerine, 24 Mart 2004 tarihinde Yunanistan'ın katılacağı ve Türkiye'nin de katılması beklenen; İsviçre'nin Bürgenstock kasabasında gerçekleştirilecek bir konferans düzenlenmesine karar verilmiştir. Lakin Denktaş, Annan Planı'ndan ciddi anlamda kaygı duyduğu için ve eşit bir zeminde ilerlemediğinin farkında olarak Bürgenstock'a katılmayacağını beyan etmiştir.¹⁵³ Bizzat katılmamasına rağmen Denktaş yine de KKTC hükümeti adına toplantıya temsilciler göndermiştir; bu durum Türk tarafının uzlaşya ne derece eğilimli olduklarını gösterir niteliktedir. KKTC'li temsilciler, KKTC'nin AB'ye üye

¹⁵² Tuncer, H., a.g.e., S. 170-171.

¹⁵³ Tümerkan, M. (2012). Ergün Olgun: Denktaş'la Burgenstock'a gidilmesi konusunda ters düştük, Alındığı tarih: 10.03.2014, adres: <http://haberkibris.com/ergun-olgun-denktasla-burgenstocka-gidilmesi-konusunda-ters-dustuk--2012-06-25.html>

olması durumunda kendilerine tanınacak olan ayrıcalıkların güvence altına alınarak, mülkiyet ve toprak konularında ödün vermemeye çalışırken, GKRY ise KKTC’li temsilcilerin ayrıcalıkları ile Rumların sayısının artırılması konusuna yoğunlaşmıştır. KKTC ve GRKY devletleri arasında Annan Belgesinde anlaşma sağlanamayan hususlar iki ülke halkının uyum sağlayabilmesi amacıyla, BM Genel Sekreteri tarafından tamamlanmasına karar verilmiş ve Kofi Annan, Belge’nin en son revize edilmiş halini taraflara sunmuştur. Bu arada Annan Planı 29 Mart 2004 tarihinde dördüncü kez düzenlenmiş ve GKRY yeniden hazırlanan belgeyi “kabul edilemez” şeklinde nitelendirerek imzalamamıştır. Dolayısıyla görüşmeler, belge eksikliklerinin BM tarafından doldurulması ve 24 Nisan 2004 tarihinde tarafların ayrı ayrı referandumuna sunulması uzlaşısı ile 31 Mart’ta sona ermiştir ve o gün taraflara beşinci hali sunulurken ada halkının referandumuna gideceği üzerine mutabakat sağlanmıştır.

5.3.1. Annan Planının Ön gördüğü düzen

‘Kıbrıs’ın ortak yurdumuz olduğunu teyit ederek ve 1960 yılında kurulan Cumhuriyetin ortak kurucuları olduğumuzu anımsayarak Geçmişte yaşanan acı olayların bir daha asla tekrarlanmaması konusunda kararlı ve herhangi bir tarafın diğerine karşı güç kullanmasını veya hükmetmesini veya tehdit etmesini temelli olarak reddederek, Tarafların kendine özgü kimliğini ve bütünlüğünü ve ayrıca ilişkimizin çoğunluk azınlık ilişkisi değil, taraflardan herhangi birinin diğeri üzerinde yönetsel veya yasal yetki iddiasında bulunamayacağı bir ortamda siyasi eşitlik ilişkisi olduğunu kabul ederek; Bu zeminde ortaklığımızı yenilemeye karar vererek ve bu yeni iki bölgeyi ortaklık ile bağımsız ve birleşik bir Kıbrıs’ta dostluk, barış, güven ve refahı sağlayacak bir ortak gelecek oluşturmaya azimli olarak; Uluslararası hukuk ile Birleşmiş Milletler’in ilke ve amaçlarına bağlılığımızı vurgulayarak; Demokratik ilkeler, bireysel insan hakları ve temel özgürlükler ile birlikte karşı tarafın kültürel, dinsel, politik, sosyal ve dilsel kimliklerine saygı göstermeyi taahhüt ederek; Doğu Akdeniz’de huzurlu bir ortam içerisinde, Yunanistan ve Türkiye arasındaki dengelere saygı göstererek özel dostluk bağları sürdürmeye kararlı olarak; Avrupa Birliği’ne girmeyi ve Türkiye’nin de bu birliğe katılacağı günü sabırsızlıkla bekleyerek Biz, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler, asli

kurucu yetkilerimizi kullanarak, özgür ve demokratik, ayrı ayrı açıklanmış ortak irademiz ile bu Kuruluş Anlaşmasını kabul ederiz''¹⁵⁴

Giriş metni şık cümlelerle bezeli olan Annan Planı 1960 kurucu anayasasında belirtilmeyen tüm yetkilerin, kurucu taraflar tarafından kullanılacağını anlatıyordu. Peki, özünde ve muhtevasında düzen nasıldı? Planda öngörülen düzen bu kısım da verilmeye çalışılacaktır.

Hummalı bir süreç geçiren, tarafları tam anlamıyla ikna edemeyen Annan Planı, 31 Mart 2004 tarihinde beşinci ve son versiyonu hazırlanarak taraflara sunulmuştur. Plan belli başlı dört ana başlık içermektedir:

-Anayasal Düzenlemeler

-Mülkiyet ve Toprak Düzenlemeleri

-Garantörlük ve Asker Bulundurma Hükümleri

-Yeniden Göç ve Yerinden Edilenler¹⁵⁵

Metin içerisinde “Annan Planı ve görüşmeler” başlığında sunulmaya çalışıldığı gibi, ikinci plan ile Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna karar verilmiş; sonra üçüncü Annan planı ile birlikte devletin şekli ortaya çıkmıştır. Devlet, kendi içerisinde birden fazla devlet olarak kurulacak; ancak dışarıya karşı tek bir siyasal güçte olacaktır. Müzakerelerde tartışılan ortak devlet hükümeti yeni cumhuriyet sistemi ile birlikte federal hükümet sistemine geçilmiştir.¹⁵⁶

Federal Hükümet sistemi sözlükte, “Hükümetlerin kendisini oluşturan yerel birimlerin (federe devletlerin) ilke olarak uluslararası yetkileri olmamasına rağmen her birinin anayasa, yasama ve yargılama alanında birliğe sahip olmasıyla ortaya çıkan karma yapılı bir devlet biçimidir.” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁵⁷ Federal devlet

¹⁵⁴ Annan Planı Giriş Paragrafı, Türkiye Dış İşleri Bakanlığı (t.y.). Kıbrıs Tarihçe, Alındığı tarih: 01.02.2014, adres. <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>

¹⁵⁵ Özersay, K., 2002: Bm'nin Kıbrıs Planı Konusunda Kısa Bir Ön Değerlendirme Statü Ve Güvenlik Boyutu, *2023 Dergisi*, Sayı 32, Aralık

¹⁵⁶ Efeğil, E., 2003: BM'nin Kıbrıs'ta Son Diplomatik Girişimi: K. Annan Planı'nın Analizi, Gündoğan Yayınları, İstanbul. S.136 ayrıca bakınız; III. Annan Planı, Kuruluş Anlaşması, ana maddeler kısmı, md.4

¹⁵⁷ Wechsler, H. (1954). The political safeguards of federalism: The role of the states in the composition and selection of the national government, Alındığı Tarih: 10.02.2014. adres: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/clr54&div=40&id=&page=>

sözlük anlamında da belirtildiği üzere, kendi içlerinde meclisleri, anayasaları ve başkentlerinin bağlı olduğu federe devletlerden oluşan devlettir. Kıbrıs'ta, Güney Kıbrıs ve Kuzey Kıbrıs tarafları federe devlet konumunda bulunmakta, Federal Devlet olarak ise Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti tanınmaktadır. Annan Planı kabul edildiği takdirde de Denktaş'ın yıllardır savunduğu konfederasyon yapısı yerini federasyona bırakacaktır; bu durum Kıbrıslı Türkler için ciddi anlamda kayıplar doğuracaktır.

Annan devlet sistemi kuruluşunda GKRY ve KKTC için düşündüğü sistem İsviçre yönetim sistemidir. İsviçre'de yönetim sistemi kantonlardan oluşmaktadır. Planda Kıbrıs Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti altında kanton sistemi ile kurulacaktır.¹⁵⁸ Diğer bir açıdan Annan, Federal devlet sistemi olarak Belçika modelini uygulamıştır. Belçika'da federal devlet ve oluşturucu devletlerin yasaları arasında ast üst ilişkisi yoktur.¹⁵⁹ Annan'ın bu sistemi seçmesinde, Kıbrıs'ta, KKTC ve GKRY arasında ast üst ilişkisi olmaması ve eşitlik olduğu değerlendirilmektedir.

Annan Planı'nın kabul edilmesinden sonra geçiş döneminde; V. Annan Planı'nda yer alan Anayasa'nın 40. maddesine göre; federal parlamento Başkanlık Konseyi'ni seçene kadar, Devlet Başkanlığı eş başkanlar tarafından yürütülecek; eş başkanlar, referandumdan sonra en geç iki gün içinde BM Genel Sekreteri'ne bildirileceklerdir. Geçiş döneminin ilk aşamasında, eş başkanlar ilki Rum olmak üzere ayda bir rotasyonla Devlet Başkanlığı görevini üstlenecektir. Geçiş dönemi hükümeti ise tarafların referandumdan sonra en geç iki gün içinde seçeceği 3'er kişiden oluşan Bakanlar Kurulu tarafından üstlenilecektir. Bu doğrultuda, Rum tarafı Adalet ve İçişleri, Avrupa İşleri ve Maliye Bakanlıklarını üstlenmekteyken; Türk tarafı, İletişim ve Tabii Kaynaklar, Dışişleri ve Savunma ve Ticaret ve Ekonomi Bakanlıklarını üstlenecektir. Bu bağlamda, Federal Parlamento tarafından seçilen ilk Başkanlık Konseyi, eş başkanlar ve Bakanlar Kurulu'nun yerini alacaktır. İlk Başkanlık Konseyinde Devlet Başkanlığı makamı, 10 ayda bir rotasyona tabi tutulacaktır.¹⁶⁰ Yani plana göre, Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkı ve Rum halkı bağımsız tek bir devlet

¹⁵⁸ Efegil, E., a.g.e., S. 116-119.

¹⁵⁹ Gazioglu, A. C. (2002-2003). European Models For A New Partnership in Cyprus, Alındığı Tarih: 02.07.2013, adres: <http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/AhmetGazioglu2.pdf>, S. 15-18.

¹⁶⁰ V. Annan Planı'nda yer alan Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 41. Md.'si: Annan Planı, (2004), Final Version of the UN Annan Plan, Alındığı Tarih: 25.01.2014, adres: <http://unannanplan.agrino.org/>

çatısı altında toplanmalı, halk ise Türk halkı ve Rum halkı değil bağımsız bir devletin halkı olmalıdır. Planda, Kıbrıs halkı yönetiminde, hükümette Türkler ve Rumlar bakanlıklar yönetiminde yer almalıdır. Türklerin bakanlıkların yönetiminin en az üçte birinde pay sahibi olmalıdır. Devlet üst yönetimi olan Cumhurbaşkanlık ve Başbakanlık makamı ise sürekli olarak Türk halkı ya da Rum halkında olmamalı, yönetim 10'ar aylık sürelerle Türk yöneticiler ve Rum yöneticiler içerisinde değiştirilmelidir.¹⁶¹

Annan Planı beş adet düzenleme geçirerek son hali ile Kıbrıs'ın GKRY ve KKTC olarak değil; Kıbrıs Devleti olarak kurulmasına karar verilmiştir. KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş yapılan müzakerelerde, kurulacak devlete yeni bir isim bulunmasını talep etmiş ve talebi üzerine üçüncü plan ile karar kılınıp, Kıbrıs Devleti'nin adı "Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak değiştirilmiş ve beşinci planda da bu şekilde kalması öngörülmüştür.

Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi dilleri Türkçe ve Rumca olarak belirlenmiştir. Devletin resmi dillerinin tüm orta öğrenim öğrencilerine öğretilmesi ise zorunludur.¹⁶² Burada Türkiye için önemli olan husus, Türk dilinin Kıbrıs'ta öğretilmesidir; Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkı, bu sayede sadece Rumca öğrenmeyecek ve Türkçeyi öğrenecektir. Plana göre kurucu devletlerin kimliği, toprak sahipliği, güvenlik ve ülkedeki anayasal düzen herkes tarafından korunup kabul edilecekti. Madde 8:3.'e istinaden de anayasada belirtilen bayraklara karar kılınıp, belirtilmeyenler saf dışı bırakılacaktı yani kurucu devletlerin bayrakları göndere çekilecekti. Öte yandan 1960 Anayasası Cumhurbaşkanı ve yardımcısına eşit bir şekilde veto edebilme hakkı sunarken, Annan Planı böyle bir yetki vermemektedir; basit çoğunluğu baz almaktadır; adada Rum popülasyonu fazla olduğu için kararlarda Rum halkının nüfuz edebilme potansiyeli arttırılmaktadır. Plan 2004 yılında son şekli almasına rağmen 1960 yılının öngördüğü düzenin bu açıdan da gerisinde kalmaktadır; bu durumda adayı Yunan adası haline getirmenin politikalarından bir tanesi olarak görülebilir.

¹⁶¹ Hoffmeister, F., 2006: Annan plan and EU accession: *Legal aspects of the Cyprus problem*, Vol. 67, Martinus Nijhoff Publishers, Danvers.S. 163-180.

¹⁶² III, IV. ve V. Annan Planı, Kıbrıs Anayasası'nın 9. Md.'si. : Annan Plan, (2004), Final Version of the UN Annan Plan, Alındığı Tarih: 25.01.2014, adres: <http://unannanplan.agrino.org/>

Toprak düzenlemeleri açısından, Annan planı ile birlikte Rum Halkı, Türk halkının toprak ve mülkiyet haklarına sahip olmak istemiştir. Bununla beraber Kıbrıs'ın %35'lik bölümünde pay sahibi olan Türklerin bölgelerini işgal etme ve Rum halkını yerleştirme isteği, Türk halkı üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır.

Annan Planı'nın 8. Maddesi, 4. alt başlığı: *''Kıbrıs her iki kurucu devletten onay almadan toprağını uluslararası askeri operasyonlara açmayacak; Türkiye Avrupa Birliğine girene kadar Yunanistan'ın ve Türkiye'nin rızaları da gerekli olacaktır''*. Referans gösterilen maddeye istinaden, ilerleyen süreçte Barış Gücü Kıbrıs Türkleri aleyhine bir faaliyetle bulunacak olursa, Türk tarafı bu durumu tek başına saf dışı bırakamayacak ve Rum Kanadı'ndan icazet alacaktı. Bu durum Türk tarafı adına sorun teşkil etmekteydi; çünkü Rum nüfusu ekseriyetle Türk halkını zora düşürecek maddelere onay verecek; Türk halkının lehine olacak düzenlemeleri de yok sayacaktı. Öte yandan, Toprak Düzenlemeleri çok önemlidir; çünkü ada adına yeni bir harita çizilecektir. Annan Planı müzakere sürecinde en önemli konuların başında çizilecek olan haritalar vardı, yeni haritalar Türk tarafı açısından ciddi anlamda toprak kaybı ve coğrafi hinterland kaybına sebep olacaktı. Toprak Düzenlemesine binaen yapılacak haritada Rum Kesimine Türk tarafından üç yıl içerisinde %21 oranında toprak verileceği esası getirilmiştir. %21 oranı ile birlikte ek olarak %10 daha toprak devri yapılacaktır. Oranlar göstermektedir ki 682,56 km² toprak Rum Kesimine verilecek ve Türk Tarafı'nın toprakları 3.241,68 km² den 2.559,2 km² ye düşecektir.¹⁶³ Öte yandan Güzeyurt ve diğer verimli arazilerin Rum tarafına geçmesi demek, ekonomisi normal şartlarda da parlak olmayan Kıbrıs Türk tarafı için büyük bir yenilgi olacaktır. Türk tarafına bırakılması öngörülen toprakların %27,6'sı kurak, tarımsal araziye uygun olmayan, çorak sahalar olması sebebi ile ekonomik anlamda küçültücü etki yapacaktır. Ayrıca, Türk Tarafı'na bırakılacak olan verimliliği yüksek toprakların %11,6'sına Güneyden gelecek olan Rumların yerleştirilecek olması ve ülkemize çok yakın olan Karpaz'ın Rumlara bırakılmasının öngörülmesi, Türk tarafının coğrafi önemi yüksek önemli bir yerini kaybedecek olması anlamına gelmekteydi.¹⁶⁴ Öte yandan bu durum ülkemiz Türkiye açısından da sorun teşkil etmekteydi, güvenilir olan Güney sahillerimizde yabancı ve üstelik Türklere haz

¹⁶³ Bulunç, A.Z. (ty) Kofi Annan Belgesi'nin KKTC Ekonomisinde Yaratacağı Sorunlar” Beklenen Milli Gelir ve Refah Kayıpları” Alındığı tarih: 01.08.2013, adres: <http://www.asomedyaforum.htm>

¹⁶⁴ Durusoy, S., 2004: Kıbrıs Sorununu Çözme(me)ye Yönelik Annan Planı'nı Ekonomik Yansımaları: Kıbrıs ve Geleceği, Ed. Kalaycı, İ. Nobel Yayın Evi, Ankara. S. 85.

etmeyen bir güç olacaktı. Yunan adaları ile adeta göle dönüşen Ege Denizi'nin yanında Akdeniz'de de muhasım bir güç tarafından ambargo konulan bir deniz olacaktı yani liman kaybedilecekti.

Yukarıda detaylarıyla sunulmaya çalışılan Toprak ve mülkiyet kısmı hakkında oluşturulan politikalar negatif özelliklerinin yanı sıra birçok sorunun havada kalmasına sebep olmaktaydı yani Plan birçok soruyu cevaplamıyordu. Örneğin Rumlara bırakılacak olan topraklarda yaşayan Türk halkı'nın nereye taşınacağı belirsizdi, belirsizlikle beraber Türk tarafının ivedilikle¹⁶⁵ yeni yaşam alanlarına geçmeleri isteniyordu ve araziyi temin etme sorumluluğu Türk tarafına düşüyordu, bu da yine bir ekonomik bir kayıp doğuruyordu.

Planın öngördüğü düzenlemelerden bir tanesi de adada ki askersizleştirme çalışmaları idi. Annan Planı 8. Madde Askersizleştirme başlığı f bendine göre '*Kıbrıs askerden arındırılacak, ve Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk askeri kuvvetleri, yedekler de dahil olmak üzere feshedilecek, ve silahları Yunan ve Türk askeri kuvvetlerinin nakliye ve tasfiyesi ile senkronize aşamalar halinde adadan kaldırılacaktır.*' Maddeye istinaden, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri sayısı otomatikman azaltılacak, Türk ekonomisi de takriben 150-200 milyon dolarlık ek gelir kaybına uğrayacaktı.¹⁶⁶ Ayrıca tarafların Ada'da polis gücü bulundurmaları yasaklanmıştı. Planının '*Garanti Antlaşması, bu Anlaşmayla ve Anayasayla kurulan yeni düzene mutatis mutandis (gerekli uyarlamalar ile) uygulanarak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü, güvenliği ve anayasal düzeni yanında kurucu devletlerin de toprak bütünlüğü, güvenliği ve anayasal düzenini kapsayacaktır*' istinaden Kurucu Anlaşmanın uluslararası olarak bağlayıcılığı devam etmektedir. Sonraki süreçte olacak Anlaşmaların uygulanması ve denetlenmesine dair vazifeler BM' ye verilmişti. Yani BM'nin adadaki nüfuzu artmaktaydı.

Annan Planı ile yeniden göç gündeme gelmiştir. Daha önce 1976 yılında gerçekleşen Viyana Görüşmeleri ile "nüfus mübadelesi" yapılmış ve anlaşmaya göre Güneyde kalan Türkler Kuzey'e; Kuzey'de kalan Rumlara Güney'e göç etmiştir. Bir nevi bu

¹⁶⁵ Maddi geliri yüksek olan vatandaşlar bir ay önce, maddi geliri kısıtlı olan kişiler ise üç ay içerisinde yaşadıkları alanları Rum Halkına bırakılması isteniyordu; ayrıntılı bilgi için: Durusoy, S. ag.e., S. 86.

¹⁶⁶ Gelir kaybı ile beraber askeri güce hizmet götüren, üretici ve esnaflarda işlerini kaybedebileceklerdi, ayrıntı için bakınız; Veziroğlu, F., 2003: Annan Planı ve Yalan Makineleri, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul. S. 143.

mübadelenin rövanşı gibi 2004 yılında da Annan Planı ile tekrar göç gündeme gelmiştir. Yeni düzenleme açıklanırken kamu politikaları analizini burada referans göstermek, çalışmaya değişik bir bakış açısı sunabilir. Interdisipliner bir saha olan kamu politikaları analizi, bir politika düzenlenirken en kısa sürede ve en mantıklı olanı tercih edilerek düzenlenmesi gerektiğini öngörmektedir ve politikalar düzenlenirken çeşitli perspektiflerden yararlanılarak mantıklı olanın uyarlanmasını tercih etmektedir. Kamu politikaları analizi argümanlarından artırmacı yaklaşım olarak görülen (incremental)¹⁶⁷ perspektif burada sanki BM tarafından tercih edilmiş gibi görünmektedir; çünkü Rum halkı adına ve BM adına en kısa sürede en büyük pozitif ayrımcılık bu göç ile tanınacaktı ve sahip olunan nüfus ve toprak katsayısı artacaktı. Düzenleme ile 70,000 Rum Kuzey'e göç edecekti yani Türk topraklarının yaklaşık %21'lik kısmına Rum halkı göç edecektir ve emlak hakkı tanınacaktı; Kümülatif anlamda Kıbrıs'ın %69'unda Rumlar yaşayacak Türkler ise %28,5'lük kısımda yaşayacaklardı.¹⁶⁸ Bu durumda adayı adeta Yunan adası haline getirecektir.

Planın kritik noktalarından bir tanesi yukarıda da belirtilen dört başlığın hemen hemen ortak noktası finans alanında yapılan kayırmacı regülasyonlardır. Türk kısmına verilecek ekonomik yardım takriben 206 milyon¹⁶⁹ civarındadır. Çok uzun yıllardır birçok haktan mahrum bırakılarak ekonomisi de zayıflatılan Kuzey Kıbrıs adına bu ciddi anlamda bir yenilgidir. Uluslararası arenada sanki uzlaşmaz, fevri gibi gösterilmeye çalışılan Denктаş'ı bu kısımda anmak faydalı görünmektedir; Denктаş düzenlenen politikaların muhtevasını bilen bir isim olarak plana karşı çıkmıştır; bu açıdan uzlaşmayı sevmeyen bir isim olarak nitelendirilmesi doğru görünmemektedir. Ayrıca plan yıllardır Türk halkına uygulanan ambargoların üzerine yenisini ekleyeceğe şeklinde de algılanabilir.

Annan planı genel olarak Kıbrıs ve Türk halkı için eşit haklar çıkararak çözüm bulunması amacıyla olduğu gibi görünse de, asıl amacın KKTC'nin egemenliğini

¹⁶⁷ İlaveci Yaklaşım Hakkında detaylı Bilgi: Lindbolm, C. E., 1977: *Politics and Markets*, New York Basic Books, Newyork ayrıca; Bola A., N, A.& Öztürk, N. K., 2003: "Modern DevletteKamu Politikası Oluşturma: *Kavramlar, Aktörler, Karar Verme, Kamu Politikası Süreci ve Türkiye Analizi* Ed. Coşkun, A., Seçkin Yayınları, Ankara. S. 142-143.

¹⁶⁸ Öztürk, O. M., (2003) *Stratejik Açıdan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs*, Altinküre Yayınları, Ankara s.236

¹⁶⁹ Belirtilen miktarın 206 Milyon Euro açık uçlu bırakılmış ve tazminat taleplerinin birey ile devlet arasında çözülmesi öngörülmüştür ayrıntılı bilgi için bakınız; Balkır, C.(2003), *Annan Planının Ekonomik Boyutu*, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ankara.

yok sayması ve Kıbrıs'ı Rum devleti olarak kabul ettirme çabası olduğu değerlendirilmektedir.

5.3.2. Referandum Süreci

Kıbrıs sorununun çözümü için temasların devam ettiği 2003 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Cumhurbaşkanı Tasos Papadopolos ile birlikte Hollanda'nın Lahey şehrinde çözüme ilişkin görüşme yapılması için 12 Mart 2003 günü bir toplantı tertip eder. Ancak, tüm fikir alışverişini ve iletişime rağmen düzenlenen bu toplantı sonucu da anlaşmazlık olarak tarihteki yerini alır. Görüşmelerin olumsuz olması ve tarafların çözüm odaklı yaklaşmamasını gerekçe göstererek Birleşmiş Milletler temsilcisi Kofi Annan görüşmelerden çekilme kararı aldığını beyan eder. Avrupa Birliği ise Kıbrıs konusunda bir çözüme varılamaması durumunda Türkiye'nin Kıbrıs adasında işgalci olarak kalacağını ve AB'ye bağlı bir ülkenin topraklarını işgal etmiş olarak kabul edileceği yönünde görüş bildirmiştir. Tüm bu yaşananlar ve yapılan görüşmelerden sonra Birleşmiş Milletler temsilcisi Kofi Annan ve Avrupa Birliği ülkelerinin baskıları doğrultusunda Kıbrıs adasında 23 Nisan 2004 tarihinde bir referandum (halkoylaması) yapılacağı yönünde karar alınır.¹⁷⁰ Alınan referandum kararı ile birlikte adada yaşayan halklar üzerinde yapılan propagandalar artar. Dönemin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi lideri Tasos Papadopoulos, selefi Glafkos Klerides'e benzemiyordu; Klerides'e göre Annan Planı istenen birçok özelliği karşıladığı için yeterliydi; ama eski EOKA'cı Papadopoulos'a göre BM tarafından sunulan 11 maddelik planın neredeyse 10,5'lük kısmı Türk tarafının isteklerini içeriyordu. Bu yüzden Papadopoulos, "*Kıbrıs'ı Türklerle paylaşmam*"¹⁷¹ diyerek planı ret yönünde hamlelerde bulunmuştur. Aynı günlerde Fransa ve bazı Avrupa Birliği ülkeleri de Türkiye'nin Avrupa Birliğine üye olmasının engellenmesi ve referandum sonuçlarının Güney Kıbrıs Rum Yönetimi aleyhine çıkması durumunda ise adanın yalnızca güney bölümünün AB üye ülkesi olarak kabul edilmesinin doğru olacağı yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır.

¹⁷⁰ İnat, K., 2005: Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Dönüşümü, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 18. S. 43-65.

¹⁷¹ Güven, E. (2004). Rumlar Çözüm İstemedi, Alındığı Tarih, 11.03.2014. adres: http://www.radikal.com.tr/yazarlar/erdal_guven/rumlar_cozum_istemedi-708886 ; ayrıca bakınız Hürriyet Gazetesi (2004). Papadopoulos: Annan Planı Türklerin Lehine Olduğu İçin Reddettik Alındığı tarih: 11.03.2014, adres: <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=238802>

Hazırlanan bu planın Kıbrıs Türkleri ve Türkiye'nin aleyhine yönelik ayrıntıları daha sonra ortaya çıkacaktır. Yıllardır süren Kıbrıs sorunu ve tüm girişimlere rağmen alınan çözümsüzlük sonuçları tarihsel bir süreç olarak önümüzde dururken, Avrupa Birliğinin ve gelişmiş birçok ülkenin Türkiye aleyhine takındıkları tavır, Rum tarafına verilen aleni destek uygulamalarına rağmen Kıbrıs adasının kaderi bu tavır alan kişilerin ellerine bırakılmıştır. Annan Planı ve bu plan doğrultusunda gerçekleştirilen referandumun Kıbrıs Türkleri ve Türkiye açısından büyük sıkıntılar yaşatacaktır. Hazırlanan bu planda Avrupa Birliği ülkelerinin dayatmaları, Kıbrıs Rum Yönetiminin talepleri ve Kıbrıs Türkleri ile Türkiye aleyhine gelişecek ne kadar sonuç varsa içinde barındırdığı görülmeye başlanmıştır.

Türk tarafının lideri Denктаş'a göre ise plan kabul edilmemeliydi; çünkü plan konfederasyon tezini barındırmıyordu; federasyon yapılanmasını öngörüyordu. Denктаş'a göre böyle bir yapılanma ilerleyen tarihlerde Türk tarafın ada içerisinde eriyerek, tek hâkimin Rum tarafı olmasına izin verecek ve ada Yunan yönetiminin eline geçecekti. Annan planı ile birlikte Türkiye'nin tarihsel süreçte ada için verdiği emek, gösterdiği kararlılık, kültürel miras, coğrafi ve siyasi avantajlar, ekonomik kazanımlar ve daha önemlisi adadaki Türk varlığının güvencesi olan askeri durum büyük bir tehlikeye sokulmuştur. Avrupa Birliğinin dayatmalarını ve birçok Rum taleplerini içinde barındıran projeler ile Türkiye ve Türk tarafı zora düşecekti. Bu planın özeti "Türk varlığının adadan çekip gitmesi" olarak yorumlanabilirdi. Bu özete dayalı olarak Kıbrıslı Türkler ile Türkiye vatandaşları arasında soğukluk yaşanması, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyelik sürecinin baltalanması da eklenebilir.¹⁷²

1 Mayıs 2004 tarihi ile birlikte Avrupa Birliği üyesi olan, diğer bir Avrupa Birliği üye ülkesi Yunanistan ile birlikte Türkiye'nin her türlü talebini veto yetkisine sahip Kıbrıs Rum Yönetimi, Türkiye'nin de Avrupa Birliğine üye olması durumunda tanımak zorunda kalacağı bir pozisyona geçecektir. Yine Türkiye'nin bir Avrupa Birliği üye ülkesinin topraklarını işgal etmiş sıfatına sokularak zor durumda bırakılacağı söylenebilir.

¹⁷² Ünsaldı, T., 2003: Kıbrıs Konusunda Zamanlama ve Değerlendirme Hataları, Kasım –Aralık, Sayı, 6. *Kıbrıs Mektubu*, Ankara. S. 13-15.

Annan planının içeriği, hazırlanışı ve sonuçları değerlendirildikten sonra plana göre yapılmasına karar verilen referandumun anlatımına geçilebilir. Adanın her iki bölümünde de, aynı saat diliminde fakat ayrı iki bölgede başlatılan referandum 24 Nisan 2004 günü yapılmıştır. Referanduma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden %87 oranında bir katılım olurken, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminden ise %89 oranında bir katılım görülmüştür. Annan Planına; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden %64,91 evet, %35,09 oranında ise hayır oyu çıkmıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetiminden ise %75,85 hayır, %24,17 oranında evet oyu kullanılmıştır.¹⁷³

Sorunun çözümüne yönelik yapılan plan, ancak her iki tarafın da plana evet demesi durumunda başlatılacağı belirtildiği için Rum halkının büyük oranda verdiği hayır oyu nedeniyle geçerli olamamıştır.

Sandıktan çıkan oylar sonucunda, Türk tarafın sürece ve barışa verdiği destek gözlemlenmiş ve referandum öncesi vaat edilen yardımların yapılması ve ambargoların ise kaldırılması sözleri Avrupa Birliği ülkelerine ve dünya kamuoyuna hatırlatılmıştır. Avrupa Birliği referandum sonucu ortaya çıkan sonuçtan olan memnuniyetsizliklerini dile getirmiş, Türk tarafı için yapılması gereken tüm yardımın yapılacağını tekrar etmiştir. Birleşmiş Milletler ise; çözüme ilişkin önemli bir adımın kaybedildiğini, büyük bir fırsatın elden kaçtığını beyan ederek, Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler ofisinin kapatılacağını beyan etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanlığı ise; çıkan sonuçtan üzüntü duyduklarını, sürece verilen destek nedeniyle Türklere teşekkür ettiklerini belirtmiştir. Avrupa Birliği Yüksek Temsilcisi Javier Solana, referandumda hangi taraf hayır oyu kullanacaksa o tarafa artık eskisi gibi davranılmayacağını belirtmiş ve Kuzey Kıbrıs tarafından evet oyu kullanıldığında Kuzey'e davranışlarının farklı olacağını belirtmiş ve şöyle bir cümle kullanmıştır , "*Kuzey sonsuza kadar soğukta bırakılamaz*".¹⁷⁴ Fakat Avrupa Birliği'nin söylemi havada kalarak, katalizör görevini ifa edememiş; bilakis Rum

¹⁷³ Üncü, A. (2013), Reliability And Recognition Of Turkish Cypriot Politics & Politicians, Alınma tarihi, 12.03.2014, adres: [Http://Politikaakademisi.Org/Reliability-And-Recognition-Of-Turkish-Cypriot-Politics Politicians/](http://Politikaakademisi.Org/Reliability-And-Recognition-Of-Turkish-Cypriot-Politics-Politicians/)

¹⁷⁴ Sabah Gazetesi. (24.04.2004), Bu Tren Kaçarsa Geri Gelmez Alınma tarihi, 11.03.2014, adres: <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/04/24/dun101.html>

Kesimi tek başına AB entegrasyonuna dahil edilerek, herhangi bir müeyyide uygulanmamıştır.

Adadaki Türk halkı neden evet demiştir? Kıbrıs Türkleri, gelecekları, egemenliği ve bağımsızlıkları için, geçmişte verilen büyük emeklere ve vatanlarına sahip çıkabilmek ve adadaki yaşamlarının devam edebilmesi amacıyla çözüm planına desteğini vermiştir. Daha ayrıntılı açıklamak gerekirse; başta Rumlar ve Yunanistan olmak üzere, birçok dünya devletinin yapmış olduğu dışlama ve ambargo uygulamalarından kurtulabilmek, dünya üretiminden faydalanabilmek, Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında yerinizi alacaksınız vaatlerinin gerçeğe dönüşebilmesi amacıyla evet demişlerdir. Kıbrıs Türklerine bu vaatleri yapanlar, Annan Planı'nın hayata geçiren Birleşmiş Milletler ve bu planı destekleyen Avrupa Birliği ülkeleri, ABD ve Türkiye'dir. Gelecekleri için çözüme desteklerini esirgemeyen Türk tarafı mevcut yaptırımların devam etmesinin daha kötü sonuçlar doğuracağını, Rumlarla aynı topraklar üzerinde yaşamlarının hayat kalitelerini mevcut hallerden daha kötüye sokmayacağını düşünerek evet oyu kullanmışlardır. Ayrıca, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyetine olan bağımlılıklarından da memnun olmadıkları için Birleşmiş Milletlerin önüne koyduğu bu çözüm planını geri çevirmemişlerdir.¹⁷⁵ Kıbrıs Türkleri yıllarca karşı karşıya kaldığı bu olumsuzlara rağmen ve bu olumsuzlukların başlatıcıları olan Avrupa ülkeleri ile Birleşmiş Milletlerin hazırladığı yeni bir çözüm arayışı olan Annan Planına barış adına büyük oranda evet oyu kullanarak desteklerini vermiştir. Bunlar dışında referandumdan çıkan oylama sonuçlarına bakıldığında, Türk tarafının Rumlarla birlikte yaşamaya ve kurdukları devletin tanınmasına, çözüme yönelik gelişmelere Rum tarafından daha çok istekli oldukları söylenebilir. Planda bir tarafa ayrıcalıklar verilmesi, yanlış hükümler konulması ve bazı değerlerden vazgeçilmesinin beklenmesi başarısızlığın temelini oluşturmuştur. Rum kesiminin ada için olan hayalleri ve Avrupa Birliğinin Türkiye aleyhine beyan ve dayatmaları olmasına rağmen Türk tarafı verdiği evet oyu ile birlikte büyük bir risk alarak çözüme evet dediği, Rumlarla aynı çatı altında yaşayabileceklerini gösterme cesaretinde bulunabilmişlerdir.

Kıbrıs Türklerinin büyük umut ve hayaller ile destek verdiği çözüm planı sonrasında yapılması gereken vaatler tam olarak hayata geçirilmemiş, AB'nin sözünün

¹⁷⁵ Keser, U., a.g.e., S. 173-188.

arkasında durmadığı akıllarda kalmıştır. Birleşmiş Milletlerde Türk tarafının tüm iyi niyetli desteğine rağmen, referandum sonrasında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için gerekli desteği sağlamamıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Birleşmiş Milletlerin vermiş olduğu bir karar olmaması veya hukuki bir yaptırım ile karşılaşmamasına rağmen, haksız birçok yasak, kısıtlama ve dışlanma muameleleriyle karşılaşmıştır. Dünya ülkeleri ile olması gereken siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm iletişimleri haksız yere engellenmiş ve yıpratma politikalarına maruz kalmıştır.¹⁷⁶

Öngördüğü düzenin somut özellikleri ile anlatılmaya çalışılan Annan Planı, yürürlüğe girmemesi ile halk üzerinde olumsuz bir psikolojik etki de bırakmıştır denilebilir. Tez çerçevesinde uyuşmazlık analizinin çeşitli argümanları referans gösterilerek sunulmaya çalışılan konulara, Annan Planı da bu açıdan eklenebilir. Yükselen Beklenmeye dayalı mahrumiyet bakış açısına istinaden, toplumlarda gelişmeler ile birlikte kapasite ve beklentiler arasında korelasyon bağlantısı kurulmaktadır. Kapasite belirli bir dönem sabit kalmakta; beklenti ise, toplumdaki müspet yöndeki hamlelerle zamanla yükselmektedir ve yükselme hissi ile toplum bazında da sorunların çözülmesi adına umut hissini yükseltebileceği ortaya çıkmaktadır. Annan planı ile yeni bir yapılanma taraflara sunulmuştur. Plan kapasiteye işaret ederken, referandum ve alınacak sonuç beklentiyi işaret etmektedir. Plan beş kez düzenlemeye uğrayarak taraflarda kendini yenileyebilmekte ve pozitif adımlar olabilmekte, hissiyatının doğmasına sebep olmuştur. Bu durum beklentilerin yükseldiğini göstermektedir; özellikle Türk tarafı açısından genç kuşak adına, bu bir kimliksel tanınma olacaktır, bariyer misali görünen tanınmama engeli kalkabilir ve birlikte Avrupa Birliği'ne üye olunabilirdi. Bu durum ekonomik açıdan da sıhhatli bir gelişme doğurabilirdi; ama realitede beklenen olmadı ve Plan Rum kesiminin reddi ile uygulanamadı. Öte yandan Rum kesimi tarafından da Annan Planı uyuşmazlık analizi argümanları ile açıklanabilir. Annan planında Rum kesimine bırakılması uygun bulun topraklar bile Yunanistan'ın seçilmiş travmalarını hafifletmek için yeterli olmamıştır. Bu referandum Kıbrıs sorununda çözümsüzlük isteyen tarafın Türkiye olmadığını göstermiş Kıbrıs'taki çözümsüzlüğün kaynağında Yunan halkının yaşadığı seçilmiş travmaların bulunabileceğini göstermiştir. Kesin

¹⁷⁶ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı. (t.y.). Annan Planı Sonrası, Alındığı tarih, 13.09.2013. adres: <http://www.trncinfo.com/index.asp?page=276>

olmamakla birlikte bu durumda taraflar arasında çözüm adına atılan adımların sonuçlarının muallâkta kalacağı fikrinin doğmasına sebep olabilmiş sayılabilir.

6.ANNAN PLANI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

6.1.Annan Planı Çerçevesinde Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Yunanistan İlişkileri

Çalışma süresince Türkiye ve Yunanistan ilişkilerine, Kıbrıs adası ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti üzerinden bakılmaya çalışılmıştır. Genel anlamıyla, Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki sabit fikirliliği uzun yıllardır sürmektedir. Yunanistan, Kıbrıs'a yönelik yayılmacı bir politika izlemiş ve Enosis ülküsü doğrultusunda ada üzerinde devamlı hâkimiyet ve toprak bütünlüğü olarak da Yunanistan ile bir olması yönünde çalışmalar yürütmüştür. Bu doğrultuda birçok girişimlerde bulunmuş, hatta EOKA terör örgütünün şiddet içerikli eylemlerine de ülküsü gereği büyük destekler vermiştir. Yunanistan'ın bu terör örgütünün her türlü ihtiyacı karşıladığı, adada yaşayan Rum halkını da tahrik ettiği açıktır. Yapılan bu ve buna benzer birçok eylem Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin olumsuz yönde devam etmesine neden olmuştur.

Kıbrıs sorununun başlaması ve çözümsüz bir şekilde devam etmesi; Yunanistan'ın Kıbrıs konusundaki yayılmacı ve milliyetçi politikalarının bir ürünü olarak görülebilir. Tarihsel süreç içinde Yunanistan'ın ve Rumların Kıbrıs konusundaki Helen toprakları hayali bitmedikçe, ada konusunda bir çözüm ve barışın sağlanması pek mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla bu durum sadece ada ve periferisinde kalmayıp, Türkiye ve Yunanistan'ın tüm ilişkilerine yansıyor zarar verdiği de gözlemlenebilir.

Annan Planı çerçevesinde Türkiye- Yunanistan ilişkilerine değinmeden evvel, cüzi anlamda tarihi ilişkilerini, irdelemek uygun olacaktır. 1821 yılında ve bu tarihten önce amacına ulaşmayan birçok Rum isyanı olmuştur. Ancak, 1821 senesinde istenilene ulaşmayan Eflak ve Boğdan ayaklanmalarından sonra, aynı yıl Mora

bölgesinde isyan patlak vermiştir. Burada yapılan isyanın başrolünde olan Filiki Eteryia ve Fener Rum Patrikhanesi Mora isyanı ile birlikte Yunanistan'ın bağımsızlığını elde etmesine büyük yardımları olmuştur.¹⁷⁷ Özellikle 1821 ve 1829 yılları arasında devam eden isyanlar Yunanistan'ın Osmanlı Devletinden ayrılarak bağımsızlığı tam olarak ilan etmesine neden olmuştur. Bu bağımsızlık ile birlikte, Megali İdea ülküsü Yunanlıların milli politikası haline gelmiştir. Yunanistan'ın bağımsızlığından sonra Yunan Başbakanının konuşması Türk halkına yönelik negatif duyguların beslendiğini göstermektedir. Yunan lider Ioannis Kollettis 15 Ocak 1840 yılında mecliste yaptığı konuşmada; “*Hedefimiz, Türkleri Avrupa'dan söküp atmaktır.*” demiştir.¹⁷⁸

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu dönemlerde, Yunanistan bağımsızlığından sonraki ilk askeri darbelerle uğraşmaktadır. Ayrıca ekonomik anlamda sıkıntılar yaşamakta ve bunlara çözüm bulmaya çalışmaktadır. Belirtilmeye çalışılan somut örneklerden hareketle, bu kısımda uyuşmazlık analizi argümanlarını kullanabiliriz. Yunanistan'ın Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu dönemindeki politikaları neopsikanalitik yaklaşımın yararlandığı argümanlardan biri olan “chosen glories” (seçilmiş övünçler) kavramı ile açıklanabilir. Bu kavram toplumlarda biz çok başarılıyız, özel bir toplumuz gibi hissiyatlar doğurabilir ve geçmişte kaybedilen toprakları bir gün kazanmak adına mücadele ruhunu etkin kılabilir. O dönem Yunanistan'da halk darbe ve ekonomik sorunlar ile boğuşurken Megali İdea fikri ve Yunanistan'ın Türkleri Avrupa'dan atmaya yakın güçlü bir devlet olduğu propagandası ile Yunan halkına seçilmiş bir övünç verilerek halkın darbe ve ekonomik sıkıntılara vereceği tepkiler zayıflatılmıştır. Öte yandan 1974 yılı Kıbrıs barış harekâtı ile Yunanistan'daki cuntanın devrilmesi arasındaki paralellikte bu analizi destekler niteliktedir. Sadece, seçilmiş övünçler değil seçilmiş travmalar da uyuşmazlıklara sebep olur. Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası Kıbrıs meselesi Yunanistan açısından Megali İdea'nın bir sonraki adımı olmaktan uzaklaşmıştır. Harekât sonrası Yunan halkının psikolojik durumu Kurtuluş Savaşı sonrası ile paralellik göstermektedir. Seçilmiş travmalara Kurtuluş Savaşında alınan mağlubiyete Kıbrıs adasında alınan mağlubiyet eklenmiştir.

¹⁷⁷ Toprak, S., 2011: 1821 Mora İsyanı, *Pursuit of History*, October 2011, Vol. 3. Issue: 6. S. 317-328.

¹⁷⁸ Özmen, S., a.g.e., S. 173.

Daha yakın bir dönem analizi ile Kıbrıs için 1990'lı yıllardan sonra düşünülen formül, adanın Avrupa Birliği ülkeleri arasında yer almasıdır; ancak, bu formül adanın Türk ve Rum kesimini bir bütün olarak almak değil, Helen kimliğine istinaden Rum kesimini tek başına Birliğe entegre etmektir. Kıbrıs için 1990'lı yıllarda başlayan AB üyelik süreci Rum tarafının Avrupa Birliğine üye olması ile sonuçlanacak, ada çözümü için yapılan birçok görüşme ve müzakereler geçmişte olduğu gibi sonuçsuz kalacaktır. Yunanistan bu süreçte Rum kesiminin iş takipçiliğini en iyi şekilde yerine getirecektir. Yunanistan'ın yanlı tavırları Türkiye ile ilişkileri negatif yönde sürdürmesine sebep olurken; 17 Ağustos 1999 depremi ile ilişkiler yumuşama seyrine girmiştir. Hem Atina'da hem de Türkiye'de olan depremler her iki halkı birbirine yakınlaştırıcı etki yapmıştır; fakat bu süreç kısa sürmüş ve Kıbrıs sorunu adına müzakere görüşmelerinde Rum kesimi ve Yunanistan'ın Kıbrıs Türklerini yok saymaya çalışan politikalarıyla gerilmiştir.

Yunanistan ve Türkiye ilişkilerine, Kıbrıs açısından daha yakın süreçte bakıldığında ise politikalar biraz daha değişiklik göstermiştir. Türkiye'de 3 Kasım 2002 yılında yapılan hükümet ve iktidar değişikliği ile yeni gelen Türk hükümeti Kıbrıs konusunda baskın bir aktör olmuş ve o dönem görüşmelere başlanan Annan Planı'nda halka evet denmesi üzerinde demeçlerde bulunulmuş ve Belçika örneği model olarak sunulmuş, iki toplumlu bir yönetim ve devlet anlayışı olması gerektiği savunulmuştur. Annan Planını destekleyen Türk hükümeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti lideri Rauf Denktaş'ın politikaları uyuşmamıştır. Türkiye, AB üyeliğinde Kıbrıs'ın engel olmaması adına planın kabul edilmesi konusunda adadaki Türk tarafına baskı yapmıştır. Denktaş ve Kabine ise Annan Planı adına boşlukların olduğu ve ileride Türk tarafına büyük riskler getireceği için kabul edilemez olduğu; referandumda evet denmesi takdirinde Türk kesimi adına bir değişikliğin olmayacağı Avrupa Birliği üyeliğine yalnızca Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin dâhil edileceği gerekçeleri ile Annan Planı desteklenmemiştir.

Plan Türk tarafı açısından değerlendirildiğinde;

Belge 1960 yılından takriben 43 yıl sonra hazırlanmasına rağmen; 1960 yılının öngördüğü yapılanmanın ciddi anlamda gerisinde kalmaktadır. 1960 yılında cumhurbaşkanı ve yardımcısına veto hakkı tanırken, Annan Plan'ı ile birlikte eşitlik usulüne dayanan veto hakkı kalkacaktı. Aslında Annan Planında kaldırılan bu veto hakkı, Makarios tarafından 30 Kasım 1963 yılında sunulan 13 maddelik değişiklik

talebindeki listenin ilk maddesi idi; bu durum bir nevi Rum kesimine yapılan jest gibi algılanıp; yıllar önceki isteklerinin BM tarafından karşılanmaya çalışıldığı şeklinde yorumlanabilirdi.

Yasama iki kanatlı olacak; Temsilciler meclisi ve senatodan oluşacaktı; fakat temsilciler meclisi tarafların nüfusuna göre belirlenecekti. Türk nüfusu Rum halkının sayısına göre az olması sebebi ile bu durum Rum tarafını kayırmakta; Türk tarafı için ise riskli karşılanmaktadır. Örneğin, 1960 Anayasasında 15 olan Türk vekil sayısı 12'ye indirilmiştir¹⁷⁹; yani adilane bir yapılanmadan uzaktır.

Plan federasyonu öngörmekte idi, Türk tarafı ise ekseriyetle konfederasyonu¹⁸⁰ tercih etmekteydi. Çünkü federasyon olduğu takdirde siyasi yapı sulanacak ve zamanla Türk tarafı asimile edilip, adanın tek temsilcisi Rum kesimi olacak ve esas hedef Enosis gerçekleşerek Yunanistan'la birleşme olacaktı. Türk tarafı ise bu durumun farkında olarak ilerleyen süreçte azınlık durumuna düşürülmemek adına konfederasyonu daha ziyade gündemine taşımıştı.

Plana göre Rumlara Karpaz ve Güzelyurt bırakılacaktı. Kıbrıs Türkleri, jeostratejisi ile Karpaz ve ada için hayati değerde su kaynakları ile Güzelyurt'tan vazgeçmeyi istemiyorlardı; ayrıca bir Türk üniversitesi olan ODTÜ'nün Güzelyurt'ta kampusu olduğu için de bu bölgeden vazgeçilmek istenmiyordu.

1974 mübadelesinin diğer bir örneği olarak yeniden göçler gündeme gelmekte ve Kıbrıs uzmanı Clement Dodd'a göre göçlerle elli bin Türkü bir nevi mülteci durumuna düşecekti.¹⁸¹ Ayrıca Türk tarafı, kıraç, verimsiz ve su kaynakları bakımından yoksun mahallerde yaşayıp, gettolaşabileceklerdi.

Planın muhtevası Türkiye açısından da son derece önemli idi. Plan, Türkiye'nin garantörlüğünü zedelemekte ve bilhassa asker sayısında azaltmaya gidilmekteydi. Daha doğru bir ifade ile askersizleştirilmeye gidilerek, Türkiye'nin nüfuzu kırılmak isteniyordu. Türkiye'nin Kıbrıs üzerindeki hâkimiyetinin ortadan kaldırılması ve hâkimiyet gücünün daraltılması talep edilmektedir. Burada amaç, Kıbrıs'ı bağımsız

¹⁷⁹ Tuncer, H., , a.g.e., S.164.

¹⁸⁰ Denkaş, R., 2004: Bayrak Yere Düşürülmez, İleri Yayınları, İstanbul. S. 76.

¹⁸¹ Dodd, C. (2002). Zoraki Evlilik Çatışmaya Döner, *Cumhuriyet Gazetesi*, Alındığı tarih: 03.03.2014 adres: <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/2002/12/7/11.xhtml>

bir devlet gibi göstererek Rum egemenliği altına almak, Türkiye'yi saf dışı bırakmaktır.

Rum Yönetimi açısından değerlendirildiğinde;

Plan Rum kesimine son derece artılar sunmakla beraber, istenmeyen kısımları da bünyesinde bulundurmaktaydı. Plana istinaden, hakkaniyetli olmasa da Türk tarafı nominal anlamda tanınıyordu. Lakin Rum kesimi lafzi anlamda da olsa Kıbrıs Türklerini hiçbir zaman taraf olarak görmemiştir.

Plan, Birleşmiş Milletlere yetkiler verdiği için bu durum Rum kesimini hoşnutsuz kılmaktaydı. Çünkü BM'nin ada üzerindeki nüfuzu artacak ve Rum kesimin asıl amacı Enosis'e bu durumda daha tehirli ulaşılacaktı.

Teolojik değerleri yüksek olan Rum Ortodokslarda plana karşı gelmiştir. Ortodoks Kilisesi, Annan Planı'nın halkoyuna sunulmasında, Rum halkının oylarının ret verilmesinde büyük rol oynamıştır. Rum Ortodoks Kilisesine göre "Annan Planı'na evet oyu verecek olanlarının cehenneme gideceği" şeklinde uç boyutlara varan açıklamalar yapması bu gerçeği göstermektedir.¹⁸² Özellikle belirli bir yaş üstü kesim daha muhafazakâr bir yapıya sahip olduğu için, Türk halkının dini inancı farklı olması sebebi ile böyle bir etnosentrik yaklaşıma sahiplerdir.

Öte yandan, Kıbrıs Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides Annan planına olumlu yaklaşmıştır. Bu olumlu yaklaşımın altında; Kıbrıs'ta kalacak yerleşimcilerin sayısını azaltılabileceğini, Türkiye'nin askerlerini daha kısa zamanda adadan gönderilebileceğini ve mülkiyet konusunda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi lehine düzeltmeler esası yatmaktadır.¹⁸³ 28 şubat 2003 seçimlerinde %51,51 oy alarak Klerides yerine seçilen Tasos Papadopoulos eski EOKAcı olmasının da etkisiyle Annan Planını kabul edilemez görmüştür ve hayır yönünde propagandalar yapmıştır. Ayrıca Rum halkının, Annan Planına büyük oranda ret oyu vermesinin nedenleri altında, Rumların Kıbrıs'ı kendi toprakları olarak düşündükleri ve Türklerin az sayıda olmalarına rağmen topraklara ortak olmak ve yönetimi ele geçirmek istedikleri düşüncesi olduğu değerlendirilmektedir.

¹⁸² Gorvet, J. (2004).Vote on Annan Plan Results in Reversal of Fortune for Turkish, Greek Cypriots, Alındığı tarih, 03.10.2013,, adres: <http://www.wrmea.org/component/content/article/262/5273-vote-on-annan-plan-results-inreversal-of-fortune-for-turkish-greek-cypriots.html>

¹⁸³ Klerides, G., 2008: Bir Dönemin Anıları 1993 – 2003, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa. S. 291.

Annan Planı, 24 Nisan 2004 tarihinde Kıbrıs'ta, Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum halkının oylamasına sunulmuştur. Plana, yüzde 64,91 oranında Türk halkı onay vermiştir. Rum halkı ise % 75,38'lik bir oranla ret vermiştir. Ret oyunun fazla olmasından dolayı plan uygulanamamıştır.¹⁸⁴ Referandumun bekleneni verememesinin en önemli nedenlerinden biri; yanlış bir mantalite ile yola çıkılması ve hedeflenen amacın adada yaşayan halkın talepleri değil, Birleşmiş Milletlerin istediklerinin oluşabilmesi yönünde çalışma yapmasıdır.

Türk tarafının evet oyları kritik edildiğinde şöyle bir tablo çıkmaktadır. Türkiye'nin baskısı oylarda etkili olmuştur. Öte yandan Kıbrıs Türkü genç nüfus ise yıllardır süre gelen kimlik bunalımına çözüm adına plana ılıman yaklaşarak çoğunlukla evet oyu kullanmışlardır. Yapılan referandum sonrasında 8 Mart 2006 yılında Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Kıbrıs hakkında bir rapor hazırlamıştır. Kıbrıs Türk tarafında, özellikle Türklerin genç kesimlerinde evet oyunun daha fazla kullanıldığı görülmüş; realitede Türk gençleri tanınmama, de-facto bir ülkede yaşamamak için evet oyu kullandığı söylenebilir.¹⁸⁵ Öte yandan birçok Kıbrıs Türk'ü evet derken, sağlanacak ekonomik artıları düşünerek böyle bir karar almışlardır. Kuzey Kıbrıs'ın genel anlamda ekonomisi Türk Üniversitelerine, turizme, kumarhanelere ve bankaların off-shore şubelerine bağlıdır. Türkiye'de kumarhanelerin Refahyol iktidarı ile kapatılmasıyla kumarhanelerin birçoğu Kuzey Kıbrıs'a kaymış; bu sektörün yarattığı ahlaki sorunlar Kıbrıs halkını olumsuz yönde etkilemiştir. Kumarhaneleri işletenlerle, eğlence sektörünün müşterilerinin çoğunun Türkiye'den giden belirli çevreler ve son yıllarda Kuzey Kıbrıs'a eğitim görmek amacıyla giden gençlerden oluşu Kıbrıslı Türklerin bir kısmında maalesef Türkiye

¹⁸⁴ Vural, Y. & Peristianis, N. (2008). Beyond ethno-nationalism: Emerging trends in Cypriot Politics After the Annan Plan, Edited by Smith, A.D., Nations and Nationalism, Volume, 14 Issue: 1. S. 39-60., ayrıca oran hakkında bakınız;; Asmussen, J. (2004). Cyprus after the failure of the Annan-Plan, European Centre for Minority Issues, July 2004. S. 3.

¹⁸⁵ 23 Nisan 2003 tarihinde Türk tarafının sınır kapılarının açılması genç nüfus üzerinde yumuşama etkisi yapmış olduğu söylenebilir; daha evvelinde kapalı bir yapılanmada her iki toplum birbirleriyle iletişim kuramazken, açılan sınır kapılarıyla daha çok irtibatta olabilmışlerdir. Öte yandan Rum kesimi ise Türk tarafının yaşadığı ekonomik ambargoyu görerek, taraflar arası ekonomik eşitsizliğe istinaden hayır oyu kulanmış olabilir. Ayrıntı için; Tan, Ç. (2006). International Crisis Group Kıbrıs Raporu Üzerine Bir Değerlendirme Notu, Alındığı Tarih: 02.10.2013, Adres: [Http://Www.Tepav.Org.Tr/Upload/Files/1271247352r2806.International_Crisis_Group_Bris_Raporu_Uzerine_Bir_Degerlendirme_Notu.Pdf](http://Www.Tepav.Org.Tr/Upload/Files/1271247352r2806.International_Crisis_Group_Bris_Raporu_Uzerine_Bir_Degerlendirme_Notu.Pdf)

Türklerine karşı negatif hissiyat doğmasına sebep olmuştur, bu durumda sandıkta evet oyu cüzi de olsa etkileyici olmuş olabilir.

Rumlar ise vereceği hayır veya evet oyunun sonucunda bir yaptırımla karşılaşmayacağına garanti ile rahatça hareket etmiş, referanduma doğru hayır oyu kullanacağı belli olan Rum kesiminin AB üyeliğinin kesinleşmesi ile birlikte çıkan sonuç doğrultusunda bir kaybı olmamıştır. Ancak, Türk kesimi evet diyerek plan hayata geçirilemediyse de, dışlanmışlık ve ambargolara dur denilecek bir kazanımın vaadi ile oyunu kullanmıştır. Rum Yönetimi açısından referandum analizi yapılmak gerekirse öncelikle şu tespitin belirtilmesi uygun görünmektedir: Rum tarafı, Birleşmiş Milletler tarafından hayata geçirilen ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen Annan Planı'nı Avrupa Birliğine üyelik konusunda yapılan müzakereler için bir basamak olarak görmekteydi. Yani uluslararası bir proje olan ve Avrupa Birliği tarafından da desteklenen çözüm paketine Rumların bakışı önemliydi. Referandumun negatif sonuç doğurması aslında pek şaşılabilir görünmemektedir. Bu konu hakkında Kıbrıs Özel Temsilcisi Lord David Hannay, müzakereler 2002 değil de 2001 veya daha evvelinde bir tarihte gerçekleşse idi, Rum tarafı hayır oyu kullanmayabilirdi ibaresini kullanmıştır.¹⁸⁶ Çünkü Rum kesimi 2001 yılında tam üyelik başvurusunun son safhasında idi ve belirtilen yıllarda AB'nin yaptırımlarından çekinebilirdi.

Referandum sonucunda görülüyor ki; ne Rum tarafı, ne Türk tarafı planı tamamen reddediyor veya kabul ediyor. Her iki tarafta da belli oranda evet ve hayır düşüncesi hâkimdir. Bu durum, hem Türk tarafı hem de Rum tarafı için hazırlanan planın istenilen gibi hazırlanmadığını ve tarafları tatmin etmediği yönünde yorumlanabilir.

Yaşanılan bu gelişmeler sonrasında 26 Nisan 2004 günü Avrupa Birliği Dışişleri Bakanları Konseyi, adadaki Türk halkının çözüme yönelik göstermiş olduğu çabayı ve Annan Planı'na büyük bir nüfusun evet demesini destekler nitelikte, daha önce verilen vaatlerin yerine getirilmesi amacıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne yönelik uygulanan ekonomik yaptırımların kaldırılmasına ilişkin bir karar vermiştir. Avrupa Birliği Kıbrıs Türkleri için hazırladığı ve iyileştirme amacını taşıyan Doğrudan Ticaret Tüzüğü, Avrupa Birliği üye ülkesi olan Rum Yönetiminin vetosu

¹⁸⁶ Hannay, D., 2005: The Search For A Solution: Cyprus, I.B., Taurus Publishers, New York, S. 245.

ile karşılaşmış ve bu projede askıya alınmak durumunda kalmıştır. Daha sonra Mali Yardım Tüzüğü doğrultusunda verilecek parasal yardım ise büyük kesintilere uğrayarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine ulaşmış, ancak bu paranın alt yapı çalışmalarına kullanılmasına müsaade edilmeyerek, yalnızca eğitime yönelik projelerde kullanılmasına izin verilmiştir.¹⁸⁷ Sonuç olarak bakıldığında; Avrupa Birliği üye ülkeleri, Birleşmiş Milletler ve dünya kamuoyu Kıbrıs Türk Cumhuriyetine yaptığı vaatleri yerine getirmemiş, Türk tarafının çözüm ve barışa yönelik sergilediği tavrın olumlu bir karşılığı olmamıştır. Buna keza, Rum kesimi taleplerinden feragat edemez profili çizerek, istedikleri olmadığı takdirde çözüme yanaşmayacağı mesajı vermiştir. Annan Planının reddedilmesinde Rum tarafının uyuşmazlığı açıkça belli olsa da; hiçbir devlet ya da oluşumdan somut tepki görmemiş ve herhangi bir kayba uğramayarak bir nevi jest misali Avrupa Birliği ülkeleri arasında yer almıştır.

Annan Planı sonrası Kıbrıs sorunu adada devam etmiş ve bu durum, Türkiye, Yunanistan, KKTC ve GKRY ilişkilerini yakından etkilemiştir. Çözüm planı üzerinden henüz bir yıl geçmemişken, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi adada yaşanan olayları, gerilimi hatırlatırcasına 2005 yılını EOKA yılı ilan etmiştir ve 1 Nisan 2005 tarihinde adada özel kutlamalar düzenlenmiştir.¹⁸⁸ Annan Planı sonrası, bir terör örgütünün kutlamasının yapılması Rum tarafının çözüm adına atılan adımlara itaat etmediğini göstermektedir. Öte yandan KKTC’de seçimler yapılmış ve Cumhuriyetçi Halk Partisi lideri Mehmet Ali Talat 20 Nisan 2005 tarihinde KKTC cumhurbaşkanı olmuştur. Denктаş sonrası adada Talat isminin lider olması farklı beklentileri gündeme getirmiştir; çünkü Talat Annan Planını destekleyen bir isimdi. 27 Temmuz 2005 tarihinde Kuzey Kıbrıs için iyi bir gelişme adımı atılmış ve Azerbaycan ile KKTC arasında direkt uçuşların yapılmasına karar verilmiştir; fakat Rum kesimi ve Yunanistan’ın baskısı ile havalimanları arası geçiş sağlanamamıştır.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Veziroğlu, F., 2007: Bir Millet Uyanıyor / Denктаş Ve Kıbrıs’ta Son Tango, Bilgi Yayınevi, İstanbul. S. 179-184.

¹⁸⁸ Radikal Gazetesi (2005). Ada’da EOKA Kutlaması, Alındığı tarih: 12.03.2014, adres: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=148278>

¹⁸⁹ Sayarı, S. (2005). Kuzey Kıbrıs’a Doğrudan Uçuş, Alındığı tarih: 14.03.2014, adres: <http://www.dw.de/kuzey-k%C4%B1br%C4%B1sa-do%C4%9Frudan-u%C3%A7u%C5%9F/a-2524266>

İki ülke arasındaki sorunlar kara paylaşımı kadar, münhasır ekonomik bölgede de kendini göstermektedir. Yunan adaları ile kıta sahanlığı sorunu tarihte tansiyonlu süreçler geçirmiş olup, bugün Kıbrıs adasında kendisini göstermektedir. Açıklamadan da anlaşılacağı üzere Annan Planı sonrası ilişkiler yeni bir boyut kazanmıştır denilebilir. Türk kesimine ambargolar devam ederken, Rum kesimi AB üyesi olarak yeni bir güç kazanmıştır; gücünü deniz ve hatta hava hattında da göstermeye çalışmıştır.¹⁹⁰ Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 17 Şubat 2003 tarihinde Ortadoğu'dan kendine önemli bir partner seçerek Mısır ile Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşması imzalamış ve dört yıl sonra yine aynı coğrafyadan Lübnan ile 17 Ocak 2007 tarihinde Münhasır ekonomik bölge anlaşması yapmıştır¹⁹¹ ve anlaşmalarda Yunanistan hep destekçisi olmuştur. Bu anlaşmalar Türk tarafı ile Türkiye'yi son derece rahatsız etmiş ve ilişkiler bir kez daha gerilmiştir. Rum kesimi ise çözüme yanaşmadığını aşikâr bir şekilde ortaya koymuştur. Öte yandan Kıbrıs adına FIR hattı sorunu da önem teşkil etmektedir. Yunanistan ve Rum Kesimi, adadaki FIR hattının Türk kesimini kapsayan kısmını daraltma girişimlerinde bulunmaktadır. 20 Temmuz 1974 askeri müdahalesi ile Türkiye, hava hattının bir kısmını "Ercan Tavsiyeli Hava Sahası" olarak adlandırmıştır. Günümüzde birçok ülke KKTC'yi resmen tanımasa da, uçuşlarda KKTC kulesinden bilgi almaktadır. Yunanistan ve Rum kesimi ise bu durumu engellemeye çalışmaktadır.¹⁹²

2008 yılında GKRY'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri ile katı bir karakter olarak bilinen Papadopoulos yerine Dimitris Hristofyas isminin gelmesi ve akabinde Lokmacı Sınır Kapısı'nın açılması ilişkilerde yeni bir boyut kazanılmış; 2010 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise Türk tarafını yakından ilgilendiren bir karara imza atmıştır. Karara göre, 1974 yılında adada gerçekleşen göçlere istinaden, Rum kesimi mal, emlak talebinde bulunurken artık AİHM yerine KKTC'deki Taşınmaz Mal Komisyonu'na başvuracaktı. Bu durum KKTC açısından karar merci gibi algılanması sebebi ile önemli bir gelişmedir.¹⁹³ Fakat ilerleyen süreçte bu gelişme muallâkta kalmış ve pozitif bir sonuç doğurmamıştır.

¹⁹⁰ Bulunç, A. Z. 2010: Kıbrıs Uyuşmazlığı: Avrupa Birliği - Türkiye İlişkileri Üzerine Yansımaları, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 19, NO: 3. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ. , S. 19

¹⁹¹ Bulunç, A. Z., a.g.e., S.22.

¹⁹² Bulunç, A. Z., S. 35-36.

¹⁹³ Tuncer, Ç.(2010). Rumlara AİHM Darbesi, *Hürriyet Gazetesi*, Yayınlanma Tarihi: 06.03.2010.

Kıbrıs sorunu hakkında 22 Ocak 2012 yılında New York'ta yeni bir müzakere düzenlenmiştir. KKTC'yi temsilen Derviş Eroğlu, GKRY'yi temsilen Dimitris Hristofyas katılmıştır ve daha evvel düzenlenen görüşmeler gibi bu görüşmede de somut bir adım atılamamıştır. Rum Kesimi, adadan Türk askerlerinin çekilmesini istemiş, Rum bandıralı gemi ve uçaklara Türkiye'nin limanları ile havalimanlarının açılması istenmiş ve Rumların kuzeydeki evleri ile gayrimenkullerine geri dönmesi istenmiştir.¹⁹⁴ Müzakereler adına takriben elli yıl geçmesine karşın, Rum kesiminin uzlaşmaya kapalılığı, Türk tarafı ve Türkiye adına hasmane tavırları devam etmektedir. Bu durum aslında bir dönem Denктаş için görüşmeleri sekteye uğratan kişi gibi algılanmasına güzel bir cevap olabilir; çünkü adayı temsilen Denктаş yerine artık başka isimler gelmiştir, uzun bir süre geçmiştir ama sorun devam etmektedir. Çünkü Rum halkı Türkleri aslında hala sorunun tarafı olarak bile görmek istememektedir.

13 Ekim 2012 yılında Türkiye ile KKTC arasında önemli bir proje başlamıştır. Bu Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne içme suyu götürecek ve tarımsal olarak sulama ihtiyacının karşılanmasını içeren bir projedir.¹⁹⁵ Bu proje ile hem adadaki Türklerin önemli bir ihtiyacı karşılanmış olacak, hem de Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilişkiler olumlu yönde gelişecektir.

2014 yılı itibariyle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Rum kesimi arasındaki müzakereler tekrar başlamıştır. 1993-2003 yılları arasında Kıbrıs özel temsilciliğini yapan Sir David Hannay 2014 yılında başlayan müzakerelere ılıman baktığını ilereyerek, aradan çok önemli bir on yıl geçtiğini vurgulamıştır. Özellikle her iki kesim arasında ekonomik istikrarsızlığın eskiye göre azaldığını belirterek tarafların çözümsüzlüğün bir şey getirmediği bilincine vardıklarını o yuzdende çözüm adına

¹⁹⁴ Yaşın, K. G., (2014). Son Milli Kahraman: Rauf Denктаş, Alındığı tarih: 15.03.2014, adres: <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/01/13/7379/son-milli-kahraman-rauf-denktas>, S. 4.

¹⁹⁵ **Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (2012)**, Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 'Ne Su Temini Ve Elektrik Nakli Projeleri: Alındığı Tarih:15.03.2014, adres: http://www.mgk.gov.tr/calismalar/calismalar/014_kktc_su_temini_elektrik_nakli_projeleri.pdf. Ayrıca belirtilen su projesi Rum Halkını telaşlandırmıştır; çünkü dört tarafı deniz ile çevrili olan bir kara parçası için su kaynakları çok önemlidir ve su kaynakları kıttır. Adada Türk tarafının böyle bir güç kazanması adına Rum Politis Gazetesi, "Türk suyunun Kıbrıslı Türk çiftçileri zenginleştirmesinden korkuluyor" başlığıyla vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Haber 35 (2014)., Türk suyunun Kıbrıslı Türk Çiftçileri Zenginleştiresinden Korkuluyor, Alındığı Tarih: 07.02.2014, adres: <http://www.haber35.com.tr/ekonomi/asrin-projesi-ruumlari-endiselendirdi-h159779.html>

daha iyimser olduğu belirmiştir. Basın açıklaması yaparken Rum başkanı Nikos Anastasiadis hakkında Annan Planı'nın referandumda onaylanmayacağı belli olduğu halde Annan Planı'na evet deme cesaretinde bulunduğu için, Anastasiadis döneminde sorunun çözülebileceğini vurgulamıştır.¹⁹⁶ Fakat Lord Hannay'ın açıklaması on yıl sıra gelen gecikmeli bir itiraf hükmündedir. Annan Planı'nın Rum Halkı tarafından onaylanmayacağını bilindiği halde, sürece neden devam edilmiş ve neden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne sürekli baskı uygulanmıştır. Bu durum dış güçlerin Kıbrıs konusunda adil olmadıklarını gözler önüne sermektedir

Günümüzde, Yunanistan ve Türkiye arasında kriz çıkarabilecek çok fazla olay olmamıştır. Çözumsuzlük, Avrupa Birliği ve diğer gelişmiş ülkelerin desteği ile birlikte Rumlara olan taraflı yaklaşımla devam etmektedir. Türkiye – Yunanistan ilişkilerinin Kıbrıs yönünden geleceğe yönelik çözümü, öncelikle Yunanistan'ın hayal ettiği Enosis gibi milli ülkülerden vazgeçmesi ve Avrupa Birliği'nin gelişmiş ülkeleri ile ABD'nin ada üzerindeki yanlı tavırlarını değiştirmesi ile mümkün görünmektedir.

6.2. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri

Türkiye 1999 yılı Aralık ayında Avrupa Birliğine resmen aday ülke olarak kabul edilmiştir. 11-12 Aralık 1999 yılı Helsinki Zirvesinden sonra Türkiye'de Avrupa Birliğine yönelik hazırlanan yenilikler ortaya çıkmış, özellikle 2003 ve 2004 yıllarında hayata geçirilmeye başlanan “uyum paketleri” Türkiye'nin gündeminde yerini almıştır. Avrupa Birliğine üyelik konusundaki kararlılığını gösterir nitelikte; ifade özgürlüğü, ölüm cezasının kaldırılması ve yargılama durumları gibi konularda önemli adımlar atılmıştır.

Türkiye – Avrupa Birliği ilişkileri Türkiye'nin tam üyelik başvurusunu yaptığı 1959 yılından günümüze kadar değişiklik göstermiştir. Türkiye açısından 1990'lı yılların son dönemlerinden itibaren Avrupa Birliği ile olan ilişkilerine bakıldığında, Kıbrıs meselesinin sorun olarak devam ettiği görülmektedir. Müzakereler çerçevesinde

¹⁹⁶ Yitmen, D, E. (2014) Geçmişe Göre Durum Daha İyi Alındığı Tarih: 10.03.2014, Adres: [Http://www.kibrisgazetesi.com/?P=12154](http://www.kibrisgazetesi.com/?P=12154)

ilişkiler kimi zaman sekteye uğramış, kimi zaman ise yükseliş gösterir bir durum almıştır.

Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik uluslararası alanda en önemli proje olarak gösterilen ve 2004 senesinde halk oylaması ile birlikte adada yaşayan iki tarafında görüşünün alındığı Annan Planı, adanın İngiliz yönetimindeki alanlar dışında kalan bölümleri için bağımsız ve federasyon olarak birleşmiş bir devlet niteliğinde olması gerektiğini savunmaktaydı. Hazırlanan plana göre; birleştirilen halklar Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında tek bir devlet olacak, yönetim ise; bakanlıkların en az üçte biri Türk tarafından, devlet başkanlığı ve başbakanlık temsili de on ayda bir Türkler ve Rumlar arasında değişecekti.¹⁹⁷ Bu plan, Türkler tarafından kabul görmüş ise de; Rum kesimi tarafından kabul görmemiştir. Ancak beklenildiği gibi Avrupa Birliği referandum tamamlandıktan sonra, Türk tarafının evet oyu kullanmasına rağmen verilen söz ve vaatler maalesef beklenen seviyede hiçbir zaman olmamıştır. Avrupa Birliğinin yaptığı girişim ve iletişimler çok zayıf kalmış, adadaki Türk halkının hayal ettiği ortam hiçbir zaman meydana gelmemiştir. Rum kesiminin planı reddetmesine rağmen Kıbrıs Rum Kesimi herhangi bir müeyyide ile karşılaşmamış, bilakis Avrupa Birliği adına nüfuzu artmıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 1 Mayıs 2004 günü Kıbrıs Cumhuriyeti ismi altında Avrupa Birliğine tam üye olarak kabul edilmiş, Türk tarafın gösterdiği iyi niyete rağmen Kıbrıs Türklerine uygulanan dışlamalar ve yasaklar hem Rum kesimi hem de Avrupa Birliği ülkeleri tarafından da bu tarihten sonrada alenen devam etmiştir. Öte yandan bu kısımda Avrupa Birliği'ni kritik etmek faydalı görünmektedir. Annan Planı müzakereleri devam ederken Avrupa Birliği'nin GKRY'nin üyeliğini dondurması gerekiyordu veya üyelik süreci devam ederken, KKTC'ye de benzer bir hak tanınmalıydı. Arzu edilen eşitlik temelinde iki devletinde hakları korunarak politikaların devam ettirilmesi idi.¹⁹⁸ Belirtilen somut örneklerle birlikte Kıbrıs Türk Halkına yaşatılan trajedi, halkın üzerinde oluşan psikolojik etki uyuşmazlık analizi argümanlarından azalan kapasiteye dayalı mahrumiyet ile de açıklanabilir. Azalan kapasiteye dayalı mahrumiyet teorisine göre, toplumlarda bir takım beklentiler ve beklentilere şekil veren kapasiteler vardır. GKRY'nin Avrupa Birliği'ne kabulü sürecinde, AB ve diğer dış güçler tarafından

¹⁹⁷ Annan Planı, (T.Y..) Url-1<[Http://Www.Abbulteni.Org/Pdf/Annanplanitrozet.Pdf](http://www.Abbulteni.Org/Pdf/Annanplanitrozet.Pdf)>, Alındığı Tarih: 30.10.2013.

¹⁹⁸ Ishtiaq A (2002), Kıbrıs Sorununun Çözümünde AB Nasıl Bir Yol İzlemeli?: *Ab Kıskaçında Kıbrıs Meselesi*, Eds. Ülger, İ.K. & Efeğil E., Ahsen Yayınevi, Ankara. S. 58.

Rum kesimine tanınan ayrıcalıklar ve tavizler Türk kesiminde mahrumiyet hissine yol açmıştır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Avrupa Birliğine üye olduktan sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine yönelik dışlama ve ambargo uygulanması çalışmalarına başlamış, Türkiye'nin ise Avrupa Birliği ile olan müzakerelerinde muhalefet saflarında yerini almıştır. Tam üyeliğe ilişkin müzakereler 2005 senesinde başlamış ve Türkiye kararlılıkla devam etmeyi isterken Avrupa Birliği yanlı tavırlarını sürdürmüştür. 2006 yılında Avrupa Birliği sekiz başlığı askıya alarak; Güney Kıbrıs'ı AB'ye kabul etmesiyle sorunu düğümlediği noktada artık çözülemez haline de getirmiş bulunmaktadır. 2006 yılının ilk yarısında Avrupa Birliği dönem başkanlığına Finlandiya getirilmiş ve Finlandiya bir çözüm önerisinde bulunmuştur; fakat çözüm önerisi Türkiye açısından çok büyük kayıplara yol açabilecektir. Çünkü Kuzey Kıbrıs'a ait kapalı Maraş Bölgesinin iki yıllığına Birleşmiş Milletler denetimine tabi tutulması istenmiş; yine Kuzey Kıbrıs'ta bulunan Magosa Limanı'nın dış ticarete kapılarını açması talep edilmiş; doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün uygulanabilmesi için Türkiye'nin deniz ve limanlarını Rum bandıralı gemilere açılması istenmiştir.¹⁹⁹ Adilane bir öneri sunamayan Avrupa Birliği bu tutumunu devam ettirmiş ve Avrupa parlamentosu 12 Şubat 2010 tarihinde de Türkiye açısından kayıplar doğuracak yeni politikalar regüle etmiştir. Kapalı Maraş Bölgesi'nin bir önceki sefer 2006 yılında BM denetiminde olmasını öngörülürken 2010 yılı itibariyle Rumlara verilmesi istenmiştir. Bu durumda adada ciddi anlamda Rum nüfuzu arttırılmak istenmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti yetkisi altında Kıbrıs adasında petrol aramaları istenmiş ve bu duruma Türkiye'nin karşı gelmemesi şart koşulmaya çalışılmıştır. Avrupa Birliği'nin KKTC'yi taraf olarak görmeyerek; Rum bayraklı gemilere böyle bir hak tanınması kesinlikle yanlı davrandığını bir kez daha göstermektedir. Son olarak ta Kıbrıs'tan Türk askerlerinin çekilmesi istenmiştir.²⁰⁰ Avrupa Birliği'nin ve Birleşmiş Milletlerin hazırladığı birçok politikada Türk askerinin adadan çekilmesi istenirken; Avrupa Birliği üyesi İngiltere'nin üsleri için bu durum hiçbir zaman geçerli olmamıştır. Aktüel anlamda ada topraklarının %2,7 si

¹⁹⁹ Demirtaş, S. (2006). Avrupa Trenine Fren Sekiz Başlık Askıda, *Radikal Gazetesi*, Alındığı Tarih: 11.03.2014, Adres: [Http://Www.Radikal.Com.Tr/Haber.Php?Haberno=20715](http://Www.Radikal.Com.Tr/Haber.Php?Haberno=20715)

²⁰⁰ Bulunç, A. Z., a.g.e., . S. 33.

hala İngiliz üslerine aittir. Belirtilen örnekler Avrupa Birliği'nin yanlı politikalar düzenlediğini somutlaştırır niteliktedir.

Bu süreçten sonra da Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yapılan müzakerelerden birçoğu Kıbrıs sorunu nedeniyle ertelenmiş veya başka bir gerekçe ile geçirilmiştir. Kıbrıs sorunu Avrupa Birliğinin gelişmiş bazı ülkeleri tarafından görüşmelerin devamında sürekli Türkiye'nin önüne getirilmiş, talep edilen hususlar dayatılmaya devam edilmiştir. Kıbrıs sorununun çözülmemesi durumunda Türkiye'nin tam üyeliğine ilişkin tüm görüşmeler siyasi engellere takılmaya devam etmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliğinin kabul edilebilmesi için dayatılan ve her müzakerede önüne konulan Kıbrıs meselesi adeta üyelik için vazgeçilmesi mümkün olmayan bir şart olarak sunulmaktadır. Tüm bu yaşananlara rağmen ne Türkiye ne de Avrupa Birliği üyelik sürecine ilişkin iletişimin ortadan kalkmasını istememektedir. Türkiye'nin artan ekonomik gücü ve bölgedeki siyasi rolü açıktır. Avrupa ülkeleri bu durumun farkında ve ilişkilerin tamamen kesilmesinden yana değildirler. Ancak, Türkiye – Avrupa Birliği ilişkilerinde en önemli sorunlardan olarak gösterilen Kıbrıs meselesi tek taraflı olarak Türkiye'nin dayatmaları kabul etmesi beklenmeksizin Avrupa Birliğinin de adilane politikalar üretmesi gerektiği yönünde yorumlama yapılması doğru olacaktır.

Günümüzde hâlâ Türkiye'nin yaptığı birçok yenilik Avrupa Birliğine üyelik konusunda olan kararlılığını destekler ve atılan adımların Avrupa kriterlerini ciddiye alır niteliktedir. Ancak son zamanlarda Türkiye'nin dış siyasete yönelik politikaları daha çok Doğu bölgesindeki komşu ülkelere hitap eder nitelikte olduğu için Avrupa Birliğine üyelik ve Avrupa Birliği ile olan ilişkiler konusunda bir yavaşlama olduğu gözlemlenebilir.

6.3. Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Avrupa Birliği İlişkileri

Yunanistan- Avrupa Birliği başlıklı bu kısmı daha ziyade Güney Kıbrıs Rum yönetimi açısından yazmak tez metni açısından daha sıhhatli görünmektedir. Genel anlamıyla, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Avrupa Birliği endeksli politikalar benimsemeyi tercih etmiştir. 1961 yılında Kıbrıs, Avrupa Konseyi üyesi olmuştur. 1963 yılında Kıbrıslı Türklere yönelik etnik temizlik saldırıları sonucunda Kıbrıs Devleti yasal olarak ortadan kalktığı halde, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Türk

tarafını dışlayarak, Avrupa Konseyi'nde Kıbrıs'ı temsil etmeye başlamıştır²⁰¹ ve 1972 yılında da Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık anlaşması imzalamıştır. 22 Mayıs 1987 yılında Güney Kıbrıs Rum yönetimi Avrupa Bakanlar Konseyi ile anlaşma imzalayarak Gümrük Birliğine üye olmuştur. Tedrici gelişmeler göstermektedir ki Rum Kesimi'nin amacı, Avrupa Birliğine tam üye olmaktır. Nitekim 1990 yılında Rum Yönetimi'nin tek taraflı AB'ye üyelik başvurusu Avrupa Birliği merkezi Brüksel tarafından kabul görmüştür. Bu kabul, Avrupa Birliği'nin tarafsızlık zeminini zedelemiştir. Çünkü Güney Kıbrıs Rum yönetiminin, AB mevzuatına aykırı bir şekilde üyelik başvurusu kabul görmüştür Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasına göre Kıbrıs ancak garantör devletlerin yani Türkiye, Yunanistan'ın üye olduğu uluslararası siyasi, ekonomik, kuruluşlara ve birliklere üye olabilecekti ve yine Garanti Anlaşması I. Maddesi 2. Fıkrası²⁰²: '*Kıbrıs Cumhuriyeti herhangi bir devlette hiçbir şekilde kısmen veya bir bütün olarak siyasi ve ekonomik birliğe girmeyeceğini taahhüt eder. Kıbrıs Cumhuriyeti, bununla bağlantılı olarak adanın gerek herhangi bir devletle birleşmesini ve gerekse taksimini doğrudan veya dolaylı olarak gerçekleştirilmeyi teşvik etmesi muhtemel her türlü, faaliyeti yasaklar.*' Anlaşma maddesinden de anlaşılacağı üzere Kıbrıs'ın herhangi bir devlet ile birleşmesine yol açacak düzenlemeler yasaklanmıştı. Londra, Zürih Anlaşmalarının muhtevasına uymayan bir şekilde AB'nin Güney Kıbrıs'ı kabul etmesi büyük sıkıntıların ön habercisidir. 1993 yılında AB Konseyi Güney Kıbrıs'ın üyelik başvurusunun Garanti Anlaşmasına aykırı olmadığını beyan etmiş, AB Komisyonu da GKRY'nin üyelik kriterlerini sağladığını belirtmiştir. Bunun sonucunda 10 Kasım 1998 tarihinde AB-GKRY üyelik müzakereleri başlamıştır. Müzakerelerin başlamasında en büyük etmen Yunanistan ile AB arasında yapılan uzlaşmalardır. Uzlaşmaya istinaden Yunanistan, Türkiye'nin AB üyeliği vetosunu kaldırmış, AB'de de Kıbrıs problemi çözülmeden GKRY'nin üyeliği kabul görmeyecektir tarzı açıklamaları kaldırmıştır. 16 Nisan 1998 yılında Rum Hükümeti katılım anlaşmasını imzalamış ve böylece Avrupa Birliği Ada'nın tek temsilcisi

²⁰¹ Karluk, S.R., 2004: Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Yayınları, İstanbul. S. 173.

²⁰² Karluk, S.R., a.g.e., S.169-176.

olarak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olduğunu kabul etmiştir. Bu gelişme Türk tarafına bir kez daha azınlık muamelesi yapıldığını göstermiştir.²⁰³

Türkiye AB ile ilişkilerini daha açık ve sorunsuz bir hale getirmek amacıyla Annan Planı'nı sıhhatli bir irdelemeden geçirmek yerine onaylanması adına adımlar atmış, Güney kesimi ise AB ile tek başına bütünleşmeyi tercih ederek adadaki bölünmüşlüğü sürdürmeyi devam ettirmeyi, tutucu ideolojisini sürdürmeye devam ettirmiştir. Kıbrıs'ta çözümsüzlük politikasının çözüm olduğunu savunmak, ileride tehlike yaratacaktır. Annan Planı Kıbrıs'ta ki Rum halkını tatmin etmemiştir, Bu plan kabul edilecek olursa Kıbrıs Cumhuriyeti sona erecektir. Annan Planı Rum Kesimi'ni tatmin etmeyen yönleri başında, Türkiye'nin adada askeri statüsünün devam edecek olması,1974 yılından sonra Türk tarafına Anadolu'dan göç gelen nüfusun Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edilecek olması ve yine 1974 yılından sonra Kuzey'den Güney'e göç etmek durumunda kalan 200.000 Rum'un tamamının evine dönmeyecek oluşu Annan Planı'na Rum Kesiminin hayır demesindeki psikolojik etmenlerin başında gelmektedir ki bu kısım, tezin birinci kısmında uyumsuzluk analizi, argümanlarından sosyal değişim teorisi referans alınarak açıklanabilir. Sosyal değişim teorisi, birey bazlı gelişmelerin tedrici olmasını desteklemektedir. Annan Planı kabul gördüğü takdirde ivedilikle toplumsal hareket olacak ve belki de bir toprağa aitlik hissi rafa kalkacaktı. Yine Rum tarafının daha ziyade etnosentrik perspektifi Annan Planı'na hayır denmesinde etkili olmuştur. Rum Cumhurbaşkanı Tasos Papadopoulos'un²⁰⁴ "*Ben bir devlet teslim aldım onu umut satın alarak sona erdirmem isteniyor*" şeklinde açıklaması, sosyal değişim teorisi ile açıklanabilir, halk üzerinde tarihi geçmişe yönelerek, yaşananları hatırlatan ve duygusal yönüyle baskın gelip halkın hayır demesinde etkili olmuştur. Hayır demek adına gerçekçi ve sayısal veriler olduğu gibi, bu tip psikolojik etmenlerin de olduğu unutulmamalıdır.

Kıbrıs Rumlarından milliyetçi ideolojiyi savunanların bir kısmı Annan planına evet demeyi kendi ideolojilerine ihanet etmekle eşdeğer görmektedir. Bu görüşün temelinde Annan planına evet demenin adadaki Türk halkını kabul etmek anlamına

²⁰³ Şen, F., 2004: Avrupa Birliği Perspektifinde Kıbrıs'ın Dünü Ve Yarını: *Kıbrıs Ve Geleceği*, Der. Kalaycı, İ., Nobel Yayınevi, Ankara. S. 171-172

²⁰⁴ Haşgüler, M, (2004). Referandumun Sonucu Ve Anlamı, *Kıbrıs Postası*, Alındığı Tarih: 01.10.2013, adres: www.kibrispostasi.com.

gelmesi yatmaktadır. Kıbrıs'ta Türk varlığını kabul etmekle bir Helen milliyetçisinin istemeyeceği ve yıllarca verdikleri savaşı kaybedecekleri anlamını taşımaktadır.

Referandum öncesinde Kıbrıs Rumlarının, Emekçi Halkın İlerici Partisi (Anorthotikon Komma Ergazomenou Laou –AKEL) planının uygulanmasında BM ve AB'den güvence istemesi AKEL taraftarı birçok Rum'un evet demesine sebep olmuştur. 24 Nisan 2004 tarihinden sonra, Aralık 2004 yılında AB'nin Türkiye'nin diploması adına attığı tüm olumlu adımlara rağmen, tarih vermemesi yanlış davrandığının kanıtıdır. Bu durum Avrupa Birliği'nin felsefesi ile çelişmekte, yine tez metninde belirtilen uyuşmazlık analizi açısından bakıldığında, göreceli mahrumiyete sebep olmaktadır. Pozitif Adımlar beklentileri yükseltmekte; lakin realitede bu bir ilerleme kat etmediği için beklenti ile kapasite arasındaki orantıyı aşmaktadır. Bu da çözümsüzlük çözümdür fikrine halkları itmektedir. Belki de "çözümsüzlük çözüm" fikri halet-i ruhiye devreye girdiğinde uyuşmazlığın sebeplerinden biri olabilir. AB birlikte yaşama, birlik olabilme, temel bir atmosfer oluşturmak için tarafsız bir tutum benimseyerek yeni politikalar düzenlemelidir. Bunu yaparken de geçmişte Annan Planındaki taraflı durma tavrını bir yana bırakmalıdır.

Öte yandan GKRY'de 21 Mayıs 2006 da milletvekilliği genel seçimleri yapılmıştır. Annan Planı'ndan sonra ilk yapılan seçim olması açısından önem taşıyan bu seçimlerde Kıbrıs Sorununun çözümü adına ret verenlerin yani Annan Planına hayır diyen grupların daha ziyade kazandığını göstermiştir. Örneğin, Anan Planını savunan Ana Muhalefet partisi DİSİ 2001 Yılında yapılan seçimlere nazaran oylarını %3.67 civarında kaybetmiştir. Papadopoulos'un başkanı olduğu DİKO partisi ise oylarını %3.07 oranında arttırmıştır. Öyle ki aradan geçen 2 yılda Rum tarafında yumuşama olmamıştır. AKEL lideri Hristofyas 17 Şubat 2007 tarihinde yapılan seçimlerde %53,37 olarak Başkan olmuştur.²⁰⁵

Son dönemler de Yunanistan ile Avrupa Birliği ilişkileri kritik edilirken, başat sorunun ekonomik kriz olduğu görünmektedir. Avrupa Birliği Yunanistan ekonomisindeki enflasyonist dalgalanmanın diğer ülkelere sıçramasından

²⁰⁵ USA Today (2008). Christofias wins Cyprus presidential election, Alındığı tarih: 12.12.2013, adres: http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2008-02-24-cyprus-elections_N.html

ekinmektedir. Bu amaçla da Avrupa Birliği Yunanistan'ı ekonomik anlamda rahatlatacak ekonomik yardım sunmaya çalışmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tez metni boyunca Kıbrıs'ın küçük bir ada olmasına rağmen; başta yerküre üzerindeki jeostratejik önemi ve diğer özellikleri ile küresel politikaların çekim merkezinde olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın muhtevasına bakıldığında, Kıbrıs sorununun nasıl ilerlediği, ada üzerinde hâkimiyet kuran birçok devletin nasıl politikalar izlediği ve adada hakim ülkelerin elde ettikleri avantajlar sunulmaya çalışılmıştır; ayrıca, bölge hâkimiyeti açısından da gerek tarihsel süreçte, gerekse günümüzde teknolojinin de gelişmesi ile birlikte adanın daha da kilit bir pozisyona geçmesi üzerinde durularak, sorunun son kertede taraflar arası nasıl düğümlendiği üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Taraflar anlamında aday Kıbrıs Türk tarafı ve Rum Tarafı olarak algılamak eksik kalmakta, sorun ciddi anlamda Türkiye ile Yunanistan'ı da ilgilendirerek kümülatif bir tablo çizmektedir. Öte yandan metin müddetince vurgulanmaya çalışıldığı gibi jeostatejisi ile birlikte son dönemin kilit coğrafyası Orta Doğu'yu da ilgilendirmesi; enerji nakit hatlarında geçiş noktası olması sebebi; diğer sebeplerle de ada uluslararası güçlerin ilgi odağı olmuş ve buna istinaden çalışmada Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler perspektifinden de adanın önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Tarihi manada, 1950 yıllarından sonra adada Rumlar tarafından Türklere yapılan zulüm ve şiddet saldırıları artmış, planları hazırlayan ülkeler ise bu konuda şekli bir varlık göstermiş iseler de; uygulama açısından çoğu defa sessiz kalmayı tercih etmişlerdir. Özellikle 1963 yılında adadaki Türk halkını katletmeye başlayarak etnik temizlik girişimlerinde bulunan Rum tarafı ve arkasında ki Yunanistan, Kıbrıs sorununu saldırgan politikalarıyla katmerleştirmişlerdir. Adada 1959 Londra Zürih Anlaşmaları ile resmi anlamda garantör unvanı alan Türkiye, 1974 tarihi öncesinde yaşanan saldırılara meşru bir zeminde Barış Harekâtı ile dur demiştir. Türkiye Cumhuriyeti, bu tarihten sonra gelişen olaylarda daha aktif olarak rol almıştır. Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik yaptığı askeri operasyonlar sonucunda, adada yaşayan

Kıbrıs Türkleri ve Rumlar birbirinden ayrılmıştır. Operasyonlar sonrası açıklama yapan Türkiye, kendine özgü uyguladığı milli yönetim sistemi olan Cumhuriyet sistemini, Kıbrıs'ta da uygulayacağını bildirerek, yönetimde söz sahibi olacağını, söz sahibi olmadığı takdirde Kıbrıs'ta kendi vatandaşlarının Rum toplumu ile bir arada yaşamayacakları, açıklamasında bulunmuştur.

Kıbrıs sorunu ve Annan planı çerçevesinde Türkiye, Yunanistan ve Avrupa birliği ilişkileri başlıklı tez çerçevesinde ilişkiler de vurgulanarak tarafların önemi ortaya konmaya çalışılmış; sorunu anlamlandırmak ve çözmek adına perspektif sunulmaya çalışılmıştır.

Özellikle konuya Türkiye açısından bakıldığında Barış Harekâtından sonra ada hakkında yeni söylemler vuku bulmuştur; çünkü müdahale ile hizipleşmeler gün ışığına çıkmıştır. Kıbrıs konusunda yazan birçok yazar ve fikir adamı, Kıbrıs'ı Türkiye'nin 82. Vilayeti olmasını savunmaktadır, tıpkı Türkiye topraklarına sonradan eklenen Hatay misali; fakat bu durum Türkiye'nin Akdeniz de sağlam bir zemine oturmasına izin verse de, Kıbrıs Türk halkının isteği de dikkate alınmadığı için sıcak karşılanmamaktadır. Diğer bir açıdan Lozan Anlaşmasıyla Türkiye'nin Kıbrıs ile bağının kesildiğini savunan bilim insanları da vardır. Örneğin Baskın Oran 2004 yılında Agos Haftalık Gazetesinde 29 Ocak tarihinde yayımlanan yazısında Kıbrıs hakkında *“Ver- Kurtul mümkün değil. Çünkü olmayan şey verilmez Türkiye'nin elinde Kıbrıs yok ki versin.”*²⁰⁶ Şeklinde bir açıklama yapmıştır; fakat bu kadar kısa bir süreye odaklanıp, illiyet bağının Cumhuriyet sürecine indirgenmesiyle birlikte Türkiye'nin ada da ne işi var söylemi 307 yıl ada da yaşanan Osmanlı etkisine haksızlık gibi görünmektedir, öte yandan aynı durum günümüzde adada yaşayan Türk nüfusu için de geçerlidir. Diğer bir açıdan ise Türkiye'de yaşayan insanların bir kısmı, Kıbrıs'ı Türkiye üzerinde bir ekonomik yük olarak tanımlamaktadırlar. Örneğin Ayhan Aktar'ın Taraf gazetesinde çıkan *“Kıbrıs'tan Sesler Geliyor”* adlı yazısı bu bakış açısını özetlemektedir. *“2006 Nüfus Sayımı verilerine göre KKTC vatandaşlarının sayısı 178.000'dir. Kıbrıs'ta aile büyüklüğü 3,5 kişi olduğuna göre, Kıbrıs toplumu yaklaşık 51.000 aileden oluşmaktadır. Şimdi sıkı durun: KKTC her ay 70.000 kişiye (memur, emekli, KİT*

²⁰⁶ Oran, B., 2004: Kıbrıs'ta 'Ver-Kurtul' Anlayışı Ve Dış Politikada Bir Kırılma, *Agos Gazetesi*.

çalışanı) maaş ödemektedir. Her ailenin bütçesine devletten en az bir maaş girmektedir. KKTC'nin bütçesinin yüzde 80'i maaş ödemelerinden oluşmaktadır. Bir de refah seviyesi ile ilgili başka bir göstergeye bakalım: KKTC'de trafiğe kayıtlı araç sayısı 240.000'dir. Bu araçların 120.000'i özel otomobildir. Kısacası, üç Kıbrıslıdan ikisinin özel arabası vardır',²⁰⁷ Aktar, hem Türk Hükümeti'nin soruna yaklaşımını hem de Kıbrıs'ta yaşayan Türk Halkı'nın çözümsüzlüğü benimseyerek, Türkiye den alınan maddi desteğe güvenmesini eleştirmektedir.

Belirtilmeye çalışılan bakış açılarından ziyade tezde, KKTC'nin Türkiye açısından somut ve soyut örnekleriyle önemi vurgulanıp, Kıbrıs sorununda kutuplaşmaların sorunu çözmek adına fayda getirmeyeceği altı çizilmeye çalışılmıştır. Türkiye'nin Kıbrıs davasında haklı bir duruşu olduğu savunulmaya çalışılmıştır Öte yandan tarihi bağlarla birlikte meşru bir dayanak olarak Zürih ve Londra Anlaşmaları referans gösterilerek; Türkiye'nin taraf olabilme hakkının müktesep hak haline getirildiği vurgulanmıştır.

Tez müddetince, bölgesel ve uluslararası aktörlerin yanlı davrandıklarının altı çizilmeye çalışılmıştır; örgütlerin soruna yanlı bakmaları baştan çözüm adına engeldir. Evrensel bir hukuk mottosu vardır, *Nemo debet esse judex in propria causa* yani hakim kendi davasının yargıcı olamaz anlamına gelmektedir. Avrupa Birliği, Kıbrıs'ı doksanlı yıllardan sonra bir nevi davası görüp, bir yandan davasının yargıcı olmaya çalışmıştır. Soruna kendi istekleri doğrultusunda ve taraflı davranarak nizam vermeye çalışması hatalı görülmektedir. Birleşmiş Milletlerin ortaya koyduğu Annan Planı görüşmelerinde aktif olan Avrupa Birliği, müzakereler devam ederken Güney Kıbrıs'ında birliğe alınması çalışmalarını bir yandan koordine etmiştir. Annan Planı ile hakikatinde çözüme ulaşılması istense idi, Avrupa Birliği'nin Güney Kıbrıs'ın AB'ye üyelik çalışmalarını dondurması gerekirdi ya da KKTC adına da adil bir politika hazırlamaları gerekirdi. Görüşmeler, taraflar arası eşitlik ilkesi yerine bir nevi taraflar arası ayrımcılık etrafında gerçekleşmiştir. Rum kesimi böylelikle kendisini özel hissetmiştir.

Kıbrıs sorununa çözüm önerisi olarak düzenlenen çalışmalar incelendiğinde, birçoğunun sadece bir tarafa odaklanarak düzenlemeye çalışıldığı görülmektedir.

²⁰⁷ Aktar, A. (2011). Kıbrıs'tan Sesler Geliyor, *Taraf Gazetesi*, Alındığı Tarih: 01.08.2013, Adres: [Http://www.taraf.com.tr/ayhan-aktar/makale-kibris-tan-sesler-geliyor.htm](http://www.taraf.com.tr/ayhan-aktar/makale-kibris-tan-sesler-geliyor.htm).

Ekseriyetle Türk tarafını yıpratıcı ve ciddi anlamda kayba neden olacak politikalar göze çarpmaktadır. Ada adına bugüne kadar Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan en kapsamlı plan olarak adlandırılan ve bir önceki paragrafta da vurgulanmaya çalışılan Annan Planı'nın öngördüğü düzen incelendiğinde Türk tarafı için ciddi anlamda kayıplara sebep olabileceği anlaşılmaktadır. Tez metninde, anayasal düzenlemeler; mülkiyet ve toprak düzenlemeleri; garantörlük ile asker bulundurma hükümleri ve yeniden göç başlıkları irdelenerek kritik edilmeye çalışılan Annan Belgesi'nin çözümden ziyade Kıbrıs Rum kesimine ve Avrupa Birliği ile Birleşmiş Milletlere pozitif ayrımcılık tanındığı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Planın öngördüğü federasyon tezi Türk tarafı için son derece önemli görünmektedir; şayet Rum popülasyonu evet demiş olsa idi federal bir yapı adada oluşacaktı. Türk tarafı federasyona hayır demiş, ekseriyetle konfederasyondan yana bir pozisyon almıştır. Çünkü federasyon ile Türk tarafı tedrici bir şekilde asimile olup Rum kesimine bağlanacak kurucu eşit toplum statüsünden azınlık statüsüne inecekti. Yani, Türker adada zamanla eriyecekti. Böylelikle Rum kesimi adada tek güç olup, hedefi Enosisi gerçekleştirecekti ve Yunanistan'a bağlanacaktı.

Annan Planı'nın müzakere süreci de tez metninde kritik edilmeye çalışılmıştır, 9000 sayfalık bir metnin 11 Kasım 2002 de taraflara sunulup, 12-13 Aralık'ta düzenlenecek olan Kopenhag Zirvesi'ne kadar kabul edilmesinin istenmesi Birleşmiş Milletlerin tarafsız olmayıp konuyu Avrupa Birliği ile birlikte yürüttüğünü göstermektedir. Öte yandan plan sanki formalite hissiyatına sebep olmuştur. Çok uzun süreden beri çözülemez diye nitelendirilen bir konu hakkında bu kadar kısa sürede karar verilmesi istenmesi ada adına sanki BM'nin çoktan karar verdiği; sadece bir nevi adet yerini bulsun maksadı ile taraflar arasında görüşmeye devam ettiğini gösterir niteliktedir.

Annan Planı onaylanması amacıyla Türk halkı ile Rum halkına düzenlenen referandumla birlikte %65 oranında evet oyu kullanan Türk kesimine uzun yıllardır yapılan yaptırım ve yasakların kaldırılması, ekonomik ve ilişkiler anlamda destek verilmesi yönündeki vaatlerin havada kaldığı görülmektedir. Çözüme yanaşmayan %75 civarında hayır oyu kullanılan Rum kesimine ise Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer birçok ülke herhangi bir yaptırım veya tecrit uygulamamıştır. Öte yandan, Annan Planının müzakere edildiği dönemde aslında Rum yönetimi için adada herhangi bir sıkıntı yoktu. Çünkü Rum yönetimi 1963 yılından beri adanın neredeyse

dünyadaki ilişkiler açısından tek temsilci olarak tanınmaktaydı. Bahsedilen kazanımı Rum tarafının eline veren Birleşmiş Milletler, Avrupa ülkeleri ve İngiliz menfaatleriydi. Hal böyle iken, Rum tarafının zaten avantajlı bir durumda olduğu, adadaki yaşam ve yönetim açısından Türklere de haklar verilmesini kabul edebilecek bir çözüme destek vermesi beklenemezdi. Açıkçası yeni kurulacak ve tek olarak tanınacak Birleşik Kıbrıs Cumhuriyetinin yönetimini Türklerle paylaşmak istemiyorlardı. Çünkü Rum kesimi, Türk halkını taraf olarak görmemektedir, Yunanistan ile Rum kesiminin nezdinde Türk halkı adada yaşayan bir gurup azınlıktan ibaretti.

Bunlar dışında, Güney Kıbrıs Rum Kesiminin Avrupa Birliğine üyeliği konusunda Kıbrıs sorununa vereceği destek bir ön şart olarak durmuyordu. Her halükarda Kıbrıs Rum Yönetimi, Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında yer alabilecekti. Durumun farkında olan Rum kesimi sunulan avantajı, KKTC'yi dışlayarak kullanmak istemiştir. Öte yandan Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği sürecinde ise Kıbrıs meselesi her zaman bariyer olarak karşısında durmaktaydı, Türkiye birliğe üye olabilmek adına birçok anlamda başarılı politikaları ifa etse de AB nezdinde yetersiz karşılanmıştır. 2014 yılına gelindiğinde de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği muamma bir şekilde durmaya devam etmektedir. Birlik eşitlik zeminini savunduğu halde, Rum kesimini kabul ederken Türkiye'ye ön şart olarak sunduğu Kopenhag kriterlerini saymamış görünmektedir. Kopenhag kriterleri belli başlıca adalet, hukuk temelini savunmaktadır. Rum kesimi ise Kıbrıs Türklerini 1963 yılında bir nevi tiranlıkla katletmiş ve meşru bir şekilde hazırlanan Kıbrıs Anayasası'nı yok etmiştir. Yani Rum kesiminin hukuk kurallarını çiğnediği bilinerek entegrasyona dahil edilmiştir. Günümüzde Türkiye'yi üyeliğini değerlendirirken hala üyeliği Kıbrıs sorununa endekslediği görülmesi eşit davranmadığını göstermektedir. Tez metninde de Rum kesiminin birliğe üye olarak alması ile Avrupa Birliği'nin çözümsüzlüğü arttırdığı savunulmuştur.

Rum kesiminin AB'ye üyeliğinin kabul edilmesiyle sorunun yeni bir boyut kazandığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Sorun kara parçası üzerindeyken, AB'ye girmenin nüfuzu ile Rum kesimi sorunu deniz ve FIR hattına da taşımıştır. Bir nevi spill over etkisi ile yani yayılcı bir etkiyle sorunun sınırları genişletilmiştir. Ekonomik münhasır bölge tartışması Yunanistan ile Türkiye arasında Ege adaları sorunu sebebiyle yıllardır tartışılan konu iken sorunun bu sefer Akdeniz'e de taşınmış

olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye açısından Ege denizi bir anlamda Yunan adaları gölüne dönüşmüşken, Akdeniz’de de aynı sorunun tezahür etmesi sakıncalı bir durumdur. Karadeniz karşısında yabancı bir gücün olması sebebi ile tehlikeli değerlendirilirken; Marmara Denizinin kapalı havza olması ile tam manası ile yararlanılamazken; Ege denizinin Yunan adaları tarafından çevrilenmesi üzerine tek güvenli denizi ve liman Türkiye için Akdeniz’dir. Türkiye bu anlamda böyle bir riski istememektedir. Üstelik Ege denizi ile Akdeniz de aynı hasmane gücün olması bir birliktelik yaratacak ve sorun Türkiye ve Kıbrıslı Türkler için vahim noktalara taşınacağı tez metninde savunulmuştur.

Aktüel anlamda çözümsüzlük devam etmektedir. Kıbrıs için savunulan, çok perspektifli düşünülmesi ve sağduyunun baz alınması gerektiğidir. Öte yandan iç dinamikler referans alınmadan gerçekleşecek çözüm önerileri, muallâkta kalacak; Annan Belgesi misali tarihte adı geçen bir metin olarak kalacaktır. Tez metninde somut verilerle birlikte halet-i ruhiyenin de önemi vurgulanması adına uyumsuzluk analizi adlı interdisipliner sahanın alt başlıkları; neo-psikanalitik yaklaşım, göreceli mahrumiyet, sosyal değişim ve sistemsal çöküş teorileri, perspektif sunabilmek amacıyla çalışmada yer almıştır.

Öte yandan Kıbrıs sorunu analiz edilirken yanlı bakılmamalıdır. Özellikle uluslararası ve bölgesel aktörlerin gerek Yunanistan ile Güney Kıbrıs adına, gerekse kendi çıkarlarını maksimize eden aleni kayırmacı tavırlarını bırakmadan sorunun çözülmesi olanaklı görünmemektedir. Çözüm adına sunulan önerilerde Türk tarafını da masaya dahil eden önerilere odaklanılmalıdır; aksi halde Türkiye’ye hukuken tanınan garantörlük hakkı usulsüzce elinden alınmış olacaktır. Kıbrıslı Türkler açısından da sunulacak çözüm önerilerinde artık taraflar masaya otururken, masanın şekli yuvarlak masa olmasa da, yuvarlak masa kültüründen anlaşılan bir şekilde taraflar arasında eşitlik sağlanmadan çözüm görünmemektedir.

EK 1. GARANTİ VE İTTİFAK ANTLAŞMALARI

GARANTİ ANTLAŞMASI (ZÜRİH, 11 ŞUBAT 1959)

Bir taraftan Kıbrıs Cumhuriyeti, diğer taraftan Yunanistan, İngiltere ve Türkiye,

Anayasa'nın esas maddeleri ile kurulan ve düzenlenen Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin tanınması ve devamının kendi ortak yararları gereği olduğunu dikkate alarak,

2. Sözü edilen Anayasa ve oluşturulan duruma saygı gösterilmesini güvence altına alacak işbirliğini arzulayarak, aşağıdaki hususlar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Madde-1. Kıbrıs Cumhuriyeti, kendi bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini devam ettirmeyi ve Anayasa'ya saygıyı güven altına almayı üstlenir (taahhüt eder). Kıbrıs Cumhuriyeti, ayrıca tümüyle veya bir bölümüyle herhangi bir devlet ile hiçbir şekilde siyasi veya ekonomik bütünleşmeye girmeyeceğini taahhüt eder. Kıbrıs Cumhuriyeti, bu maksatla adanın gerek birleşmesini, gerek taksimini doğuracak doğrudan doğruya veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardımcı ve teşvik edici tüm hareketleri yasaklar.

Madde-2. Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1'inci maddede belirtilen taahhütlerini kaydederek, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, güvenliğini ve Anayasa'nın temel maddeleri ile oluşan durumu (state of affairs) tanırlar ve garanti ederler. Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin diğer herhangi bir devlet ile gerek birleşmesini, gerekse Ada'nın taksimini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardım ve teşvik edici bir amacı olan tüm hareketleri kendi yetki ve ilgileri oranında önlemeyi üstlenirler.

Madde-3. Bu antlaşma hükümlerinin herhangi birinin ihlali (çiğnenmesi) halinde Yunanistan, Türkiye ve İngiltere bu hükümlere saygıyı sağlamak için gerekli girişimlerin yapılması ve önlemlerin alınması maksadıyla aralarında danışmalarda bulunmayı üstlenirler. Üç garantör devletten biri, birlikte veya birbirlerine danışarak (işbirliği halinde) hareket etmek olanağı bulunmadığı takdirde, bu antlaşmanın

oluşturduğu durumu (state of affairs) münhasıran yeniden oluşturmak gayesi ile hareket etmek hakkını korumaktadırlar.

Madde-4. Bu antlaşma imza edildiği gün yürürlüğe girecektir. Yüksek Akit Taraflar, Birleşmiş Milletler Őartı (Charter)'nın 102'nci maddesi hükümlerine uygun olarak bu antlaşmayı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine en kısa sürede kaydettirmeyi üstlenirler.

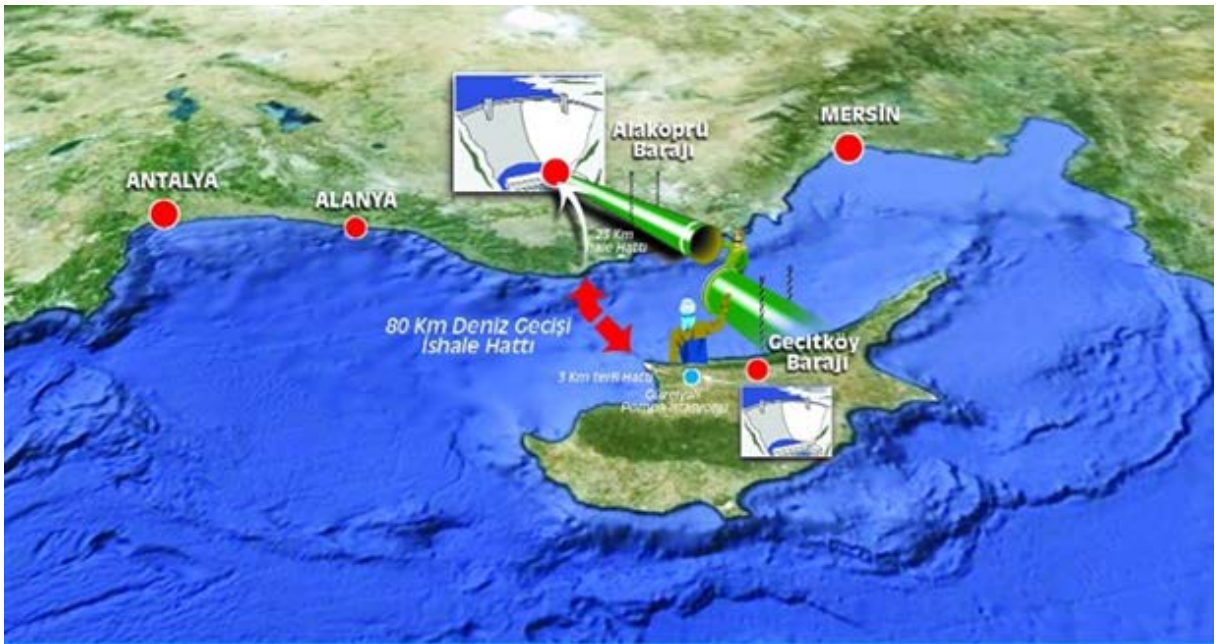
Kaynakça: Hasgüler, M. 2002: Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu, İletifim Yayınları, İstanbul. S. 313-314.

EK 2 KIBRIS CUMHURİYETİ, YUNANİSTAN VE TÜRKİYE ARASINDA İMZALANAN İTTİFAK ANTLAŞMASI (ZÜRİH, 11 ŞUBAT 1959)

1. Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye, ortak savunmaları için işbirliği yapacaklardır ve bu antlaşma ile söz konusu savunmanın ortaya çıkardığı meseleler hakkında kendi aralarında danışmalarda bulunmayı üstlenirler.
2. Yüksek Akit Taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve ülke bütünlüğüne karşı doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yöneltilen saldırı ve tecavüzlere karşı koymayı üstlenirler.
3. Bu ittifakın ruhuna uygun olarak ve yukarıda sözü edilen gayenin gerçekleşmesi maksadıyla, Kıbrıs Cumhuriyeti ülkesinde bir üçlü karargâh kurulacaktır.
4. Yukarıdaki maddede sözü edilen karargâha, Yunanistan 950 kişilik bir birlik (Subay/Astsubay/Er) ve Türkiye ise 650 bir birlik (Subay/Astsubay/Er) ile katılacaklardır. Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Yunan ve Türk birliklerinin artırılma veya azaltılmasını Yunan ve Türk hükümetlerinden birlikte isteyebileceklerdir.
5. Yukarıda sözü edilen Yunan ve Türk Subayları, Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunun talim ve terbiyesini temin edeceklerdir.
6. Üçlü Karargâhın Komutanlığı, Yunanistan ve Türkiye hükümetleri veya Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı veya Cumhurbaşkanı Yardımcısının atayacağı Kıbrıslı, Yunan ve Türk bir General tarafından bir yıl müddetle ve sıra ile üstlenilecektir.

Kaynakça: **Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi (t.y)** İttifak Anlaşması, Alındığı tarih: 02.01.2014., adres: <http://www.mfa.gov.tr/> Ana Sayfa/ Dış Politika/ Temel Dış Politika Konuları.

EK 3: ŞEKİL A.1 Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne İçme Suyu Götürme Projesi

²⁰⁸ **Şekil A.1:** Beyoğlu, Y. (2013). Sina Gürel: Rum Tarafındaki Ekonomik Krizin Çözümüne Katkı Koyacağını Düşünmüyorum, Abhaber.Com, Bürüksel, Alındığı Tarih: 12.03.2014, Adres: [Http://Www.Abhaber.Com/Index.Php?Option=Com_Content&View=Article&İd=49866](http://Www.Abhaber.Com/Index.Php?Option=Com_Content&View=Article&İd=49866)

²⁰⁸ Belirtilen harita, **Milli Güvenlik Kurulu**, Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 'Ne Su Temini Ve Elektrik Nakli Projeleri Konusundaki Gelişmeler' adlı çalışmadan alınmıştır: Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (2012). Türkiye'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 'Ne Su Temini Ve Elektrik Nakli Projeleri, Alındığı tarih: 15.03.2014, adres: http://www.mgk.gov.tr/calismalar/calismalar/014_kktc_su_temini_el_ektrik_nakli_projeleri.pdf.

Yapımına başlanan Proje Hakkında: Sayın Dış İşleri Bakanı Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel, bakanlık vazifesinde iken bu projenin bakanlar kurulundan geçtiğini belirtmiştir; fakat ihaleyi alan gerekli holding ekibi firmalarının fayda maksimizasyonunu güderek, projenin ara bölgeye götürülmesi öngörüsünde bulunarak, Rum kesiminin de kullanılması belirtilmiştir. Sayın Gürel, demokratik zemine ve adaletli yapılmaya önem vermesi sebebi ile, Rum kesimi Türk kesimini taraf olarak kabul ettiği takdirde projenin Rum kesimine de götürülmesi öngörüsünde bulunmuştur. Ayrıntı için: Beyoğlu, Y. (2013). Sina Gürel: Rum Tarafındaki Ekonomik Krizin Çözümüne Katkı Koyacağını Düşünmüyorum, Abhaber.Com, Bürüksel, Alındığı Tarih: 12.03.2014, Adres: [Http://Www.Abhaber.Com/Index.Php?Option=Com_Content&View=Article&İd=49866](http://Www.Abhaber.Com/Index.Php?Option=Com_Content&View=Article&İd=49866)

KAYNAKÇA

- AKÇALI, E.**, 2004: Avrupa Birliği'nin Kıbrıs Politikası der. Kalaycı, İ. Kıbrıs ve Geleceği, Nobel Yayınları, Ankara.
- AKGÜN, S.**, 2012: Atatürk Dönemi Türkiye ve Kıbrıs Türk Toplumunu İlişkileri (1923 – 1938), *International Journal of Social Science*, Vol. 5, no. 1, pp. 1-14.
- AKTAR, A.** (2011). Kıbrıs'tan Sesler Geliyor, *Taraf Gazetesi*, Alındığı tarih: 01.08.2013, adres: <http://www.taraf.com.tr/ayhan-aktar/makale-kibris-tan-sesler-geliyor.htm>.
- AKSOY, B.**, 2010. Kıbrıs Sorununun Yunanistan ve Türkiye Dengesinde Çözüm Sürecine AB'nin Etkisi ve Sürecin Sonu Annan Belgesi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- AKYÜZ, Y.** (2012). Türk Eğitim Tarihi. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- ALAÇAM, F.**, 1990: Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşmeler, Sisav Yayınları, İstanbul.
- ALEMDAR, Ş.** (1993). International Aspects of the Cyprus Problem. The Political, Social and Economic Development of Northern Cyprus, 75-101.
- AN, A.**, 2002: Kıbrıs nereye gidiyor?, Everest Yayınları, İstanbul.
- ANNAN PLAN**, (2004). Final Version of the UN Annan Plan, Alındığı tarih: 25.01.2014, adres: <http://unannanplan.agrino.org/>.
- ARMAOĞLU, F.**, 2000: Kıbrıs Meselesi 1954 – 1959 Türk Hükümetinin Davranışları, Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ARMAOĞLU, F.**, 2012: 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Alkım Kitapevi, İstanbul.
- Arslan, A. & Arslan, G. & Baştürk, S., & Karataş, M.**, 2013: Kıbrıs Dışında Yaşayan Kıbrıslı Türklerin Sorunları: İngiltere Londra-Lewisham Örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 34.
- ARSAVA, F.** (t.y). Kıbrıs Sorununun uluslar arası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi Alındığı Tarih: 01.02.2014, adres: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/476/5492.pdf>

- ASMUSSEN, J.**, 2004: Cyprus after the failure of the Annan-Plan, European Centre for Minority Issues (ECMI), ECMI Brief 11, July.
- ATUN, A.**, (2010). Kıbrıs Müzakereleri ve Kıbrıs' ta Son Gelişmeler. *Near East University and SAMTAY Foundation*, Konya. 17 Temmuz 2010.
- AYDIN, M.**, 2004: Contemporary Turkish-Greek Relations: Constraints and Opportunities, edited by Aydın, M. & Ifantis, K., Turkish Greek Relations, Routledge Press, London.
- AYVERDİ, S.**, 1975: Türk Tarihinde Osmanlı Asırları, Damla Yayınevi, İstanbul.
- BAĞCI, H.**, 2001: Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar, ODTÜ Yayınları, Ankara.
- BALKIR, C.** (2003), *Annan Planının Ekonomik Boyutu*, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ankara.
- BERİKER, N.**, 2003: Gayri Resmi Diplomaside Kalite ve Uyuşmazlık Çözümü Yöntemleri *Foreign Policy* (Türkiye Baskısı), Aralık 2003 Özel Sayısı.
- BREWER, M. B.** (2001). Social identity, intergroup conflict, and conflict reduction: *In group identification and intergroup conflict*. Eds. Ashmore, R. D., Jussim L., Wilder& D. Vol.3. 17-41 Oxford University Press, NewYork.
- BEYOĞLU, Y.** (2013). Sina Gürel: Rum Tarafındaki Ekonomik Krizin Çözümüne Katkı Koyacağını Düşünmüyorum, ABHaber.com, Bürüksel, Alındığı tarih: 12.03.2014, adres: http://www.abhaber.com/index.php?option=com_content&view=article&id=49866
- BOLA A., N. A. & ÖZTÜRK, N. K.**, 2003: “Modern Devlette Kamu Politikası Oluşturma: Kavramlar, Aktörler, Karar Verme, Kamu Politikası Süreci ve Türkiye Analizi Ed. Coşkun, A., Seçkin Yayınları, Ankara.
- BOZKURT, E & DEMİREL, H.**, 2004: Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- BULUNÇ, A.Z.** (ty) Kofi Annan Belgesi'nin KKTC Ekonomisinde Yaratacağı Sorunlar” Beklenen Milli Gelir ve Refah Kayıpları” Alındığı tarih: 01.08.2013, adres: <http://www.asomedyforum.htm>
- BULUNÇ, A.Z.**, 2010: Kıbrıs Uyuşmazlığı: Avrupa Birliği - Türkiye İlişkileri Üzerine Yansımaları, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 19, NO: 3. Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- BULUNÇ, Z. B.**, 2014: *Başkanlık Konuşması*, Kıbrıs Kültür Derneği, (16.02.2014), *İstanbul Şubesi, İstanbul*
- BURTON, J. W.**, 1990: Conflict: Resolution and Prevention. St. Martin's Press, New York.

- CANEFE, N.**, 2002: Markers of Turkish Cypriot History in the Diaspora: Power, visibility and identity. *Rethinking History*, Vol. 6, 1.
- 2007: Anavatandan Yavruvatan'a Milliyetçilik, Bellek ve Aidiyet, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- CLARK, E. V.**, 2009: First Language Acquisition, Cambridge University Press, Cambridge.
- ÇİHAZ, G.**, 2002: Londra ve Zürih Antlaşmalarının Hazırlık Süreci ve Türk İngiliz İlişkileri (1955–1959), Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- ÇİN, T.**, 2010: Milletlerarası İlişkilerde Yunanlılaştırma Faaliyetlerine (Asimilasyona) İlişkin İki Örnek: Kalaşlar ve Gagavuzlar. *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı 25, pp. 11-50.
- COUNCIL OF EUROPEAN UNION** (2003). Copenhagen European Council 12 And 13 December 2002 Alındığı tarih: 22.08.2013, adres: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/73842.pdf
- COOPER, R.**, 2000: The Post-Modern State and The World Order, Demos Publications, London.
- ÇAKMAK, Z.**, 2008: Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülüne Aday Göstermesi, *Erdem Dergisi*, Sayı 52.
- ÇAY, M. A.**, 1989: Kıbrıs' ta Kanlı Noel, 1963 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Vol. 93, Ankara.
- ÇİVİ, H.**, 2004: Dünden Bugüne Kıbrıs, *Kıbrıs Paneli, İnönü Üniversitesi*, Malatya. 11 Mart.
- DALOĞLU, T.** (2012). Eroğlu: Rumları barışa zorlamak için BM Barış Gücü adadan çekilsin *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi* Alındığı tarih: 01.03.2024, adres: <https://t24.com.tr/haber/eroglu-rumlari-barisa-zorlamak-icin-bm-baris-gucu-adadan-cekilsin/213846>
- DEMİRTAŞ, S.** (2006). Avrupa trenine fren sekiz başlık askıda, *Radikal Gazetesi*, Alındığı tarih: 11.03.2014, adres: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=20715>
- DENKER, M. S.**, 2001: *Kıbrıs Sorunu: Bir Millet ve Devletin Yaşama Hakkı*, Türkar Yayınları, Ankara.
- DENKTAŞ, R.**, 2004: Bayrak Yere Düşürülmez, İleri Yayınları, İstanbul.
- DODD, C.** (2002). Zoraki Evlilik Çatışmaya Döner, *Cumhuriyet Gazetesi*, Alındığı tarih: 03.03.2014 adres: <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/2002/12/7/11.xhtml>

DODD, C., 2003: Disaccord on Cyprus: the UN plan and after, Eothen Press, Tallahassee.

DURUSOY, S., 2004: Kıbrıs Sorununu Çözme(me)ye Yönelik Annan Planı'nı Ekonomik Yansımaları: Kıbrıs ve Geleceği, Ed. Kalaycı, İ., Nobel Yayın Evi, Ankara.

EFEGİL, E., 2003: BM'nin Kıbrıs'ta Son Diplomatik Girişimi: K. Annan Planı'nın Analizi, Gündoğan Yayınları, İstanbul.

EKŞİ, O. (2003). İşte Bay Verheugen bu! , *Hürriyet Gazetesi* Alındığı tarih: 15.08.2013, adres: <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=187431>

EROĞLU, H., 1975: Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekâtı, Emel Matbaacılık, Ankara

ESKİOĞLU, F. (2009) İngiltere'de ki Kıbrıslı Türker, Alındığı Tarih, 01.03.214 adres:<http://www.acikgazete.com/ozel-dosyalar/2009/03/24/ingiltere-deki-kibrisli-turkler.htm>.

ESLEN, N. 2004: Kıbrıs'ın Küresel, Bölgesel ve Türkiye'nin Güvenliği Açısından Jeostratejik Önemi. Der. Kalaycı, İ. İçinde Kıbrıs ve Geleceği, S. 91-95.

EUROPEAN PARLIAMENT (2003). Treaty Of Accession, Alındığı tarih: 14.08.2013, adres: Http://Www.Europarl.Europa.Eu/Enlargement_New/Treaty/Default_En.Html

FIELD, J., 1993: Competency And The Pedagogy of Labour, Chapter 3, Routledge Press, London.

FREUD, S., 1989 : Ego And The Id, ed: Strachey, J, Norton, New york.

GARANTİ ANTLAŞMASI (1959). Alındığı tarih: 02.01.2014, Adres: http://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa

GAZİOĞLU, A.C., 1992: Kıbrıs Türk Tarihi-Türk Dönemi(1570-1878), Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Lefkoşa.

----- (2002-2003). European Models For A New Partnership in Cyprus, Alındığı Tarih: 02.07.2013, adres: <http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/02/AhmetGazioglu2.pdf>

GORVET, J. (2004). Vote on Annan Plan Results in Reversal of Fortune for Turkish, Greek Cypriots, Alındığı tarih: 03.10.2013, adres: <http://www.wrmea.org/component/content/article/262/5273-vote-on-annan-plan-results-inreversal-of-fortune-for-turkish-greek-cypriots.html>

- GURR, T. R.**, 1970: Why Men Rebel, Princeton University Press, New Jersey.
- GÜLER, Y.**, 2004: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi, Gazi Üniversitesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1.
- GÜREL, Ş. S.**, 1974: Kıbrıs Tarihi 2 (1878 – 1960), Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- GÜRGÖZE, D.** (2010). KATAK adı oluşturulurken yanlışla düşüldü, *Kıbrıs Postası*, Alındığı tarih: 01.03.2014, adres: <http://www.kibrispostasi.com/print.php?int=4856>
- GÜVEN, E.** (2004). Rumlar Çözüm İstemedi, Alındığı Tarih, 11.03.2014. adres: [.http://www.radikal.com.tr/yazarlar/erdal_guven/rumlar_cozum_istemedi-708886](http://www.radikal.com.tr/yazarlar/erdal_guven/rumlar_cozum_istemedi-708886)
- GÜVENÇ, N.**, 1984: Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye, Çağdaş Politika Yayınları, İstanbul.
- HAKERİ, B. H.**, 1993: Başlangıcından 1878'e Dek Kıbrıs Tarihi, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı.
- HANNAY, D.**, 2005: The Search For A Solution: Cyprus, I.B., Taurus Publishers, New York.
- HASGÜLER, M.** 2002: Kıbrıs'ta Enosis ve Taksim Politikalarının Sonu, İletişim Yayınları, İstanbul. S. 313-314.
- (2004). Referandumun Sonucu ve Anlamı, *Kıbrıs Postası*, Alındığı tarih: 01.10.2013, adres: www.kibrispostasi.com.
- HOFFMEİSTER, F.**, 2006: Annan plan and EU accession: *Legal aspects of the Cyprus problem*, Vol. 67, Martinus Nijhoff Publishers, Danvers.
- HURSOY, S.** (2010). Cyprus Problem in the Scope of Ethnic Reality. *Rev. Int'l L. & Pol.*, Cilt 6, Sayı, 21. Uluslararası Hukuk ve Politika
- HÜLAGÜ, M.**, 2004: Türkiye, Yunanistan ve Avrupa İlişkilerinde Kıbrıs, *Ata Dergisi*, Sayı 12.
- HÜRRİYET GAZETESİ** , (2004). Papadopoulos: Annan Planı Türklerin Lehine Olduğu İçin Reddettik Alındığı tarih: 11.03.2014, adres:<http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=238802>
- İNAT, K.**, 2005: Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Dönüşümü, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 18.
- İSMAİL, S.**, 1998: 150 Soruda Kıbrıs Sorunu, Kastaş Yayınları, İstanbul.

- İSMAİL, S.**, 1998: 20 Temmuz Barış Harekâtının Nedenleri, Gelişimi, Sonuçları, Kastaş Yayınları, İstanbul.
- ISHTİAQ A** (2002), Kıbrıs Sorununun Çözümünde AB Nasıl Bir Yol İzlemeli?: *AB Kışkıncında Kıbrıs Meselesi*, Eds. Ülger, İ.K. & Efeğil E., Ahsen Yayınevi, Ankara
- KARLUK, S.R.**, 2004: Avrupa Birliği ve Türkiye, Beta Yayınları, İstanbul.
- KASIM, K.**, 2004: *Kıbrıs Sorunu ve Doğu Akdeniz’de Güvenlik, Uluslar arası Güvenlik Sorunları*, ASAM, Ankara.
- KESER, U.**, 2006: 2004 Referandum Döneminde Kıbrıs ve Yaşanan Gelişmeler, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*.
- KESER, U.** (2006). Kıbrıs' In Stratejik Önemi Bağlamında Adada Askeri Faaliyetler Ve İlgili Tarafların Askeri Gücü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı, 3. Harp Akademileri Basım Evi, İstanbul.
- KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI.** (t.y.). Annan Planı Sonrası, Alındığı tarih, 13.09.2013. adres: <http://www.trncinfo.com/index.asp?page=276>
- KIBRIS CUMHURİYETİ BASIN YAYIN DAİRESİ.**, 1991: *Resolutions Adopted by the UN on the Cyprus Problem*.
- KIBRIS’IN HABER SİTESİ** (t.y.). Zürih ve Londra Anlaşmaları, Alındığı tarih: 01.02.2014 adres: <http://www.brt.gov.nc.tr/haberler/haber/sagmenu/belgeler/antlasmalar.htm>.
- KINACIOĞLU, M & OKTAY, E.**, 2006: Domestic Dynamics of Turkey’s Cyprus Policy Turkish Studies: Implications for Turkey’s Accession to the European Union, *Turkish Studies*, Cilt 7, Sayı: 2.
- KIZILYÜREK, N.** 2002: Milliyetçilik Kışkıncında Kıbrıs, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- 2004: Kıbrıs’ta Devlet ve Siyaset: Tarihsel Bir Değerlendirme :Kıbrıs ve Geleceği Ekonomi-Politik Bir Tartışma, Ed. Kalaycı, İ., Nobel Yayınevi, Ankara.
- (2014). Küçük Politikaların Batağında Tam 50 Yıl, Alındığı tarih: 02.02.2014, adres: http://www.lemony.eu/authors_article_detail.php?blog_id=573&Vid=24&lang=lan
- 2005: Doğmamış Bir Devletin Tarihi – Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti, İletişim Yayınevi, İstanbul.
- KLERIDES, G.**, 2008: Bir Dönemin Anıları 1993 – 2003, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.

- KOHLHASE, N.**, 1981: The Greco – Turkish Conflict From A European Community Perspective, *The World Today*, Cilt: 37, No: 4., S. 31 – 128.
- KONGAR, E.**, 1999: 21. Yüzyılda Türkiye - 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- LINDBOLM, C. E.**, 1977: Politics and Markets, New York Basic Books, Newyork.
- MAHAN, A. T.** (2010). The influence of sea power upon history 1660-1783 (Vol. 116). BoD–Books on Demand.
- MANİSALI, E.**, 2003: Avrupa Kısırcasında Kıbrıs, Derin Yayınları, İstanbul.
- MARX, K.**, 1972: The Marx-Engels reader, Vol. 4, Norton, New York.
- MAVRATSAS, K.**, 2000: Elen Milliyetçiliğinin Kıbrıs’taki Yönleri / İdeolojik Çatışmalar ve 1974 – 1996 Kıbrıs Elen Kimliğinin Toplumsal İnşası, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa.
- MİLLİ GÜVENLİK KURULU GENEL SEKRETERLİĞİ** (2012). Türkiye’den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ’Ne Su Temini Ve Elektrik Nakli Projeleri, Alındığı tarih:15.03.2014,adres: http://www.mgk.gov.tr/calismalar/calismalar/014_kktc_su_temini_elektrik_nakli_projeleri.pdf.
- MORGAN, M. L.**, 1996: Classics of Moral and Political Theory Hobbes, Hackett Publishing Company, Cambridge.
- MÜTERCİMLER, E.**, 2003: Satılık Ada Kıbrıs: Barış Harekâtının Bilinmeyen Öyküsü, Alfa Yayınları, İstanbul.
- NECATİGİL, M. Z.**, 1988: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Anayasa ve Yönetim Hukuku, Rüstem Kitapevi, Hukuk Yayınları, Lefkoşa.
- ORAN, B.**, 2004: Kıbrıs’ta ‘Ver-Kurtul’ Anlayışı ve Dış Politikada Bir Kırılma, *Agos Gazetesi*.
- ORTAYLI, İ & KÜÇÜKKAYA, İ.**, 2013: 1923 – 2023 Cumhuriyetimizin İlk Yüzyılı, Timaş Yayınları, İstanbul.
- ÖZARSLAN, B. B.**, 2007: Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZERSAY, K.**, 2002: BM’nin Kıbrıs Planı Konusunda Kısa Bir Ön Değerlendirme Statü ve Güvenlik Boyutu, *2023 dergisi*, sayı 32, Aralık.
- ÖZERSAY, K.**, 2002: *Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme*, Asam Yayınları, İstanbul.
- ÖZMEN, S.**, 2005: Avrasya’nın Kırılma Noktası, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

- ÖZTÜRK, O. M.**, (2003) Stratejik Açıdan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs, Altinküre Yayınları, Ankara.
- RADİKAL GAZETESİ** (2005). Adada EOKA kutlaması, Alındığı tarih: 12.03.2014, adres: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=148278>
- SABAH GAZETESİ** (2004). *Bu Tren Kaçarsa Geri Gelmez* Alındığı tarih: 11.03.2014, adres: <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/04/24/dun101.html>
- SAMUELSON, P.**, (1956). Social Indifference Curves, “*Quarterly Journal of Economics*”, Cilt. 70.
- SARICA, M., TEZİÇ, E. & ESKİYURT Ö.**, 1975: Kıbrıs Sorunu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- SAYARI, S.** (2005). Kuzey Kıbrıs’a Doğrudan Uçuş, Alındığı tarih: 14.03.2014, adres: <http://www.dw.de/kuzey-k%C4%B1br%C4%B1sa-do%C4%9Frudan-u%C3%A7u%C5%9F/a-2524266DW>
- SAYIN, F. M.** 2008, Solution of the Cyprus Problem and Turkish Position, *Journal of Qafqaz University*, No. 24, p 55.
- SERTER, V. Z.**, 1993: Kıbrıs’ta 1974 Mutlu Barış Harekâtı Bahane Edilerek Rum Yunan İkilisi Tarafından Türklere Uygulanan Mezalim, *Kıbrıs’ın Dünü – Bugünü, Uluslararası Sempozyumu*”, KKTC Doğu Akdeniz Üniversitesi ve TC. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlükleri Yayınları, Sayı 8, Ankara.
- SÖNMEZOĞLU, F.**, 2000: Türkiye – Yunanistan İlişkileri ve Büyük Güçler, Ege ve Diğer Sorunları. Der Yayınevi, İstanbul.
- ŞEN, F.**, 2004: Avrupa Birliği Perspektifinde Kıbrıs’ın Dünü ve Yarını: *Kıbrıs ve Geleceği*, der. Kalaycı, İ., Nobel Yayınevi, Ankara.
- TAN, Ç.** (2006). International Crisis Group Kıbrıs Raporu Üzerine Bir Değerlendirme Notu, Alındığı tarih: 02.10.2013, adres: http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271247352r2806.International_Crisis_Group_bris_Raporu_Uzerine_Bir_Degerlendirme_Notu.pdf
- TANSİ, D.**, 2004: Büyük Ortadoğu Projesi ve Annan Planı Kapsamında Kıbrıs: *Kıbrıs ve Geleceği*, Ed Kalaycı, İ., Nobel Yayınevi, Ankara.
- TERLEXİS, P.**, 1968: Greece’s Policy and Attitude Towards the Problem of Cyprus., New York University, New York.
- TOLUNER, S.**, 1977: Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- TOPRAK, S.**, 2011: 1821 Mora İsyanı, Pursuit of History, October 2011, Vol. 3., Issue: 6.
- TUNCER, Ç.** (2010). Rumlara AİHM Darbesi, Hürriyet Gazetesi, Yayınlanma Tarihi: 06.03.2010.

- TUNCER, H.**, 2005: Kıbrıs Sarmalı, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- TURHAN, T.**, 2008: Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi, Ankara Üniversitesi Yayınları.
- TÜMERKAN, M.** (2012). Ergün Olgun: Denktaş'la Burgenstock'a gidilmesi konusunda ters düştük, Alındığı tarih: 10.03.2014, adres: <http://haberkibris.com/ergun-olgun-denktasla-burgenstocka-gidilmesi-konusunda-ters-dustuk--2012-06-25.html>
- TÜRK, H. S.**, 2003: Kıbrıs Sorunu: Çözüm Zamanı, Tesav Yayınları, Ankara.
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞ İŞLERİ BAKANLIĞI** (t.y.). Kıbrıs Tarihçe, Alındığı tarih: 20.07.2013, adres. <http://www.mfa.gov.tr/kibris-tarihce.tr.mfa>
- TÜRKÖNE, M. E.**, 2003: Siyaset, Lotus Yayınevi, Ankara.
- UÇAROL, R.**, 1978: 1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı – İngiliz Anlaşması, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- URL-1**<<http://www.abbulteni.org/pdf/ANNANPLANitrOZET.pdf>>, alındığı tarih: 30.10.2013.
- USA TODAY** (2008). Christofias wins Cyprus presidential election, Alındığı tarih: 12.12.2013, adres: http://usatoday30.usatoday.com/news/world/2008-02-24-cyprus-elections_N.html.
- UZER, U.**, 2010: Identity and Turkish Foreign Policy: The Kemalist Influence in Cyprus and the Caucasus, I.B.Tauris ,Londra ve New York
- ÜNCÜ, A.** (2013). Reliability and Recognition Of Turkish Cypriot Politics & Politicians, Alınma tarihi: 12.03.2014, adres: <http://politikaakademisi.org/reliability-and-recognition-of-turkish-cypriot-politics-politicians/>
- ÜLGER, İ. K. & EFEGİL, E.**, 2002: Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını), Gündoğan Yayınları, Ankara.
- ÜLGER, İ. K. & EFEGİL, E.**, 2002: AB ve Kıbrıs: Bugünü ve Geleceği, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- ÜNSALDI, T.**, 2003: Kıbrıs Konusunda Zamanlama ve Değerlendirme Hataları, Kasım- Aralık, Sayı, 6. *Kıbrıs Mektubu*, Ankara.
- VASSILIOU, G.**, 2003: “Cypriot Accession to the EU and the Solution to the Cyprus Problem”, *Brown Journal of World Affairs*, Summer/Fall, Vol. X, Issue: I.
- VEZİROĞLU, F.**, 2003: Annan Planı ve Yalan makineleri, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul.

- VEZİROĞLU, F.**, 2007: Bir Millet Uyanıyor / Denктаş ve Kıbrıs'ta Son Tango, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- VOLKAN, V.& ITZKOWITZ, N.**, 1994: Turks and Greeks: Neighbours in Conflict. The Eothen Press,Cambridgeshire.
- VOLKAN, V. D.**, 1988: The need to have enemies and allies: From clinical practice to international relationships Jason Aronson.
- VURAL, Y. & PERISTIANIS, N.** (2008). Beyond Ethno Nationalism: Emerging trends in Cypriot Politics After the Annan Plan, Edited by Smith, A.D., Nations and Nationalism, Volume, 14 Issue: 1
- WECHSLER, H.**, 1954: The Political Safeguards of Federalism: The Role Of The States in The Composition and Selection Of The National Government, Alındığı Tarih: 10.02.2014, adres: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/clr54&div=40&id=&page=>
- YAŞIN, K. G.**, (2014). Son Milli Kahraman: Rauf Denктаş, Alındığı tarih: 15.03.2014, adres: <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/2014/01/13/7379/son-milli-kahraman-rauf-denktas>
- YEŞİLTEPE, A.** (t.y). BM Kıbrıs Karar Tasarısını Kabul Etti, Alındığı tarih: 02.03.2014, adres: <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/210697.asp>
- YILMAZ, M. E.**, 2006: Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü: İnsan Uyuşmazlıklarının Kaynakları ve Çözüm Paradigmaları, Nobel Yayınları, Ankara.
- YILMAZ, M. E.** (2006). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde 'Sınır İçi'Etnik Çatışmalar *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Sayı: 6, S.17-30.
- YILMAZ, S.** (2009). Power Politics and Cyprus Alındığı tarih: 27.01.2014, adres: <http://www.beykent.edu.tr/WebProjects/Uploads/saityilmaz2-kasim09.pdf>.
- YİTMEN, D. E.** (2014) Geçmişe Göre Durum Daha İyi Alındığı tarih: 10.03.2014, adres: <http://www.kibrisgazetesi.com/?p=12154>
- ZARTMAN, I. W.** (Ed.). (1995). *Collapsed states: the disintegration and restoration of legitimate authority*. Lynne Rienner Publishers, Colorado, Boulder.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Bahar Maral
Doğum Yeri ve Tarihi: 20/05/1987
Adres: Yenidoğan Mah. 45-6 Sk. No:2 D.6 Zeytinburnu-İstanbul
E-Posta: bahar_maral2005@hotmail.com
Lisans: Balıkesir Üniversitesi – İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Siyaset Çalışmaları